

ÖREBRO TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2020-05-29
meddelad i
Örebro

Mål nr: B 6630-19

PARTER (Antal tilltalade: 4)

Tilltalad

STEFAN Jan-Erik Broman, 19731122-6638
Hjortsberga 101
692 92 Kumla

Offentlig försvarare:

Advokat Andreas Hahn
Advokatfirman Glimstedt Örebro HB
Järntorgsgatan 12
703 61 Örebro

Åklagare

Kammaråklagare Helena Eckerrot Flodin
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål Stockholm
Box 57
101 21 Stockholm

DOMSLUT

Brott som den tilltalade döms för

Grovt miljöbrott, 29 kap 1 § 1 st 2 p och 2 st miljöbalken (1998:808)
2018-01-01 -- 2019-12-31

Påföljd m.m.

Fängelse 3 år

Näringsförbud

Stefan Broman meddelas näringsförbud enligt lagen (2014:836) om näringsförbud under en tid av tre år räknat från det att beslutet vunnit laga kraft.

Brottsofferfond

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på 800 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Ersättning

1. Anderas Hahn får ersättning av staten med 572 203 kr. Av beloppet avser 443 032 kr arbete, 6 425 kr tidsspillan, 8 305 kr utlägg och 114 441 kr mervärdesskatt.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 383 701 47 Örebro	Järnvägsgatan 1 A	019-16 63 00 E-post: orebro.tingsratt@dom.se www.orebrotingsratt.domstol.se	-	måndag - fredag 08:30-16:00

ÖREBRO TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2020-05-29

Mål nr: B 6630-19

2. Staten ska stå för kostnaden för försvararen.
-

ÖREBRO TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2020-05-29
meddelad i
Örebro

Mål nr: B 6630-19

Tilltalad

Lars STEFAN Ek, 19710213-6699
Frälsegården
Härminge 424
705 94 Örebro

Offentlig försvarare:

Advokat Emil Olors
Advokatbyrån Thomas Bodström AB
Nygatan 15
702 11 Örebro

Åklagare

Kammaråklagare Helena Eckerrot Flodin
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål Stockholm
Box 57
101 21 Stockholm

DOMSLUT

Brott som den tilltalade döms för

Grovt miljöbrott, 29 kap 1 § 1 st 2 p och 2 st miljöbalken (1998:808)
2018-01-01 -- 2019-12-31

Påföljd m.m.

Fängelse 1 år

Näringsförbud

Stefan Ek meddelas näringsförbud enligt lagen (2014:836) om näringsförbud under en tid av tre år räknat från det att beslutet vunnit laga kraft.

Brottsofferfond

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på 800 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Ersättning

1. Emil Olors får ersättning av staten med 563 072 kr. Av beloppet avser 436 644 kr arbete, 13 814 kr tidsspillan och 112 614 kr mervärdesskatt.
  2. Staten ska stå för kostnaden för försvararen.
-

ÖREBRO TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2020-05-29
meddelad i
Örebro

Mål nr: B 6630-19

Tilltalad

Per ANDERS Holmqvist, 19700425-6652
Västra Drottninggatan 18
692 33 Kumla

Offentlig försvarare:

Advokat Gunilla Dersand Holmberg
Holmbergs Advokatbyrå AB
Trefasgatan 3, Kopparlunden
721 30 Västerås

Åklagare

Kammaråklagare Helena Eckerrot Flodin
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål Stockholm
Box 57
101 21 Stockholm

DOMSLUT

Brott som den tilltalade döms för

Grovt miljöbrott, 29 kap 1 § 1 st 2 p och 2 st miljöbalken (1998:808)
2018-01-01 -- 2019-12-31

Påföljd m.m.

Fängelse 4 år

Näringsförbud

Anders Holmqvist meddelas näringsförbud enligt lagen (2014:836) om näringsförbud under en tid av fem år räknat från det att beslutet vunnit laga kraft.

Brottsofferfond

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på 800 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Ersättning

1. Gunilla Dersand Holmberg får ersättning av staten med 593 328 kr. Av beloppet avser 425 412 kr arbete, 41 120 kr tidsspillan, 8 130 kr utlägg och 118 666 kr mervärdesskatt.
  2. Staten ska stå för kostnaden för försvararen.
-

ÖREBRO TINGSRÄTT
Rotel 7

DOM
2020-05-29
meddelad i
Örebro

Mål nr: B 6630-19

Tilltalad

Jukka-Pekka Väänänen, 19680328-9294
Västra Lillgårdsvägen 13
961 50 Boden

Offentlig försvarare:

Advokat Gabrielle Asklund
Advokatbyrån Kaiding Kommanditbolag
Box 112
971 04 Luleå

Åklagare

Kammaråklagare Helena Eckerrot Flodin
Åklagarmyndigheten
Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål Stockholm
Box 57
101 21 Stockholm

DOMSLUT

Brott som den tilltalade döms för

Grovt miljöbrott, 29 kap 1 § 1 st 2 p och 2 st miljöbalken (1998:808)
2018-01-01 -- 2019-12-31

Påföljd m.m.

Fängelse 1 år

Näringsförbud

Jukka-Pekka Väänänen meddelas näringsförbud enligt lagen (2014:836) om näringsförbud under en tid av tre år räknat från det att beslutet vunnit laga kraft.

Brottsofferfond

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på 800 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Ersättning

1. Gabrielle Asklund får ersättning av staten med 354 586 kr. Av beloppet avser 278 063 kr arbete, 1 606 kr tidsspillan, 4 000 kr utlägg och 70 917 kr mervärdesskatt.
  2. Staten ska stå för kostnaden för försvararen.
-

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND	8
YRKANDEN M.M.	10
Åklagarens yrkande	10
De tilltalades inställning	11
UTREDNINGEN	12
Sammanfattning av åklagarens redogörelse	13
De tilltalades berättelser	21
<i>Stefan Broman</i>	21
<i>Stefan Ek</i>	26
<i>Anders Holmqvist</i>	29
<i>Jukka-Pekka Väänänen</i>	33
Vittnesutsagor	39
<i>Martin Seeger</i>	39
<i>Nils Hydén</i>	41
<i>Ulrika Hagelin</i>	45
<i>Peter Ivarsson</i>	47
<i>Patrik Fjällman</i>	49
<i>Emma Anting Paulsson</i>	50
<i>David Aronsson</i>	51
<i>Ulrica Ronquist</i>	55
<i>Daniel Karlsson</i>	58
<i>Mikael Sundström</i>	59
<i>Pier Berg</i>	60
<i>Morgan Skantz</i>	61
<i>Stefan Öhman</i>	62
<i>Madelene Andersson</i>	66
<i>Patrice Helsing</i>	67
<i>Johan Strömberg</i>	68
<i>Max Sjödin</i>	69
<i>Stefan Svanborg</i>	70

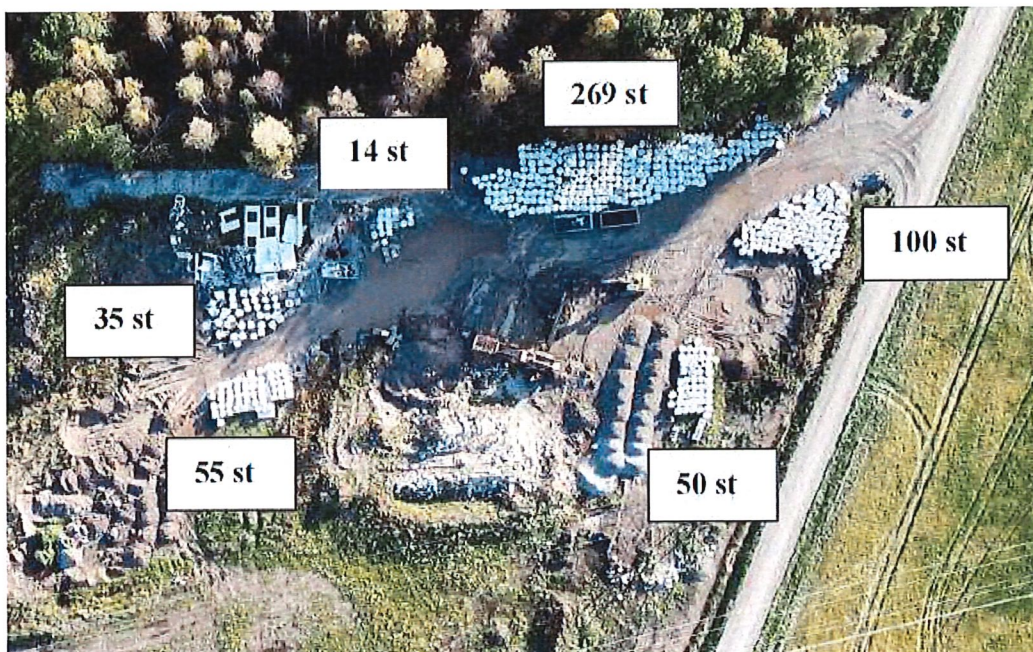
<i>Johanna Elfving</i>	71
<i>Åsa Pettersson</i>	74
<i>Kristina Eriksson</i>	76
<i>Lotta Holmqvist</i>	76
DOMSKÄL	78
Relevant miljölagstiftning	78
<i>Allmänna hänsynsregler</i>	78
<i>Miljöfarlig verksamhet</i>	79
<i>Avfall</i>	79
<i>Avfallsförordningen</i>	80
<i>Straffbestämmelser</i>	80
Påföljd	86
<i>Allmänt om straffvärdet</i>	86
<i>Anders Holmqvist</i>	87
<i>Stefan Broman</i>	87
<i>Stefan Ek</i>	88
<i>Jukka-Pekka Väänänen</i>	88
Näringsförbud	89
Ersättning till försvararna	89
Brottsofferfond.....	90
HUR MAN ÖVERKLAGAR	90

BAKGRUND

Under våren 2018 noterade en anställd vid miljökontoret i Örebro kommun att det pågick en verksamhet på fastigheten *Härminge 1:5 i Örebro kommun*. Först i juli 2019 besöktes platsen av personal från miljökontoret varvid de där noterade bl.a. ett sorteringsverk, en stor mängd massor, vita säckar innehållande svart jord och någon säck med något som liknade asfaltskross. Örebro kommun gjorde en polisanmälan den 31 juli 2019 med misstanken att anmälningspliktig verksamhet bedrevs på fastigheten utan anmälan. Den som bedrev verksamheten var *Stefan Ek* med sitt bolag *JS Bygg och Fastigheter AB (JS Bygg)*. Polisen undersökte platsen den 3 oktober 2019 med hjälp av drönare. Från de bilder som togs noterades att det fanns 520 vita säckar på platsen. När polisen gjorde en brottsplatsundersökning den 24 oktober 2019 fanns det 400 säckar kvar på platsen. Det saknades således 120 säckar. Varje säck vägde ca 1 250 kg. Säckarna, som stod utomhus utan skydd, hade en märkning med symbol som visade att säckarna måste skyddas från regn och sol. På vissa säckar fanns en handskriven påskrift med texten *Black mass*. Vid tillfället pågick det verksamhet på platsen bl.a. lastades JS Byggs lastbilar med black mass som skulle köras till *Hjorstberga 2:2 i Kumla kommun*. Fastigheten Hjortsberga 2:2 ägs till hälften av *Stefan Broman*. På fastigheten bedrev Stefan Broman verksamhet i sin enskilda firma *Bromans gård*. Den 30 oktober 2019 gjordes en brottsplatsundersökning på Hjortsberga 2:2. På fastigheten återfanns en stor mängd av de vita säckarna. En del av den yta som undersöktes var uppgrävd och det kunde konstateras att black mass grävts ner på platsen. I en hjullastare återfanns handlingar som visade att de vita säckarna med innehåll kom från *uRrecycle Battery Materials OY:s Filial i Sverige (Urecycle), Magasinvägen 5 i Karlskoga*. En av delägarna till Urecycle var *Jukka-Pekka Väänänen*. Han var också bolagets vice verkställande direktör samt sälj- och marknadschef. Verksamheten vid Urecycle bestod av återvinning och sortering av batterier. Vid återvinningen av de alkaliska batterierna krossades dessa och höljet med metall m.m. sorterades bort och kvar blev en svart massa som kallas black mass. Enligt uppgift från länsstyrelsens

tillsynsrapport framgår att Urecycle under 2018 tog emot 2 300 ton batterier varav 70 % var alkaliska batterier. Även på Urecycles område återfanns många vita säckar med black mass. Från Urecycles personal fick polisen uppgifter om att mängder med vita säckar innehållande black mass lämnats till LMAG. *LMAG Sverige AB* (LMAG) ägs av *Anders Holmqvist*. Detta bolag drev en återvinningsanläggning på fastigheten *Lagersberg 3:1 i Eskilstuna kommun*, med återvinning av främst bygg- och rivningsavfall. Vid brottsplatsundersökningen på *Lagersberg 3:1* återfanns ytterligare mängder med vita säckar innehållande black mass. Det visade sig att black mass också grävts ner på den platsen. Även på fastigheten *Härminge 1:5 i Örebro* hade black mass gävts ner. Under utredningen har det också kommit fram att black mass grävts ner som fyllnadsmassa under en privat pool i Kumla samt förvarats på en fastighet i Torshälla. All black mass som levererades till LMAG från Urecycle har inte återfunnits.

Bild 2020-03-09 från Härminge 1:5, Örebro kommun, med ca 520 vita storsäckar, aktbilaga 6A s. 20.

Bild 2020-03-09 från Härminge 1:5, Örebro kommun. Vattenprov säkrades vid säckarna, aktbilaga 6A s. 37.

YRKANDEN M.M.

Åklagarens yrkande

Åklagarens yrkanden framgår av stämningsansökan, bilaga 1.

Sammanfattningsvis har åklagaren yrkat följande: Stefan Ek, Stefan Broman, Jukka-Pekka Väänänen och Anders Holmqvist ska dömas för **grovt miljöbrott** genom att de uppsåtligen, tillsammans och i samförstånd samt var för sig, hanterat stora mängder farligt avfall på ett sätt som kunnat medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur och växter i en omfattning som inte är av ringa betydelse. Avfallet har bestått av 1 898 ton svart massa, s.k. ”black mass” som uppkommit genom krossning av batterier vid Urecycles anläggning i Karlskoga. Massan ”black mass” har varit att beteckna som farligt avfall då materialet

innehållit mycket höga halter av tungmetallerna zink och nickel samt flera andra tungmetaller. Lakvatten från den hanterade massan har påvisat så höga pH-värden att vattnet ansetts frätande, visat på extrem förorening av tungmetaller samt har föroreningen kunnat sprida sig från massan. Vare sig Stefan Ek, Stefan Broman, Jukka-Pekka Väänänen eller Anders Holmqvist har, för sina respektive verksamheter, tillstånd att transportera, förvara eller på annat sätt hantera farligt avfall. De har samtliga lämnat oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheterna angående de verksamheter de bedrivit samt angående verksamhetens hantering av det farliga avfallet alternativt har de utelämnat information om detsamma. Åklagaren har även yrkat att samtliga ska åläggas näringsförbud på grund av brottet.

De tilltalades inställning

Stefan Broman har förnekat brott under invändningen att han saknat uppsåt och inte gjort något medvetet risktagande eftersom han inte vetat om att de massor som levererats till hans gård var farligt avfall. Han har inte uppsåtligt lämnat oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheterna om verksamheten eller om dess hantering av massorna. Han har inte heller haft uppsåt till att massorna skulle användas på någon annans fastighet än på hans egen, Hjortsberga 2:2 i Kumla kommun. Han har bestritt åklagarens yrkande om näringsförbud.

Stefan Ek har förnekat brott samt invänt att han inte gjort något medvetet risktagande eller lämnat oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheterna. Han har vidgått att han i sitt företag JS Bygg och Fastigheter AB tagit emot delar av materialet till Härminge 1:5 i Örebro kommun, men bestritt att han haft befattning med alla 1 898 ton massa som framgår av stämningsansökan. Han har bestritt åklagarens yrkande om näringsförbud.

Anders Holmqvist har förnekat brott samt invänt att han inte förfarit oaktsamt eller lämnat oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheterna. Han har inte gjort något medvetet risktagande eller varit oaktsam eftersom han saknade kännedom om att massan var farligt avfall. Han har vidgått att han tagit emot massor på Lagersberg 3:1 i Eskilstuna kommun, men bestritt att han varit delaktig i nedgrävning av massorna på något av de i målet aktuella fastigheterna. Han har bestritt åklagarens yrkande om näringsförbud.

Jukka-Pekka Väänänen har förnekat brott under invändningen att han inte uppsåtligen hanterat farligt avfall då avfallet är klassat som icke farligt avfall när det lämnas till materialåtervinning. Han har även invänt att han endast varit vice VD samt sälj- och marknadschef på Urecycle i Karlskoga och som sådan inte kunnat fatta några självständiga beslut. Han har bestritt åklagarens yrkande om näringsförbud.

UTREDNINGEN

Åklagaren har åberopat den bevisning som framgår av stämningsansökan bilaga 1, samt analyser från D-lab från 2018 som komplettering till bevispunkt 6 (ab 121 s. 535–539) och information och bedömning av black mass från länsstyrelsen i Stockholm (ab 123 s. 9 och 10).

Stefan Ek har som skriftlig bevisning åberopat e-postkonversationer mellan honom och Ulrica Ronquist från miljökontoret i Örebro kommun och Anders Holmqvist (ab 198) samt fotografier av säckar och jämförelsematerial av underskrifter (ab 232–234).

Anders Holmqvist har som skriftlig bevisning åberopat avtal mellan LMAG och Urecycle (ab 208), miljökontorets i Eskilstuna tillsynsrapport (ab 209), skriftväxling

mellan honom, David Aronsson från miljökontorets i Eskilstuna och Jukka-Pekka Väänänen (ab 210), fakturor avseende transport och förvaring av black mass till LMAG (ab 211), faktura avseende inköp av säckar för omsäckning av black mass (ab 212), e-post från Kristina Eriksson från El-Kretsen till David Aronsson (ab 239) samt utdrag från sms-konversationer (ab 240). Som muntlig bevisning har Anders Holmqvist åberopat vittnesförhör med Kristina Eriksson från El-Kretsen (ab 228) och sin hustru Lotta Holmqvist (ab 177).

Jukka-Pekka Väänänen har som skriftlig bevisning åberopat testrapporter på black mass, projekthandlingar från Ekokem och miljökontorets i Eskilstuna kommuns delegationsbeslut (ab 196).

Sammanfattning av åklagarens redogörelse

Vid Urecycles anläggning i Karlskoga tog bolaget emot och bearbetade återvunna batterier av olika slag. Batterierna hade huvudsakligen samlats in i Sverige. De alkaliska batterierna krossades på anläggningen varvid metallhöljet m.m. sorterades bort och kvar blev innehållet som kallas för black mass. Ett helt alkaliskt batteri klassas inte som miljöfarligt avfall i Sverige. Däremot klassas black mass som farligt avfall då det innehåller mycket höga halter av främst tungmetallerna zink och nickel men även av andra tungmetaller. Jukka-Pekka Väänänen var under i målet aktuell period delägare, vice VD samt sälj- och marknadschef i bolaget.

Anders Holmqvist och Stefan Broman har båda arbetat inom avfalls- och återvinningsbranschen. De har umgåtts sedan ca tolv år tillbaka. De lärde känna varandra under tiden då de båda arbetade på Svensk Avfallskonvertering AB (Sakab). Detta bolag har senare ändrat namn till Ekokem och därefter till Fortum Waste Solution. *Fortsättningsvis benämns företaget i denna dom endast Sakab.*

På Sakab bedrevs ett projekt med black mass tillsammans med Urecycle. Genom detta projekt kom Stefan Broman och Anders Holmqvist i kontakt med Jukka-Pekka Väänänen. Projektet gick ut på att försöka återvinna zink och mangan från black

mass från alkaliska batterier genom en process med biologisk rening. Projektet avslutades på Sakab utan lyckat resultat. Både Stefan Broman och Anders Holmqvist slutade sina anställningar på Sakab i december 2016. Under 2017/2018 återupptog de tillsammans med Jukka-Pekka Väänänen Sakab-projektet med reningen av black mass, men nu på Urecycles anläggning i Karlskoga. I kontraktet mellan parterna tydliggjordes syftet med projektet på följande sätt "Syftet med pilotstudien är att med hjälp av biologi kompostera bort organiskt material och därigenom förädla svartmassan till en hög koncentration av zinc". De angav att målet var att genom biologisk behandling nå en koncentrerad form av zinc på 65–70 procent. Projektet avslutades även där då de inte fick önskat resultat. År 2018 gjorde ett laboratorium (D-LAB) analyser åt projektet. Av dessa analyser kunde slutsatsen dras att black mass var farligt avfall. I ett meddelande som Anders Holmqvist skickade den 9 juli 2018 till Stefan Broman och som denne läste samma dag skrev han "Såg du analysen, katastrof gällande mängden zink!".

Den 18 maj 2017 anmälde Anders Holmqvist LMAG:s verksamhet om lagring och hantering av icke farligt avfall på fastigheten Lagersberg 3:1 i Eskilstuna kommun.

Den 18 juni 2018 anmälde Stefan Broman verksamhet med mottagning av schaktmassor, återvinning av schaktmassor till jord och ballast på fastigheten Hjortsberga 2:2 i Kumla.

Den 12 oktober 2018 tog LMAG emot 612 ton black mass från Urecycle. Av dessa transporterades 140 ton till Stefan Bromans gård Hjortsberga 2:2 i Kumla och 472 ton till LMAG:s anläggning på Lagersberg 3:1 i Eskilstuna.

Den 1 maj 2019 tecknas ett avtal mellan Anders Holmqvist för LMAG och Stefan Ek för JS Bygg om oförutsedd mellanlagring på fastigheten Härminge 1:5 i Örebro av ca 500 ton återvinningsmaterial från krossning av batterier på Urecycle. Det kan tilläggas att Anders Holmqvist och Stefan Ek är barndomsvänner.

Den 2 maj 2019 undertecknades ett avtal mellan Anders Holmqvist för LMAG och Jukka-Pekka Väänänen för Urecycle om att LMAG skulle ta emot ytterligare totalt ca 600 ton black mass.

Den 10–22 maj 2019 tog LMAG emot 1003 ton black mass från Urecycle som transporterades till ett område på fastigheten Härminge 1:5 i Örebro vilket disponerades av JS Bygg och Stefan Ek.

Den 21 augusti 2019 anmälde JS Bygg genom Stefan Ek att bolaget på fastigheten Härminge 1:5 skulle bedriva en verksamhet med mottagning av schaktmassor.

Den 27–30 september 2019 tog LMAG emot 281 ton black mass från Urecycle, varav 249 ton kördes till LMAG:s anläggning på Lagersberg 3:1 i Eskilstuna och 32 ton kördes till fastigheten Skruvstycket 2 i Torshälla.

Denna hantering och omfattande verksamheten med black mass upptäcktes av en slump av en anställd vid miljökontoret i Örebro. Brottsutredningen i målet började genom den polisanmälan som Örebro kommun gjorde avseende Stefan Ek och JS Byggs verksamhet på Härminge 1:5 i Örebro. Det gjordes en brottsplatsundersökning den 24 oktober 2019 på fastigheten på det område som disponerades av Stefan Ek och JS Bygg. Provtagning gjordes på innehållet i de vita säckarna. Säckarna var märkta med texten Black Mass. Bland massorna hittade polisen även lithium batterier s.k. knappcells batterier. Den personal från JS Bygg som var på platsen vid tillfället berättade att de vita säckarna med black mass tömts på innehåll på lastväxlarflak och transporterats till fastigheten Hjortsberga 2:2 i Kumla där det tippats på en åker. Vid brottsplatsundersökning på Hjortsberga konstaterades, med hjälp av grävmaskin, att black mass grävts ner på fastigheten. Det har senare visat sig att de 140 ton black mass som Stefan Broman tog emot under oktober 2018 grävts ner på fastigheten under vintern och våren 2019. Han tog också emot ca 384

ton black mass i lösvikt under sommaren och hösten 2019, vilket också grävdes ner på fastigheten. Vid senare brottsplatsundersökningar på Härminge 1:5 och Lagersberg 3:1 har det konstaterats att black mass också grävts ner på dessa fastigheter. Anders Holmqvist hade den 1 oktober 2019 kontakt via sms med en av de anställda på LMAG som frågade *"Vi kommer jobba i helgen om vi får vi tänkte trolle bort lite säckar då"* på vilket Anders Holmqvist svarar *"Vore svinbra, gärna alla"*.

Vid brottsplatsundersökning och provtagning på Urecycles anläggning i Karlskoga fick polisen tillgång till dokumentation om transporter och mängd massa som LMAG hämtat på anläggningen. Denna dokumentation visar att LMAG tagit emot 1 898 ton black mass.

Under sommaren 2019 transporterades 3–4 ton black mass till Stefan Svanbergs fastighet på Lövstagatan i Kumla. Stefan Svanberg hade tidigare arbetat på LMAG. Han hade ringt till Anders Holmqvist och frågat om denne hade någon fyllnadsmassa som han kunde använda under den pool som han avsåg att bygga. Anders Holmqvist förmedlade till JS Bygg att köra ut fyra säckar black mass till Stefan Svanbergs adress. Stefan Svanberg betalade 1 500 kronor för leveransen.

Nationellt forensiskt centrum (NFC) konstaterade efter analys att massan från de olika fastigheterna hade samma sammansättning och således kom från samma källa dvs. Urecycles anläggning i Karlskoga.

I anmälan om verksamhet vid Urecycles (då vid annat företagsnamn) anläggning i Karlskoga anmälde Jukka-Pekka Väänänen i oktober 2015 att företaget skulle bedriva krossning av batterier ca 5 000 ton/år samt att det inte skulle uppstå något farligt avfall i verksamheten. Bygg- och miljökontoret begärde in komplettering från Jukka-Pekka Väänänen som vidhöll att det inte skulle uppstå något miljöfarligt avfall i verksamheten. Eftersom Jukka-Pekka Väänänen inte lät göra någon analys

av avfallet black mass så gjordes heller ingen korrekt klassning av avfallet med utgångspunkt från en analys. På Urecycles hemsida framgår att bolaget hade goda kunskaper om innehållet i black mass och om hur hanteringen av den borde ske. Jukka-Pekka Väänänen var genom Sakab-projektet med black mass väl medveten om vad massan bestod av för ämnen. Genom avtalet mellan Urecycle och El-Kretsen framgår att Urecycle fått betalt för hantering av black mass.

Jukka-Pekka Väänänen, för Urecycle, och Anders Holmqvist, för LMAG, tecknade den 2 maj 2019 ett avtal om att Urecycle skulle leverera ca 100 ton svart massa innehållande zink med ca 22 % och att mängden under avtalsperioden skulle uppgå till högst 600 ton. Enligt avtalet skulle Urecycle betala 1 650 kr per ton till LMAG.

Genom Anders Holmqvist ansökte LMAG i maj 2017 om att få bedriva verksamhet om lagring och hantering av icke farligt avfall på fastigheten Lagersberg 3:1 i Eskilstuna kommun. Av den anmälan framgår att han var väl insatt i gällande lagstiftning på miljöområdet. I september 2019 gjorde han en anmälan till kommunen om utökad verksamhet. Även av den anmälan liksom av inlämnade egenkontrollprogram och saldorapport framgår att han var väl insatt i reglerna om avfallshantering. Han lämnade i dessa handlingar oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheten om vilken verksamhet som bedrevs. På LMAG:s hemsida framgår också att bolaget har goda kunskaper om avfallshantering och att de anser sig som ledande inom miljöåtervinning och avfallshantering samt att de inte hanterade farligt avfall.

Stefan Broman anmälde till Kumla kommun i juni 2018 verksamhet med mottagning av schaktmassor, återvinning av schaktmassor till jord och ballast på fastigheten Hjortsberga 2:2 i Kumla. Enligt beskrivningen av verksamheten skulle schaktmassorna karakteriseras som MRR dvs. mindre än ringa risk. I anmälan angavs också att inget farligt avfall skulle uppstå i verksamheten samt att riskanalys gjorts. Det omfattande egenkontrollprogrammet som bifogades anmälan var

upprättad av LMAG. På fastigheten förvarades black mass men stora mängder grävdes också ner på fastigheten. Bland annat användes black mass som fyllnadsmassa vid anläggande av en vändplats, en väg till vändplatsen och en uppfart med parkering. Kumla kommun beslutade att sanera fastigheten på fastighetsägarens bekostnad.

Stefan Ek anmälde JS Byggs verksamhet på fastigheten Härminge 1:5 i Örebro först i augusti 2019 efter det att kommunen sändt ett brev till honom med frågor om vad det var för verksamhet som bedrevs på platsen. Med anledning av brevet ringde Anders Holmqvist, på Stefan Eks uppdrag, till miljökontoret. Anders Holmqvist berättade för miljökontoret att JS Bygg tog in massor från byggen och sorterade dessa för återvinning. Anmälan som gjordes senare till kommunen om JS Byggs verksamhet undertecknades av Anders Holmqvist. Av anmälan framgår att det material som skulle behandlas var grus och sand och schaktmassor som betecknades MRR (mindre ringa risk). Stefan Ek hade i november 2019 e-postkonversation med Ulrica Ronquist på miljökontoret där hon ställde frågor till honom om säckarna med black mass varvid hon bl.a. fick svar att säckarna bara skulle mellanlagras på fastigheten för vidare transport till LMAG i Eskilstuna samt att några lass av misstag gått till Stefan Bromans gård. På fråga om de tillsatte något i massan då den var så svart svarade han *"Nej, i de fall vi vill få färg så används barkmull"*. Stefan Ek och Anders Holmqvist tecknade ett avtal, daterat den 1 maj 2019, för respektive bolag om lagring av material. Materialet som skulle lagras beskrevs i avtalet som *"återvinningsmaterial i form av metaller med största vikt på Zink och Mangan (se smältanalys från D-Labb) och uppkommer från U-recycle i Karlskoga genom krossning av batterier"*.

Av de telefontömningar som gjorts framgår konversationer som visar att Stefan Broman, Anders Holmqvist, Stefan Ek och Jukka-Pekka Väänänen haft kontakt med varandra och diskuterat hanteringen av black mass. Stefan Broman har t.ex. i konversation till Anders Holmqvist beskrivit att hans kalkyler avseende den svarta

massan ser lovande ut, var de kan tippa tonvis med massa, att massan kan användas vid anläggande av väg och uppfart på hans gård m.m. Anders Holmqvist svarade honom i ett meddelande *"Kan vi få till 1000 tn. Så får du bjuda på första rundan"*. Stefan Broman skrev till Anders Holmqvist - *"Snackat med Pekka. Målet är att vi tömmer gården på allt vi kan före 23 maj"*. Anders Holmqvist skrev till Stefan Ek och frågade *"Har du fixat yta i hörnet?"* och fick till svar från Stefan Ek - *"Japp ett stort hål att börja fylla igen"* samt tillägget *"Om någon frågar vad vi ska med detta till vad säger vi då?"*.

Anders Holmqvist och Stefan Bromans konversationer handlar mycket om hur de ska tjäna pengar. Stefan Broman skriver till Anders Holmqvist t.ex. *"Om vi får till det här så köper vi oss lite tid och fina intäkter. Har diskuterat tomter mm med Nettan. Vi ska räkna på det också, men en tanke hon hade var att stycka av den del av tomt vi vill ha kvar och sen lägga ut det andra till försäljning. Då kan JS/kommunen mm buda. Vi får loss tillräckligt med kapital snabbt och ni kan göra de stora pengarna. Vi sitter lite illa till och har inte råd vänta några år på utdelning. Bra för oss just nu, bra för JS. Men... jag ska pusha planen vi har mot kommunen först och se vad vi för till". "Vi är även beredda att sälja hör och köpa drömmen på annan plats, men måste göra duktig vinst först"*. Anders Holmqvist svarade på detta *"Inte bra att göra så. Blir bara tomtpris. Skitpengar, bättre vi håller ut å drar in bättre pengar. "Stefan, du ska tjäna pengar på detta!"*.

I september 2019 hade Stefan Broman en e-postkonversation med Urecycles om att han haft dialog med Jukka-Pekka Väänänen om hämtning av black mass. Av e-posten framgick bl.a. vilka transporter som planerades från Karlskoga till Eskilstuna.

Nationellt forensiskt centrum har i sina analyser av black mass kommit fram till att proverna uppvisar så höga halter av tungmetaller att de ska klassificeras som farligt avfall. Beträffande proverna från Lagersberg 3:1 skriver NFC att undersökningen

sammantaget leder till bedömningen att det på området har skett en hantering i stor skala av farligt avfall som har lett till utlakning och spridning över området av flera farliga och rent toxiska ämnen utan någon kontroll alls. Vidare bedömde NFC att riskerna för människors hälsa eller i miljön inte kan underskattas och bedöms vara av stor omfattning och innebär risker, både vad gäller korta tidsperspektiv som långsiktiga sådana. Motsvarande analysresultat har NFC gjort även för övriga i målet aktuella fastigheter. Angående tungmetaller tydliggjorde NFC att dessa i mycket låga halter utgör viktiga spårämnen för växter och djur men att i högre halter så uppstår det istället olika toxiska effekter som kan vara akuta eller leda till kroniska effekter. Förtydligande gjordes också om att tungmetaller som grundämne inte kan brytas ner i miljön utan blir kvar oförändrade som metalljoner eller metallföreningar.

Anders Holmqvist har i olika sammanhang bl.a. till de anställda i LMAG sagt att den svarta massan var järnsand. Av de analyser som NFC gjort av black mass gjordes bedömningen att det helt kan uteslutas att de undersökta proverna skulle utgöras av järnsand.

På Naturvårdsverkets hemsida liksom på de i målet aktuella kommunernas hemsidor finns information lätt tillgängligt om hantering av avfall och farligt avfall. En verksamhetsutövare har enskilt det totala ansvaret för att den verksamhet som bedrivs följer alla lagar och regler som följer av miljöskyddslagstiftningen. Tillsynsmyndigheten har aldrig något ansvar för hur en miljöfarlig verksamhet bedrivs. Om något av bolagen haft för avsikt att föra avfallet utanför Sverige så har Naturvårdsverket en digital tjänst där det går att anmäla gränsöverskridande avfallstransporter (TFS). Den som vill göra en sådan transport måste få anmälan godkänd innan avfallet får skickas. Inget av de i målet aktuella bolagen har gjort någon sådan anmälan.

På samtliga i de i målet aktuella fastigheterna förvarades black mass i vita säckar märkta med symbol att säckarna skulle stå skyddade från sol och regn, vilket de inte gjorde. Säckarna var hårt angripna av väder och vind. Lakvattnet från massan var så förorenat att det var frätande. Stora mängder av black mass har också grävts ner på tre av fastigheterna. Det är oklart om alla massor återfunnits.

De tilltalades berättelser

Stefan Broman

Han har arbetat som säljchef de senaste 20 åren inom olika branscher. Han har ingen miljöbakgrund. Hans första kontakt med Jukka-Pekka Väänänen var när han arbetade på Sakab som säljchef. Under projektet på Sakab visste han att det handlade om en urlakningsprocess för att återvinna metaller. Han visste inte då att det gällde just zink. Den diskussionen var han som säljare inte inblandad i. Anders Holmqvist har han känt sedan 10–12 år tillbaka. Det var när de arbetade på Sakab tillsammans som de lärde känna varandra och blev nära vänner. Stefan Ek lärde han känna under sommaren eller hösten 2018. Kontakten med honom var genom Anders Holmqvist då Stefan Ek skulle bli inblandad i en verksamhet om jordsortering på hans gård, Hjortsberga 2:2 i Kumla.

Gården Hjortsberga köpte han 2017. Det var då ett renoveringsprojekt. Det är han, hans fru Anette och deras två barn som bor på gården. De har även hundar, får och lamm på gården. De ville ha en liten hästgård med djurhållning av får samt odlingar. Allt präglat av miljötank. De har arbetat med kommunen när det gäller deras brunn, de har solceller för att det känns miljöriktigt och de har även odlat lite på gården. Det finns ingen anledning för honom att utsätta sin familj eller sin omgivning för farligt avfall. Han har inte haft en aning om farligheten i detta avfall.

År 2016 slutade han på Sakab och började på ett företag som heter NCH. Samtidigt slutade även Anders Holmqvist på Sakab. Anders Holmqvist startade ett eget miljöföretag, LMAG. Han introducerade Anders Holmqvist för NCH:s teknologi som var biologisk behandling av olika material. Under 2017 initierade de ett par projekt tillsammans. Ett projekt var med Urecycle. Målet med det projektet var att anrika den svarta massan för att få fram en hög zinkhalt. Han levererade maskiner m.m. till projektet och LMAG stod för driften. När han var på plats på Urecycle fick han tydlig information från Jukka-Pekka Väänänen om att massan inte var farligt avfall. Hanteringen på Urecycle påvisade inget om att det skulle vara farligt. Under projektet i Karlskoga tog Anders Holmqvist några analyser som lämnades till D-lab. Analyserna sa att det var en låg nivå av zink i förhållande till målet som var 60 procent zinkhalt. Resultatet uteblev och projektet avslutades. För honom var ämnena zink, mangan och järn inget som fick honom att misstänka att materialet skulle ha varit farligt.

På Urecycle bestämde de att LMAG skulle ta emot ett antal leveranser av massan. Han var själv med vid det mötet. Mötet skedde under hösten 2018. I affären med Urecycle var betalningen 1 650 kr per ton massa som skulle levereras från Urecycle till LMAG. De första leveranserna av säckar kom till hans gård p.g.a. att Anders Holmqvist hade strul med ytan i Eskilstuna. Anders Holmqvist informerade honom om att det inte var några problem med tillstånden. Själv visste han inget om vilka tillstånd som behövdes. När han och Anders Holmqvist hade diskuterat hur Stefan Bromans gård kunde utvecklas kom Anders Holmqvist med idén om att göra en jordsortering på ett av gårderna. Han själv var tveksam eftersom han saknade tid, kunskap och maskiner för att genomföra detta, men det skulle Anders Holmqvist ta hand om. Maskinerna tillhandahölls av JS Bygg. Jordsorteringen skulle Anders Holmqvist och Stefan Ek ta hand om. När jorden var klar till försäljning så skulle han själv få del av vinsten som ersättning för att han upplåtit marken. Han och Anders Holmqvist upprättade aldrig något avtal om detta.

Anders Holmqvist och LMAG hjälpte honom att skriva anmälan till kommunen om verksamheten med jordsorteringen. Han skrev bara på den anmälan som Anders Holmqvist gav honom och skickade den till kommunen med egenkontrollprogrammet. Det programmet och verksamhetsanmälan hade han ingen kontroll över utan han litade på att Anders Holmqvist och LMAG skötte det på rätt sätt. Enligt tillstånden på hans gård skulle det sorteras jord som klassades som MRR dvs. mindre än ringa risk. Den svarta massan som kom i de vita säckarna från Urecycle trodde han inte var ren matjord. Han visste att det var ett restmaterial från krossning av batterier, men han visste inte att det var farligt. Han fick höra av Anders Holmqvist att materialet gick att använda som anläggningsmaterial. Anders Holmqvist var ytterst ansvarig för jordprojektet, verksamhetsytan och den verksamhet som skulle bedrivas på ytan. Anders Holmqvist var hans miljökonsult. Vad han visste så hade Anders Holmqvist ingen miljöutbildning utan han var säljare. Anders Holmqvist hade dock ett företag som erbjöd den tjänsten och han räknade därför med att han hade personal och adekvat utbildning eftersom han drev företaget. Hans egen roll var bara att upplåta marken och så ville han naturligtvis ha lite koll på vad som hände. Han var dock borta mycket på resor i sitt arbete både under 2018 och 2019. Han var aldrig tillgänglig på gården under dagtid.

Planen var att de också skulle göra villatomter på en del av hans fastighet. I samband med det träffade han Stefan Ek för första gången. Stefan Ek hade bra koll på var det kunde projekteras för tomter och de uppskattade att de skulle kunna få till ett åttiotal tomter.

Under hösten 2018 frågade Anders Holmqvist om Stefan Ek och JS Bygg kunde köra in massor från sina byggprojekt och lägga på åkern på Hjortsberga. Enligt Anders Holmqvist skulle det vara fullt möjligt enligt den anmälan som redan var gjord till kommun. Anders Holmqvist och Stefan Ek skulle sköta allt och han själv skulle inte ha några kostnader för detta. Stefan Ek och JS Bygg skulle bidra med maskiner och också viss arbetskraft. Under hösten 2018 skulle de komma igång

med jordsorteringen och den första leveransen från Urecycle skulle komma. En infart behövde breddas och det skulle också behövas en väg. Anders Holmqvist sa att de kunde använda massan som fyllnadsmassa och enligt honom var det i enlighet med tillståndet att använda det materialet i anläggningssyfte. Han litade på Anders Holmqvist. Anders Holmqvist sa också till honom att om något kommer in på gården som han inte har tillstånd för så är det den som levererat materialet som har ansvaret att ta det därifrån. Han kände sig trygg med att det var på det vis som Anders Holmqvist sa.

Stefan Ek och JS Bygg stod för maskinerna de behövde använda. Max Sjödin, som var praktikant hos JS Bygg, hjälpte till att gräva ut för uppfarten. De beslutade att använda en del av den svarta massan som fyllnadsmassa till uppfarten. Max Sjödin fick jobba med det och han sa att materialet var väldigt bra och lätt att arbeta med. Han litade mer på vad Max Sjödin sa om det än på sin egen kompetens. Ovanpå massan lades en duk och ett bärlager. Det fanns inget syfte att gömma undan materialet. För honom handlade det om att återanvända massan. Han och Anders Holmqvist diskuterade vad mer som behövde göras på gården och vad han kunde använda massorna till för projekt på gården nu när de hade både arbetskraft, maskiner och material tillgängligt utan någon direkt kostnad. Anders Holmqvist bad honom skicka ett sms om alla idéer han kom på.

I april bestämde de att anlägga en vändplats. Det var Max Sjödin som fick gräva ur för vändplatsen och använda massan som fyllnadsmassa. JS Bygg hade, vad han vet, ingen åsikt om att Max Sjödin fick jobba med det eller att massan skulle användas där. Det var han och Anders Holmqvist som pratade om det. De tömde de säckar som var kvar, kanske ett hundratal. Han hjälpte Max Sjödin under två dagar och skar sönder säckarna. Han stod i massan och fick det på sig. Om han hade vetat om att det var så farligt avfall hade han inte hanterat det på det sättet. Bara två meter från infarten där de använde massan ligger deras brunn som används till att vattna

deras djur. Om han hade förstått att massan var så miljöfarlig så hade han inte grävt ned det i marken och använt i så många projekt på sin gård.

Tanken var inte att massan skulle användas som ett återbruksmaterial hos honom på gården. Utan planen var att det skulle till en återvinningsanläggning i Tyskland, Polen, Irland eller Norge. I Norge finns ett företag som kan ta emot vad som helst. Eftersom Anders Holmqvist inte fick fram några tydliga lösningar för återvinningen var det hans idé att kolla med Norge om de kunde ta emot massan. Trots att de letade efter lösningar för återvinning av materialet så tyckte han inte att det var konstigt att använda massorna och gräva ner på hans gård.

Under maj 2019 frågade Anders Holmqvist om de kunde få till en ny affär med Urecycle. Han diskuterade den nya affärsmöjligheten med Jukka-Pekka Väänänen i slutet av april. Jukka-Pekka Väänänen sa till honom att de hade material stående som de skulle behöva bli av med och helst så mycket som möjligt före den 23 maj. Han uppfattade det som att en tillsyn skulle göras av kommunen då.

Det blev en affär och Anders Holmqvist kontaktade JS Bygg för mellanlagring. Han hade endast hört att JS Bygg hade en anläggning i Örebro, han hade inte hört om just Härminge. Han själv var bara involverad i hur mycket som gick ut från Urecycle. Kontakten hade han med Patrik Fjällman på Urecycle. Vart massan skulle skötte Anders Holmqvist och LMAG. Han har inte sett något avtal mellan LMAG och Urecycle och inte heller mellan LMAG och JS Bygg. Mellanlagringen skulle spara tid men han förstod det som att massan så fort som möjligt skulle transporteras till LMAG i Eskilstuna. Säckarna var i dåligt skick. Ungefär 20 procent var så dåliga att de endast skulle klara en transport. Anders Holmqvist tanke var då att skära upp säckarna och köra materialet till Eskilstuna där de skulle säckas om. Mot slutet av sommaren fick han en fråga från Anders Holmqvist om de kunde köra material till Hjortsberga istället för till Eskilstuna. Under augusti fram till hösten körde JS Bygg därför massan till Hjortsberga.

När polisen kom till Hjortsberga var hans första tanke att något mycket allvarligt hade hänt. Han blev chockad när han förhördes och utredaren sa att den svarta massan var farligt avfall. Efter förhöret kontaktade han Anders Holmqvist som sa att han inte heller visste att det var farligt avfall. Han uppskattade att säckarna uppgick till 160 ton på Hjortsberga. Det som körts in under hösten har han bara uppskattat utifrån ytan och då var det ca 300 ton. Urecycle betalade 1 650 kr per ton för massan men det var inte priset för all massa om 1 898 ton. Den första affären gällde ett lägre belopp om 800–900 kr. När han förstod att det var farligt avfall de hanterat så gjorde allt han kunde för att hjälpa kommunen med saneringen. När polisen tog prover på vändplatsen meddelade han kommunen att de använt massan också till uppfarten. Han blev chockad när han fick höra att anställda på JS Bygg sagt att det körts förorenade massor till hans gård.

Stefan Ek

Han har en tvåårig gymnasieutbildning i fordonsteknik. Han startade företaget JS Bygg 2008. Företaget har nu gått i konkurs. Den huvudsakliga inriktningen i företaget var att bygga husgrunder till olika beställare. I företaget arbetade han med kontraktssdelen och räknade in projekten samt utvecklade företaget. Från den 1 januari 2018 infördes bestämmelser om att man var tvungen att ta markprover på de massor som grävdes upp vid byggen. När JS Bygg grävde upp mark för husgrunder så var de alltså tvungna att ta prover och analyser av den jord som grävdes upp för att kunna konstatera om marken var miljöfarlig och om den då behövde saneras. Anders Holmqvist, som var hans barndomsvän och som också var hans miljökonsult, hjälpte JS Bygg med dessa prover och analyser. Han har använt Anders Holmqvists tjänster som miljökonsult i 3–4 år. Han såg Anders Holmqvist som en seriös aktör och det fungerade hur bra som helst med arbetet med honom. Genom Anders Holmqvist fick han kontakt med Stefan Broman. Deras kontakt

gällde främst att han skulle projektera markområden på Hjortsberga 2:2 för villatomter och planera för byggande av villagrunder.

På Härminge 1:5 startade han upp ett projekt med jordsortering, men det var bara som en bisyssla. I maj 2018 frågade Anders Holmqvist om han kunde lagerhålla ett material på Härminge. Anders Holmqvist sa att det var svartsand och att det var en återvunnen produkt som inte var miljöfarlig. Han frågade aldrig vad det var för slags material och inte heller om det var farligt. Han såg aldrig någon analys på massan. Han tyckte inte det var något konstigt med det som han borde reagera på. Från början var det sagt att materialet bara skulle mellanlagras på Härminge för vidare transport till Eskilstuna. Det kom väldigt många säckar till Härminge och han påpekade att det började bli väldigt mycket. Säckarna var i mycket dåligt skick då de kom. Han fick 131 000 kr för att ta emot massan för hantering, lagerhållning och för de maskiner han lånat ut till Hjortsberga. Hanteringen av massan bestod av lastning, lossning och förflyttning av massan.

Anders Holmqvist rekommenderade honom om att använda massan för markberedning så de kunde hårdgöra ytan som de arbetade på. De sprättade upp 100 säckar och la ut massan. Det blev en bra hårgjord yta, som en stor bärande kaka. De la vanlig matjord på svartmassan för att bibehålla bärigheten. Det var han, hans son, Max Sjödin och Anders Holmqvist som deltog i det arbetet. Han hade ett minne av att Max Sjödin hade varit hos Stefan Broman och gjort en garageuppfart med samma material.

JS Bygg körde också massan från Härminge till Stefan Bromans gård Hjortsberga 2:2. Där var det ett samarbete mellan Anders Holmqvist och Stefan Broman om jordsortering. Hjortsberga uppfattade han var en filial till LMAG. Han har endast varit delaktig där genom att massan transporterats dit. Han har bara bistått med maskiner som grävmaskin och hjullastare samt arbetskraft genom praktikanten Max Sjödin. Att det skulle transporteras svart massa till Hjortsberga var Anders

Holmqvist och Stefan Bromans idé. Han hade inget tillstånd för sina lastbilar att köra avfall men körde det ändå. Det ställdes endast ut fakturor på transporter gällande detta och dessa betalades. Eftersom JS Bygg inte hade så mycket att göra på vintern så fick Max Sjödin, som praktiserade på JS Bygg, jobba på Hjortsberga. När Max Sjödin arbetade på Hjortsberga fick han handledning från Stefan Broman. Hans egen förhoppning var att det skulle byggas villor på Hjortsberga.

När materialet kom till Härminge var de inte märkta med ADR-skyltar. Det fanns ingen innehållsförteckning på säckarna. På några säckar stod det black mass som inte sa honom någonting. Det fanns ingenting som indikerade att det var ett miljöfarligt avfall. Han hade ingen anledning att misstro materialet eftersom hans miljökonsult Anders Holmqvist sagt att det inte var något farligt material. Han anmälde jordsorteringen först efter det att kommunen påtalat för honom att han var tvungen att anmäla det. Han visste inte att man behövde söka tillstånd för att sortera matjord. Det var Anders Holmqvist som hjälpte honom med alla handlingar och kontakten med kommunen. I anmälan nämnde de inte att de grävt ned 120 ton i maj. Det togs nog inte upp i anmälan eftersom massan inte var farlig. Han såg aldrig anmälan innan Anders Holmqvist skickade in den till kommunen. När han fick beslutet från kommunen var hans tanke att verksamheten i sin helhet var godkänd. Han antog det framkommit att de hade säckar med svartsand på området. Under inspektionen hade kommunen inget att anmärka på säckarna.

Det avtal som åklagaren visat som är tecknat den 1 maj 2019 känner han inte till. Det är inte hans namnunderskrift på det. Namnunderskriften är snarlik hans men det är inte hans. Första gången han fick kännedom om avtalet var vid den första häktningförhandlingen. Det var bara ett muntligt avtal mellan honom och Anders Holmqvist om mellanlagringen. Han ställde bara upp för att hjälpa till då det var fullt på alla andra ställen. Från början var det tal om att det skulle komma 500 säckar och att det skulle vara 500 ton svart massa som skulle mellanlagras på Härminge.

Anders Holmqvist

Han har nioårig grundskoleutbildning. Han arbetade på Sakab som säljare. Det var hans första kontakt med återvinningsbranschen. Han fick ett uppdrag att utvärdera bygg- och rivavfall för att se hur mycket som gick att återvinna av det. Han arbetade med en konsult, Robert Silversten, som han sedan startade LMAG med. Robert Silversten var duktig på tillståndsförfaranden så han sökte de tillstånd som behövdes. Efter något år avbröts deras samarbete. Under denna period hade han och Stefan Broman kontakt trots att båda slutat på Sakab. Stefan Broman arbetade då på NCH. Stefan Broman, som hade kontakt med Jukka-Pekka Väänänen, började diskutera bakteriebehandlingsprojektet som de senare utförde i Karlskoga.

Anledningen till att de började med projektet var för att det var för lite zink i materialet och de ville höja halten zink för att kunna få bättre betalt för materialet. Han var väl medveten om att massan var en produkt från batterikrossningen. De kom överens om att Urecycle skulle stå för projektet och att det skulle ske på deras anläggning i Karlskoga. Stefan Broman genom NCH skulle tillhandahålla utrustningen. Det blev ganska bra utfall i projektet. Men de förstod att det skulle ta för lång tid att få ut mer zink ur materialet för att det skulle vara lönsamt så de avbröt projektet för att leta andra avsättningsmöjligheter för massan.

De började leta avsättning för massan långt innan de tog emot massan från Urecycle. Både han själv och Stefan Broman var inblandade i det. Han anställde på LMAG en dansk säljare, Joel, som var väldigt kunnig inom metaller, vilket han själv inte var. Joel menade att det fanns goda möjligheter att hitta bra avsättning för massan och han lyckades också få till en bra avsättning. Dessvärre hade den fabrik han hittat i Polen fått driftstopp och det skulle ta allt från sex veckor till flera månader innan de öppnade upp igen. Det var ett smältverk som kunde återvinna zinken ur massan. De hade inget avtal med den fabriken. De hade också kontakter

med smältverk i Tyskland och en annan anläggning i Polen samt en på Irland. Då fabriken i Polen fick driftstopp blev det ett glapp. För att tillgodose Urecycle behov av att bli av med massan så tog LMAG emot materialet i den takt som Urecycle önskade, allt för att tillmötesgå kunden. Lösningen på problemet blev att lagerhålla massan.

För att inte gå över tillståndskrav för mängder var de tvungna att hitta en mellanlagring, varför han frågade Stefan Ek om han hade möjlighet att lagra. De lät massan komma till JS Bygg på Härminge. Många säckar var så dåliga så de gick sönder. Tanken var att massan skulle säckas om och därefter gå direkt till en avsättning. Arbetet med att "säcka om" massan innebar att säckarna skars upp och massan lades i en stor hög som de sedan tog ifrån och fyllde på i nya säckar.

Den bästa avsättningen de hade för massan var mottagaren på Irland. Mottagaren avbröt samarbetet då det kom ut i media att massan omklassats till farligt avfall. Samma sak gällde för de flesta kontakter för avsättning av massan som de hade. Enligt avtalet med Urecycle var det ett ofarligt avfall. Det är enligt honom anmärkningsvärt att ingen av alla avsättningskanaler ifrågasatte någonting trots att de fått prover på materialet och analysen. Han själv hade det största förtroendet för Urecycle och det stod i avtalet att det var ett ofarligt material så då litade han på det. De hade även en överenskommelse med Urecycle om att de skulle ta tillbaka massan om det skulle uppstå något problem. Han ansåg att det var riskfritt att ta emot massan. En annan anledning till att han ansåg att det var riskfritt att hantera massan var bland annat för att materialet kom från EI-kretsen som är ett meriterat företag som borde veta vilket material de tillhandahåller Urecycle.

Stefan Broman och han fick 1 650 kr per ton för att ta hand om massan. I deras värld var det ett återvinningsmaterial. De hade även en överenskommelse med Urecycle gällande den fortsatta avsättningen för massan. Om de hittade en bra avsättning och de fick bra betalt skulle de se över priserna. Tanken var att de skulle

tjäna pengar på massan. Det blev en chock för dem alla då det omklassades till farligt avfall. I avtalet med Urecycle står det att massan är ett ofarligt material. Det står att det är fritt från strålning och fritt från främmande och skadliga ämnen. Han har blivit tillsagd att koden 191006 står för att det inte är ett farligt avfall. Han vet inte om det är samma sak som att det är ofarligt. Han vet inte hur man gör klassning av avfall. Han visste att det handlade om svartsand. De gjorde testerna på massan från krossade alkaliska batterier. I början kallade de massan för järnsand. Massan skrevs därför in som järnsand i LMAG:s system, mest av en slump. Det fick dock stå kvar som järnsand i systemet även efter det att han fick kunskap om att det inte kunde kallas för järnsand. Han fick förstå av en som var metallexpert att man ska skilja ordentligt på järn och metall. Han hade analyser från 2018 på massan från D-lab. Analysresultatet handlade om ett procentantal av vissa halter av metaller.

Han kan inte uttala sig om massan var s.k. MRR klassat (mindre än ringa risk) eftersom de pratade om återvinningsmaterial med metaller. Han tror inte att någon hade grävt ned massan om det förstått att det var farligt avfall. Om de hade förstått att det var farligt avfall så hade de inte ens fått hantera det för då vet han att det gäller andra kriterier för hanteringen.

När det gäller hans samarbete med Stefan Ek så hjälpte han honom med att ta markprover. Hans eget bolag LMAG hade ett avtal med ett företag ALS som gjorde jordprovsanalyser, vilket Stefan Ek behövde hjälp med. Det var anställda på LMAG som hjälpte till med att ta prover och tyda analysvaren. Analyserna från D-lab och jordprovsanalyserna var två skilda saker.

Stefan Broman sa att zink var bra som jordförbättring och bra för växtligheten vilket han hade läst i en forskningsrapport från Finland. Det var därför som de grävde ned massan på Hjortsberga. Han var inte miljökonsult till Stefan Broman, eftersom han inte har den utbildningen. Vissa av de fakturor som han fått från Stefan Broman gällde konsultarbete, men huvudfakturorna gällde mottagning av

massan. Det var Robert Silversten på LMAG som utformade alla ansökningar till kommunen och egenrapporterna. Enligt hans uppfattning var alla tre, Stefan Broman, Stefan Ek och han själv delaktiga i arbetet på Hjortsberga 2:2 på Stefan Bromans gård. Det förefaller märkligt för honom att Stefan Broman skulle ha släppt ansvaret för sin gård och att endast låtit JS Bygg och LMAG var ansvariga för jordsorteringen på hans gård.

Att det grävdes ned 120 ton på Härminge 1:5 inser han var fel. Planeringen var inte att det skulle grävas ned utan att det bara skulle säckas om. Han vet inte varför det grävdes ned. Det har sagts att massan fungerade bra på Hjortsberga som konstruktionsmaterial. Hur den uppgiften förmedlades vidare vet han inte. Massan skulle gå till återvinning. Han visste inte om att massan grävdes ned på Lagersberg i Eskilstuna. Att det grävdes ner där var han inte inblandad i. Morgan Skantz, anställd på LMAG, gjorde en hel del felhantering av massan bl.a. hanterade han massan utifrån att det var ett ofarligt material. Han hade tydligen skyfflat ned ett tjugotal säckar med massan i marken. Det sms som åklagaren visat där Morgan Skantz skriver om att trolla bort lite säckar är taget ur sitt sammanhang. Hans fru har hittat konversationen i en iPad kopplad till hans iPhone och där framgår det att hans svar "Vore svinbra, gärna alla" syftar på att skjuta av rättorna. Morgan Skantz har speciella uttryck och tolkningar av saker så det kan vara svårt att förstå honom. Morgan Skantz sms- och mejlbombade mycket konstiga saker och gjorde saker man absolut inte ska göra. Det enda som han sagt till personalen på LMAG var att de skulle frigöra mer yta på området genom att ställa säckarna ovanpå varandra.

Han var inte med Stefan Ek vid Härminge då denne grävde ner massan. Han har inte varit med när det diskuterats nedgrävning av massan. Hur de andra fått för sig att de ska gräva ned massan vet han inte, men han har i varje fall inte varit inblandad i det. Anmälan om verksamheten på Härminge har han upprättat. Svartmassan nämndes inte i anmälan till kommunen eftersom det inte rörde den

verksamhet som Stefan Ek skulle bedriva. Det var en tillfällig mellanlagring och de ansåg inte att det behövde vara med i en anmälan.

När mediadrevet drog igång fick han en förfrågan från miljökontoret om black mass och då omklassades materialet till farligt avfall. Miljökontoret har gjort minst två inspektioner på LMAG. De har gått runt på gården, gått förbi säckarna och det stod black mass på varenda säck. Miljöinspektören har gått förbi säckarna utan att reagera vilket denne borde ha gjort vid en inspektion. Miljökontoret hade fått information om var materialet kom ifrån. Det har stått klart och tydligt i LMAG:s system att materialet kom från Urecycle. Miljökontoret borde ha reagerat mycket tidigare. När materialet omklassades var hans första tanke att föra tillbaka materialet till Urecycle men det gick inte eftersom Urecycle inte hade tillstånd att ta emot farligt avtal. Han försökte då få det att mellanlagras på Attleverket. Han har bidragit och jobbat med många projekt för miljön och verkligen gjort det bästa för att hantera material på bästa sätt för miljön. På LMAG:s anläggning på Lagersberg har kommunen gjort minst två inspektioner.

Jukka-Pekka Väänänen

Alkaliska batterier klassas inte som farligt avfall i Sverige. Den klassningen har han utgått från hela tiden. Alkaliska batterier består till 20 procent av ett järnhölje, 24–25 procent av zink, 32–33 procent av mangan och resten av lite olika kolföreningar. Det har drivits försök i hela Europa med att återvinna restprodukter från batterier. I Europa släpps det ut ungefär 220 000 ton alkaliska batterier på marknaden varje år. Av dessa samlas det in ungefär en fjärdedel och av det återvinns 70–80 procent. Varför man är ovillig till att samla in alkaliska batterier är för att det kostar att ta hand om det och bli av med det. Det ger ingen intäkt för någon part. Restprodukten black mass är inte farligt avfall om det hanteras rätt. När massan finns inom Urecycles anläggning så är det inte farligt avfall. Massan klassas inte heller som farligt avfall då det går till en återvinningsanläggning. Däremot bör det klassas som

farligt avfall då det läggs på en åker. Den avfallskod som används i Europa för black mass är 191006 dvs. icke farligt avfall. Ingen har haft synpunkter på klassningen. I olika rapporter gällande försöksverksamhet med black mass har ingen av Sveriges främsta expert på återvinning och avfall antytt något om att black mass är farligt avfall. Han har aldrig haft anledning att klassa massan själv.

Hos Sakab började försöken med de alkaliska batterierna. På Sakab träffade han Stefan Broman som var ansvarig säljare. Förr skickades alkaliska batterier till deponier. I och med ett EU-direktivet krävdes det att batterierna skulle återvinnas till minst 50 procent. Det är det kravet som man med nöd och näppe klarar av i dag. Urecycle är det enda företaget i Sverige som skickat alkaliska batterier och black mass till materialåtervinning. Urecycle började med krossning av batterier 2015–2016 och skickade då black mass för återvinning. Urecycle har klassat black mass som avfall. De hade tillstånd från Länsstyrelsen och Naturvårdsverket var medvetna om det. Ingen har klassat black mass som farligt avfall utan som material till återvinning. Utomlands har det varit tydligt hur man klassat materialet och det har berott på vart man skickat black mass för återvinning. Det var lite så att man klassade material olika beroende på vart det skulle. Koden avseende black mass som använts i avtalet används frekvent i Europa för att skicka black mass. Den koden har de nog ursprungligen fått från mottagare av black mass. Det finns sju till åtta koder man kan använda för black mass. Ingen har haft synpunkter på klassningen. De som krossade materialet före Urecycle mellan 2010–2017 använde samma koder och Länsstyrelsen accepterade den koden.

Första gången han kom i kontakt med Stefan Broman var på Sakab under försöken där med black mass. Han träffade nog Anders Holmqvist där också vid något enstaka tillfälle. Under 2017 kontaktade Stefan Broman honom på Urecycle för att han ville fortsätta med försöken med black mass som avslutades på Sakab. Stefan Broman presenterade att han gått över till NCH som använde bakterier för att rengöra vatten och jordmassor. Stefan Broman trodde att man med hjälp av samma

bakterier skulle kunna nå bra resultat även med black mass. När de träffades presenterade Stefan Broman att projektet skulle genomföras tillsammans med Anders Holmqvist och LMAG. De båda hade tidigare drivit projekt tillsammans där de rengjort jord och vattenmassor. De gav ett professionellt intryck och tycktes veta vad de pratade om. En projektplan presenterades i Karlskoga och då var Stefan Broman, Anders Holmqvist, hans själv samt verkställande direktören och platschefen på Urecycle med. Bakterierna skulle ge indikationer på hur det skulle fungera att utvinna zink ur massan. Urecycles farhåga med projektet var att de inte hade så mycket tid, men Anders Holmqvist och Stefan Broman lovade att driva projektet. Detta var hösten 2017.

Försöken påbörjades, men då de inte fick till rätt fuktighet och temperatur i lokalen så pausades projektet. Stefan Broman trodde att de skulle lyckas med försöket med rätt bakterie. Planen för Urecycle var att undersöka om man kunde bedriva materialåtervinningen i Sverige.

Under den våren och vintern diskuterades också att Stefan Broman och Anders Holmqvist skulle ha möjlighet att avsätta massan på annat sätt. De skulle ta hand om transporter och all dokumentation som behövdes. Både Stefan Broman och Anders Holmqvist var väl införstådda med att det inte fanns några avsättningsmöjligheter av materialet i Sverige. De sa att de hade lösningar och pratade mest om Tyskland och några kringliggande länder. De ville inte berätta vilket företag de förhandlade med då de ansåg att det var deras affärshemlighet. De ville inte att Urecycle skulle gå förbi dem och ta direkt kontakt med det företaget. Urecycle sa dock att de inte hade något intresse av att gå förbi dem. Urecycle sa även att de kunde betala exakt detsamma till dem som de betalade till den avsättning som de hade för tillfället. Stefan Broman och Anders Holmqvist visade tillstånd avseende anläggningen i Eskilstuna om att de hade rätt att hantera avfallet. Eftersom det aldrig var på tal att massan skulle till Örebro och Kumla så såg han aldrig några tillstånd till de verksamheter som bedrevs där.

Han vet att Urecycle varit tydliga med att materialet som hämtades skulle till materialåtervinning och inget annat. Han blev besviken över att de hunnit gräva ned materialet på olika håll. De hade alla möjligheter att säga att de inte hade någon avsättning för materialet. Om de hade gjort det så hade de kunnat skicka tillbaka allt till Karlskoga. Ingen kontaktade Urecycle om vad som hade hänt. Han fick reda på det genom att en journalist ringde. Han ringde då Anders Holmqvist men han fick inte tag på honom på två dagar. Han ringde Stefan Broman som sa att det skett ett misstag och att massan hade grävts ner på grund av att de tagit material från fel hög.

Anders Holmqvist ringde senare upp honom och sa att det var en tillfällig mellanlagring i Örebro och att det blivit något fel då det företaget skulle schakta. Han sa ingenting om Kumla. Han berättade inget om att de inte fått iväg massan eller att de grävt ned massan på andra platser. Han sa till Anders Holmqvist att denne måste förstått att han hanterade avfall och att det avfallet skulle till Eskilstuna och därefter till återvinning samt att Anders Holmqvist brutit kontraktet mellan dem. De var överens från första början om att det var ett återvinningsmaterial som skulle till Eskilstuna och som sedan skulle vidare till materialåtervinning. Anders Holmqvist sa att han hade hittat en materialåtervinning på Irland. Men när han sa det var massan redan på villovägar.

Utifrån hans synsätt har Stefan Broman och Anders Holmqvist hela tiden varit medvetna om vilket material de haft att göra med. Om de nu säger att de inte visste att det var farligt avfall så gäller samma regler även för vanligt avfall. Varenda en förstår att man inte bara kan gräva ner avfall hur som helst. Före detta Sakab-anställda borde känna till lite grundregler om avfallshantering. Ingen av Stefan Broman eller Anders Holmqvist har antytt att materialet skulle användas till annat än att skickas till materialåtervinning.

På kontraktet med LMAG stod det att de skulle ta emot 600 ton. Det var den mängd de sa att de hade avsättningsmöjligheter för just då. De hade nya kanaler men ville inte binda sig för mer just då. Men under tiden de hämtade materialet pratade Stefan Broman om att de kunde ta emot mer eftersom de fått upp nya kanaler och kunde avsätta ännu mer. Det material de hade bråttom med i det läget var inte black mass i sig utan materialet från projektet. I kontraktet för projektet stod det att NCH och LMAG skulle ansvara för bortskaffande av materialet. De kunde inte skicka ett material som bearbetats till återvinning eftersom de inte visste exakt vad den massan innehöll. Urecycle hade bråttom med att bli av med materialet från projektet eftersom de skulle installera ett nytt maskineri i den lokalen. Massan från projektet skickades iväg i september 2019.

Urecycle hade inte tillräckligt med volymer för att skicka till de kanaler i Polen som de brukade skicka black mass till. Han sa till Stefan Broman och Anders Holmqvist att Urecycle inte bara kunde lämna all massa till LMAG eftersom de hade kontrakt med andra företag. Urecycle vanliga kanal var att de skickade massan till ett företaget i Polen (*Recopil*) som arbetade med batteriåtervinning. De sorterade, krossade och skickade till zinkåtervinnare. Urecycle ville hitta någon som kunde återvinna på närmare håll, helst i Sverige. Det var därför som det blev aktuellt och intressant med samarbetet med Anders Holmqvist och LMAG.

I oktober 2018 skrevs inget avtal utan de kom överens per e-post. I början av 2019 ändrade de rutinen till att de skulle ha skriftliga avtal. Avtalet som skrevs den 2 maj 2019 skulle bara omfatta materialet därefter, men det hämtades mer material än 600 ton. Urecycle var nog dåligt informerade om hur mycket som hämtades. Han kontrollerade inte hur massan skulle användas, men Stefan Broman sa att de hade goda avsättningsmöjligheter. Stefan Broman sa att de skulle återkomma och redovisa allt till Urecycle men att de hade, enligt lag, god tid på sig att göra detta.

Angående ansvarsfördelningen inom Urecycle så har de olika ansvarsområden men ingen tar beslut själv. De har varje vecka ett "management operational meeting", där han, den lokala ledningen och numera den miljö-och kvalitetsansvariga deltar. De går igenom allt som hänt och tar beslut om vad som ska göras. Det är ingen som självständigt kan besluta något i organisationen. Han är endast i Karlskoga en gång i månaden. Det var den lokala managern som hanterade kontakterna med Anders Holmqvist angående transporterna.

Emma Anting från kommunen har varit hos Urecycle vid två tillfällen med början i februari 2019. I februari gick de igenom processen om att Urecycle tog emot alkaliska batterier som är klassade som icke farligt avfall och att de även klassade restprodukten black mass på samma sätt. Han berättade för henne vilken kod de använde samt att massan skulle till materialåtervinning. Hon hade inga frågor om det eller anmärkning om att Urecycle skulle gjort något otillåtet. Begäran från miljökontoret om utredning av black mass kom i november 2019 efter miljökontorens och polisens utredningar på de olika platserna där det grävts ned. Miljökontoret i Karlskoga är väl medvetna om att Urecycle hanterar farligt avfall på deras anläggning. De har haft inspektioner sedan 2015 och ingen har ifrågasatt klassningen av black mass. Om black mass inte skulle gå till materialåtervinning utan grävs ner är det självklart farligt avfall. Ingen har krävt att black mass ska klassas som farligt avfall så länge de hanterat det rätt och skickat det till materialåtervinning. I anmälan de lämnat in till kommunen och i beslutet står det att de hanterar farligt avfall på anläggningen. Han säger inte att de har tillstånd men i verksamhetskoden ingår att de får hantera en viss mängd av farligt avfall. Deras verksamhet är inte tillståndspliktig utan anmälningspliktig.

De bolagen som varit inblandade i olika projekt som bedrivits kring black mass har haft spetskunskap och de bolagen har inte heller klassat black mass som farligt avfall. Urecycle hade ingen tanke på att klassa black mass som farligt avfall.

Oavsett så har Urecycle rätt att hantera farligt avfall i verksamheten i Karlskoga där man tar emot osorterade batterier varav vissa klassas som farligt avfall.

Urecycle hade ett avtal med El-kretsen om att redovisa mottagaren av black mass. Det var en miss i Urecycles organisation att de inte redovisade att de bytt mottagare av black mass till LMAG. Urecycle har aldrig klassat black mass som järnsand. Det finns bara två beteckningar för massan och det är black mass och svartmassa.

Vittnesutsagor

Martin Seeger

Han är Vd för företaget El-kretsen och har arbetat där sedan 2005. El-kretsen bildades 2001 i samband med att producentansvar infördes på elektroniska produkter i Sverige. Sedan 2009 har han arbetat med insamling av batterier. Producentansvaret innebär att den som tillverkar en elektronisk produkt även ansvarar för att den samlas in och återvinns. När producentansvaret infördes valde företagen att gå ihop och bilda företaget El-kretsen för att lösa detta. El-kretsens uppgift är att se till att det finns återvinningsplatser runt om i landet och att det som lämnas in transporteras bort och återvinns på rätt sätt. El-kretsen samarbetar med Urecycle inleddes 2009, men samarbetet upphörde i januari 2020. Urecycles uppdrag var att ta emot, sortera, omhänderta och återvinna batterier i upptagningsområdet. Alla El-kretsens insamlade alkaliska batterier gick till Urecycle.

Innehållet i de alkaliska batterierna kallas för black mass. När man tagit bort stålhöljet återstår restprodukten black mass som innehåller zink och mangan. Urecycle hade uppdrag att återvinna så mycket zink som möjligt för att nå de återvinningsmål som finns i lagstiftningen. Under upphandlingen uppgavs att black mass skulle skickas till ett zinksmältverk i Polen. Urecycle hade en avsättningskanal

via en mellanhand som såg till att black mass transporterades till zinksmältverket. Alkaliska batterier är inte klassade som farligt avfall när de är hela. Att skicka black mass till Polen var det enda alternativet som de fick när de frågade efter potentiella leverantörerna. Det krävs tillstånd för att hantera black mass eftersom det även innehåller andra ämnen och inget annat smältverk ville ta emot det. Om Urecycle inte kunde uppnå de 50 procenten i återvinningsmålet hade de inte uppfyllt överenskommelsen i avtalet och då hade inte heller El-kretsen uppfyllt sitt åtagande gentemot producenterna.

Om det inte längre var möjlighet att återvinna massan hos något företag så skulle de vara tvungna att hitta andra kanaler för återvinningen för att nå målet om 50 procent. Innan återvinningsmålet infördes återvanns inte alkaliska batterier. Då lades de på deponier under ordnade former där det fanns tillstånd. Urecycle har inte talat om för El-kretsen att de hade problem med avsättning av black mass men det har ändå varit en ständig fråga om hur man ska hitta bästa avsättningen för massan. El-kretsen har inte varit involverade i olika projekt om black mass, men däremot har de varit informerade om projekten. De betalade för allt omhändertagande av alkaliska batterier, 3 kr och 30 öre per kilo. Sedan har de fått muntliga uppgifter om att ersättningen för black mass beräknades till ca 1 kr och 60 öre per kilo.

El-kretsens uppfattning var att black mass skulle gå direkt från Karlskoga till ett smältverk med tillstånd och möjlighet att återvinna zink. Något annat var aldrig på tal. När allt uppdagades fick El-kretsen information om att det hade samband med projektet om att återvinna mangan och att samarbetspartnern tagit emot black mass för att skicka vidare till mottagare i Tyskland och att syftet var att hitta alternativ till den polska anläggningen. El-kretsen fick då information om att Urecycle fått veta att det var en hemlig mottagare i Tyskland. Om El-kretsen hade fått uppgiften om att black mass skulle lämnas till en hemlig mottagare hade de inte accepterat det. El-kretsen ska meddelas i förväg om man avser byta mottagare. Om Urecycle hade velat ändra mottagare för black mass så hade El-kretsen krävt uppgifter om bl.a.

tillstånd och hur de avsåg att uppnå återvinningsmålet. De fick ingen förklaring varför Urecycle hade accepterat LMAG som mottagare. De fick höra att det berodde på försumlighet och att Urecycle inte hade gjort tillräcklig kontroll. Enligt hans uppfattning skulle Urecycle krävt in alla tillstånd från LMAG och den anläggning som massan skulle skickas till, vilken process som skulle användas m.m. och därefter informera El-kretsen om uppgifterna innan de hade fått byta mottagare.

Nils Hydén

Han arbetar på Nationellt Forensiskt Centrum (NFC) och är examinerad forensisk specialist inom miljöbrottsområdet. Han har arbetat på sektionen för kemi och teknik i gruppen för brand, miljö och olja sedan 2002. Han är utbildad kemist och biolog. Han har tidigare arbetat i 14 år som miljöhandläggare och inspektör både i kommun och hos länsstyrelsen.

Han blev involverad i utredningen genom att berörd kriminaltekniker hörde av sig till NFC för att få råd inför bevissäkring och platsundersökning. Vid det tillfället fanns det ett visst underlag i form av handlingar och bilder att utgå ifrån när de resonera kring hur de skulle hantera ett sådant ärende. När NFC fick se handlingarna började de förstå att det var av stor omfattning och att det skulle kunna finnas farliga ämnen i det så kallade black mass som hanterats. De visste inte mycket om vad det skulle kunna vara men han förstod genom sin tidigare erfarenhet att de skulle kunna finnas flera farliga tungmetaller i denna massa som bly och zink. Det återstod att laborativt bekräfta deras aningar och tankar.

En kommun kom med analyser som nog var tagna på fastigheten Härminge. När han fick de analyserna bekräftades bilden av att materialet innehöll farliga tungmetaller. Om materialet var någorlunda homogent misstänkte han att även deras analyser skulle visa liknande resultat. Han såg från början att kommunernas

analyser inte hade med alla ämnen som borde undersökas. Det saknades även analyserade PH-värden.

Det stod tidigt klart att NFC skulle vara med vid någon brottsplatsundersökning eftersom de har miljörättslig kompetens och kemikompetensen. De var med vid undersökningen på Urecycle i Karlskoga. Tanken med besöket var att få en bild av och kunna analysera flera prover som av verksamhetsutövarna själva påstods utgöras av black mass för att skapa ett jämförelsematerial.

Första platsundersökningen genomfördes i slutet av 2019. De tog flera prover på det som skulle vara black mass. De såg tecken på läckage från säckarna genom nederbörden. Säckarna var inte tillverkade så att de skulle klara regn utan de lakade ut. De tog vattenprover för att bekräfta eller vederlägga deras antaganden om pågående läckage. Redan på plats såg de med färgstickor att vattnet var strakt basiskt, i vissa fall var det frätande. De var angelägna om att få PH-värden som egentligen går utanför normala mätmetoder.

Det första de behövde göra var att kolla hur black mass skulle se ut från Urecycle. Först då kunde de jämföra med det andra materialet. Det visade sig utifrån den provtagning de gjort på Urecycle, det stabila underlaget om vad black mass ska innehålla, att de hittade precis samma material på Härminge, Hjortsberga och i Eskilstuna. De överraskades av att innehållet var så pass lika, variationen var inte större än att man kunde hitta möjliga eller troliga förklaringar till det. De hade väntat sig en större variation i de ämnen som undersökts. Normalt sätt kan variationen vara enorm och det kan vara svårt att dra en slutsats, men i detta fall var det exceptionellt överensstämmande. De analyserade utifrån 13 tungmetaller samt för kol, järn, mangan, PH och silver. De såg mycket höga halter av mangan och zink samt höga halter av nickel. De hittade även järn, vilket var som en indikator för dem, eftersom alkaliska batterier har ett plåthölje. Förvånande var att de genomgående såg höga halter av kadmiun, som inte ska finnas i alkaliska batterier.

De hittade även kvicksilver, om än i rätt låga halter. Det skulle möjligen kunna förklaras av naturliga föroreningar i batterimetallerna men det är tveksamt. Kanske det kan förekomma om sorteringen inte gått rätt till. Det är den enda rimliga förklaringen. De hittade också arsenik. Det kan också vara så att det rör sig om första generationens alkaliska batterier som kanske innehöll kadmium, kvicksilver och arsenik, men det vet han inte så säkert. Förekomsten av kadmium i materialet går inte att förklara genom föroreningar. Det måste vara en förekomst i black mass som har att göra med att det malts ned kadmiumbatterier i viss andel. Det var överraskande att mängden kadmium och kvicksilver låg på så pass lika nivåer. Ett viss översläpp vid hantering av kadmiumbatterier måste ske. Koppar minns han även stack ut. Genomgående var det även ett högt PH i black mass. Det fick sin naturliga förklaring genom hur alkaliska batterier är uppbyggda eftersom det är kaliumhydroxid som ger högt PH-värde för att elektronströmmarna ska fungera. Det förklarar varför det var frätande.

De fick en frågeställning om likheten med järnsand. Skillnaderna kemiskt sätt är så stora men också när det gäller det fysikaliska utseendet. Delar av järnsand används som blästersand, det är små hårda glasaktiga kulor. Black mass ser helt annorlunda ut bara man tittar på det, ett helt annat fysikaliskt utseende, kemiskt sätt finns det få likheter. Jämför man de tre D-lab kolumnerna med black mass medel som är medelvärdet av de 18 samlingsprover som de tog ut i Urecycles verksamhet kan man se en likhet, men D-lab undersökningsmetoder är gjorda med en okänslig metodik (*se ab 122 s. 22*). NFC har gjort omfattande undersökningar om vad järnsand innehåller och redovisat i rapporter samt slagit fast hur järnsand ser ut. Man kan se av analyserna att järnsand inte är detsamma som black mass.

De tre analysprotokollen från D-lab som gjordes 2018 är gjorda på black mass. Det finns en stor likhet i halterna med de resultat NFC fått, men D-labs analyser är mer begränsade. Ingenting från D-labs undersökning visar på att det är något annat än black mass. Det är klart utifrån analyserna att man bör vara försiktig med materialet

eftersom zinkhalten är så hög. Det var toxiskt farligt avfall redan 2018. Man kan se nickelhalter och kadmium som även de sticker ut.

Avseende miljöbedömningen är alla metaller grundämnen. Grundämnena går inte att förstöra och de kommer finnas kvar i mark, vattendrag och i sjöar tills jorden brinner upp. Dessa grundämnen kan aldrig brytas ner i miljön. De är toxiska för levande organismer. Kommer det ut i miljön på ett okontrollerat sätt kommer det innebära en risk för miljön på kort sikt på den platsen men även på lång sikt. Och på lång sikt avses i detta sammanhang hundratals till tusentals år. När det gäller oförstörbara ämnen är det angivet från Naturvårdsverket att man måste se på långsikt. De miljöbedömningar som NFC gjort baseras på varje metall för sig. Vetenskapligt så vet man mer och mer att det finns kombinationseffekter. Det innebär att olika metallämnen tillsammans med varandra eller andra ämnen kan ge en additionseffekt som är mer än summan av halten av varje ingående ämne för sig.

Hantering i Härnningen, Hjortsberga och Eskilstuna har skett utan någon kontroll alls. Praktiskt taget varje prov NFC undersökt är farligt avfall. Det innebär att det ska förvaras på särskilt sätt invallat på hård yta utan avlopp och inlåst väl uppmärkt. Inget av detta har skett dessutom har delar av materialet grävts ner i marken. Sammantaget är hanteringen av black mass helt utom kontroll. Det enda man kan säga man haft kontroll över är att det förvarats i otäta plastsäckar som skulle vittra sönder efter kortare eller längre tid.

Man kan inte utesluta att en del av metallerna kan tränga igenom huden, framförallt kvicksilver. De mer påtagliga riskerna handlar dock om risk för påverkan av grundvatten. Ämnena kommer förr eller senare rinna ner i marken och nå grundvatten. Då går det inte att använda grundvattenmagasin i det området. Eftersom grundvatten inte är avgränsat utan rör sig i berggrunden kan det förorenade vattnet rinna flera kilometer. Det kan handla om hundratals meter eller kilometer. Markområdet i sig blir även förorenat så att marken inte kan användas

för att bygga bostäder på eller odla grönsaker på. Det kan även åka ut till ytvatten och kontaminerar fisk.

Han har arbetat i 33 år i miljösammanhang i offentlig verksamhet. Det är hans artonde år på NFC. Han har aldrig sett något liknande, vare sig i omfattning eller innehåll av tungmetaller. Det är det mest omfattande och största miljöbrott han varit med om att utreda. Då har varenda miljöärende som passerat NFC gått via honom och han har sett allt i miljöbrottsammanhang de senaste arton åren.

Han vet att Lagersberg är en industrifastighet. På en industrifastighet i dag hittar man inte sådana ämnen eller i sådana halter som de hittade på Lagersberg. Innehållet av zink och mangan sticker ut i vattenproverna. Vattenproverna har med största sannolikhet en koppling till läckage från black mass på grund av PH-värdena. Det fräter. De är lätt lakbara och kommer röra sig snabbt i markprofilen. Han ser ingen annan förklaring än att det är nyligen utläckt annars kommer väder och vind se till att det blir mer normala PH-värden.

Alkaliska batterier är i sig icke farligt avfall. I bilaga fyra till avfallsförordningen finns ingen direkt klassificering för black mass. Batterier är inkapslade och kan hanteras styckevis. Skillnad med black mass är att det är normalt, krossat och ligger helt öppet. Det är då tillgängligt och mer lakningsbart än batterier. Innehållet blir inte annorlunda beroende på vart det förvaras.

Ulrika Hagelin

Hon arbetar som handläggare på Naturvårdsverket med gränsöverskridande avfallstransporter. Hon arbetar både med tillståndsgivning och tillsynsvägledning. Om man exporterar eller importerar avfall bör man söka tillstånd för viss typ av avfall som regleras enligt en EU-förordning. Det framgår för vilken typ av avfall man måste ansöka tillstånd för, det är farligt avfall men även blandat avfall. Om man ska exportera ett avfall måste man analysera och klassa avfallet i koder. Det

framgår av EU-förordningen om gränsöverskridande avfallstransporter vilka koder som hamnar under anmälningsplikten. Det finns även avfall som är grönlistat som man inte behöver anmäla. Det kan till exempel vara rent pappersavfall och avfall som inte är förorenad som ska gå till återvinningen. Inom EU får det avfall som kallas som grönlistat inte vara farligt avfall.

Den som ansöker om tillstånd är oftast avfallsproducenten eller någon på uppdrag av avfallsproducenten, en anmälare. I anmälan ska information finnas om avfallet, vad som ska hända med det, vilka aktörer som är inblandade, klassning och analyser. Information om detta finns i en EU förordningen och på Naturvårdsverkets hemsida finns det vägledning. Man kan även ringa och prata med handläggare där. Alla EU-länder har samma regelverk.

I samband med den aktuella händelsen fick hon frågor från länsstyrelsen i Stockholm, som är tillsynsmyndigheten i en viss region av gränsöverskridande avfallstransport. Hon fick frågor om transport av black mass till andra länder. Hon kontaktade ett nätverk som behöriga myndigheter sitter med i och som EU-kommissionen håller i. Genom det nätverket kan hon nå andra behöriga myndigheter i andra länder. Hon skickade ut en fråga om transporter av black mass till andra länder. De sa rakt av att det alltid skulle omfattas av anmälningsplikt och troligtvis ses som farligt avfall. Om man har alkaliska batterier innehåller det höga halter av bland annat zink och det skulle då ses som farligt avfall utifrån lagstiftningen som klassar avfall. Hon frågade alla EU-länder, även Norge och Schweiz. Hon fick svar från sex till sju länder och alla var överens om att det skulle klassas som farligt avfall och att det var anmälningspliktigt om det skulle transporteras till annat land.

Black mass är ett stort begrepp, beroende på vilken typ av batteri som krossas blir det olika ämnen i black mass. Hon frågade länderna om black mass från alkaliska

batterier. Alkaliska batterier är icke farligt avfall som det ser ut just nu men det är omdiskuterat. Enligt henne är det okej att klassa alkaliska batterier som grönt avfall i dagsläget. Detta gäller just batterier och inte black mass. Att företaget Redux som är den största batteriåtervinnaren i Europa klassar black mass som icke farligt avfall är inget som hon känner till eller att det skulle godkännas av Tysklands myndigheter. Tyskland var ett av de länder som svarade henne att black mass skulle ses som farligt avfall.

När det gäller nationella transporter finns svenska regler, vilket hon inte är expert på, men om man kör avfall behöver man tillstånd från länsstyrelsen. Det beskrivs i avfallsförordningen att tillståndsplikt gäller all typ av avfall förutom undantag för vissa avfallsslag och hon tror inte undantagen gäller black mass.

Förkortning TFS står för transfrontier shipment of waste. Det är en bredare förkortning för gränsöverskridande avfallstransporter. I branschen används nog begreppet TFS för att man gjort en TFS anmälan. Om man gör en anmälan om gränsöverskridande avfallstransport från Sverige kan man använda ett digitalt system som heter Nordic TFS. Då loggar man in i ett system på Naturvårdsverkets hemsida och fyller i information i anmälan och bifogar de bilagor som behövs, det ska upprättas kontrakt och man ska ha ekonomiska garantier.

Länsstyrelsen i Stockholm har skrivit en promemoria om black mass med anledning av att de gjort kontroll hos Urecycle. De gjorde en bedömning av hur de klassade och såg på black mass.

Peter Ivarsson

Han är anställd på Urecycle sedan 2017 och har arbetat som produktionschef för anläggningen. Han såg till att allt fungerade, att personalen gjorde rätt saker. Han är anställd av Hang Dong i Norr AB, vilket är Jukka-Pekka Väänänen's bolag. Alla som arbetade för Urecycle i Karlskoga var anställda i det bolaget, som om det var

ett internt bemanningsföretag. Han har inte praktiskt arbetat med batterierna, men försökte hänga med i arbetsuppgifterna så han visste hur man hanterade sortering och packning.

Diskussioner hade hållits mellan Stefan Broman, Anders Holmqvist, Jukka-Pekka Väänänen och Kari om att göra något mer med återvinningen av alkaliska batterier. På Sakab gjorde de ett projekt med black mass för att höja återvinningsgraden. När Fortum köpte Ekokem ville de inte fortsätta med projektet. Stefan Broman och Anders Holmqvist hade arbetat där och ville fortsätta med projektet. Det beslutades då att ett projekt skulle köras i Karlskoga. Allt var för att den svarta massan skulle få ett högre värde på marknaden. Han, Jukka-Pekka Väänänen och Kari tog upp projektet på deras möten och talade då om vad projektet skulle innebära och vem som skulle göra vad.

Arbete med projektet inleddes hösten 2017. På anläggningen har de ett kallt förråd som var lämpligt. Projektet innebar att de skulle hålla ut 2 x 100 ton svarmassa i två limpor. De skulle tillsätta bakterier som skulle äta upp organiskt material och då höja metallinnehållet. I september började de projektera för detta. Stefan Broman och Anders Holmqvist var hos dem flera gånger. Han var mest i kontakt med Stefan Broman. I början var det både Stefan Broman och Anders Holmqvist. De hade en utsedd person som var behjälplig och tittade till projektet när de själva inte kunde vara på plats.

Projektet gick så där, något hände med materialet men det blev inte så bra som de hade hoppats. Pilotprojektet skulle pågå i tre månader och analyser skulle göras under tiden. Urecycle tog proverna på uppdrag av LMAG och skickade proverna till D-Lab. De gjorde åtminstone tre prover. De hade en förteckning över vad materialet innehöll, om de gjort den analysen eller fått den vet han inte. Han trodde att Stefan Broman och Anders Holmqvist kunde det de gjorde. Stefan Broman verkade mest kunnig kemiskt. Stefan Broman arbetade för NCH och han föreslog en typ av

parfym som de kunde spraya på massan för att få bort lukten. Han visste inte då vem Stefan Ek var och hade ingen kontakt med honom.

Patrik Fjällman

Han anställdes i augusti 2018 hos Urecycle. Han har haft hand om administrationen mestadels. Arbetsuppgifterna handlade om att hålla reda på vikter och dagliga rapporteringar. Han har haft hand om transporter på så sätt att han arkiverat dokument och så. Han lämnade ut packsedlar till polisen på hur mycket som gått till LMAG. Det är sådana handlingar han haft hand om. Han vet inte hur det kom sig att black mass lämnades ut till LMAG. Han fick bara veta att det skulle gå black mass i oktober 2018. Nästa gång det hämtades var i början av maj 2019. Sedan var det en gång till under oktober 2019. Han har i någon e-post fått veta att det skulle till Eskilstuna. Han frågade aldrig varför det skulle gå till Eskilstuna. Han brukade aldrig ordna eller ringa in transporter för att hämta black mass. Black mass brukade gå till Polen. Han har varit med och fyllt i blanketter om transporter till Polen. Han har bara sammanställt vikterna på ett papper. På dokumentet stod det black mass, allt var specificerat på hans papper. Han har inte varit med om att black mass gått till någon annan svensk mottagare än LMAG. Han funderade inte kring vad LMAG var för företag.

Han träffade Stefan Broman och Anders Holmqvist vid ett par tillfällen. Han gjorde inget jobb åt dem i samband med projektet förutom att mejla lastlistorna. De hade e-postkontakt i samband med transporterna. Han har haft kontakt med Stefan Broman inför transporterna till LMAG. Han tror Jukka-Pekka Väänänen sagt till honom att transporterna ska till LMAG. Hans titel är administrativ teamledare. Det var Jukka-Pekka Väänänen som för det mesta var transportledare. Det kan stämma att det under 2018 uppstod 1 500 ton black mass på anläggningen. Han minns inte om det gick black mass till Polen under 2018. En årsproduktion av black mass på anläggningen kanske var 1 900 ton. De hade en hel del black mass på området och

troligtvis hade de inte någon annan mottagare så det var därför LMAG tog emot massan. Innan 2018 måste det ha varit Polen som tog emot massan. Han minns att han sa till polisen att den black mass som levereras till LMAG i maj 2019 är den black mass som ansamlats på anläggningen under 2018.

Emma Anting Paulsson

Hon är utbildad miljövetare från Karlstads universitet. Hon har snart arbetat i två år på Karlskoga kommun som miljö- och hälsoskyddsinspektör. Hon hade tillsynsansvar för Urecycle från januari 2019. Anmälningshandlingarna som kom in från Urecycle var nog runt 2016. De anmälningarna som kommit in har inte varit fullständiga, eftersom Urecycle inte anmält att de skulle hantera farligt avfall. Det har hon reagerat över sedan hon tog över tillsynen. De har anmält att de hanterar batterier men inte att det ska vara farligt avfall utan endast icke farligt avfall. De har inte anmält att det finns kemikalier i avfallet. Kommunen är osäkra på om det är en C verksamhet eller D verksamhet för tillfället. När de fick in anmälningen anmäldes inget farligt avfall. Hon minns att de inte angav någon mängd av hur mycket de skulle krossa eller vad de skulle göra med det som blev över. Hon vet inte om tidigare handläggare frågat om detta men hon har ställt frågan vart restavfallet ska ta vägen och då fått svar att det skulle gå till Polen eller Bulgarien. Det var svårt att ta hand om black mass i Sverige som hon förstod det.

Karlskoga kommun har årlig tillsyn av Urecycle. Det var deras årliga tillsynsbesök i januari 2019. Hon besökte Urecycle som miljöinspektör. Besöken läggs upp på olika sätt. Just den här gången skulle de främst titta på den yttre miljön. De uppmärksammade många trasiga säckar med batterier och säckar med black mass som var trasiga. Hon påpekade att det behövde tas om hand eftersom det fanns risk för läckage. Hon och hennes kollegor förstod inte vad det var i säckarna, men de har alltid funderat på vad det varit. Tidigare handläggare har ställt frågan men inte fått något klart svar om vad det var. Hon vet inte varför de inte fått svar. I höstas krävde hon svar och bad om en utredning om vad black mass innehåller. Hon fick lite svar.

Hon fick en analysrapport som var svår att tyda. Analysen påstods komma från Sverin. Hon kontaktade det företaget men de sa att de inte kände till att de analyserat black mass på Urecycle.

I februari 2019 när hon var på Urecycle träffade hon Jukka-Pekka Väänänen, Peter och Kari. De ansåg inte att de hanterade farligt avfall. De uttalade sig inte rakt ut. De gick igenom anmälan. Hon fick inte svar på frågan om farligt avfall. Hon tror hon har möjlighet att ta prover och göra analyser om hon blir misstänksam.

Hon har skrivit försiktighetsmått till Urecycle, att materialet bör stå skyddat för nederbörd och skyddat så de inte kan köra på det med sina maskiner. Det gällde allt avfall på gården eftersom det såg ut som det gjorde med bigbag-säckarna med batterier. Hon minns inte vid vilket tillsynsbesök hon frågade om vart black mass skulle skickas, kanske det var i början av februari. Hon och Jukka-Pekka Väänänen har haft en e-postdialog. Kommunen har inte vetat om black mass var farligt avfall eller inte. Det är verksamhetsutövarens ansvar att utreda den frågan.

Kommunen gör inga analyser själva. I höstas fick de veta att black mass gått till ett svenskt bolag. Det var polisen som tipsade dem om detta. De kontaktade inte Urecycle av den anledningen utan gjorde ytterligare ett tillsynsbesök i oktober med länsstyrelsen. Jukka-Pekka Väänänen ringde efter att han kontaktats av en journalist. Kommunen begärde in handlingar om den black mass som skulle gått till Eskilstuna. Hon fick in handlingar och handlingar om att det fanns en utredning sedan tidigare om black mass. Först då fick de veta att black mass gått även inom Sverige. Tidigare har Urecycle bara uppgett att det skulle gå till Polen.

David Aronsson

Han är civilingenjör i kemiteknik med inriktning på miljöskyddsteknik. Han är miljöinspektör i Eskilstuna och har bl.a. ansvarområdet större avfallsanläggningar. Han tog över tillsynsansvaret för LMAG sommaren 2017. Kommunen har fått in tre

anmälningar får LMAG totalt. Den första gällde avfallshantering, sedan fick de en anmälan tidigt 2018 som gällde produktion av betongblock som inte föranledde åtgärder. Tidigt 2019 kom anmälan om att LMAG skulle gå över till masshantering. Kommunen har haft tillsyn hos LMAG två gånger 2018 och fyra gånger 2019.

Besöket den 22 november 2019 var ett planerat och föranmält tillsynsbesök. Att det skedde i samband med tips från Örebro kommun var en slump. Tipset från Örebro kommun var att en handläggare kom till honom och frågade om han visste något om black mass. De hade fått information om att en förorening gått till en anläggning i Eskilstuna. De frågade om han visste vad det var. Senare blev det klart att det var LMAG som Örebro kommun menade. Den 22 november var ett standardtillsynsbesök. De gjorde uppföljning från tidigare besök och tog en rundtur på anläggningen. Han frågade om de hade black mass och om de visste vad det var. Anders Holmqvist sa att han visste vad det var och han tolkade Anders Holmqvist svar som att LMAG inte hade det på anläggningen. Pier och Morgan var med på rundturen men ingen av dem visste vad black mass var. Han såg vita säckar den 22 november, men han frågade inte vad det var i dem. Han vet inte varför han inte gjorde det.

Vid tillsynsbesöket i juli hade han inte hört ordet black mass, det är inte ett vanligt avfall. Han kan inte svara på LMAG:s avsikt med anmälan, men att black mass skulle omfattas av anläggningsmassor för konstruktion och jordtillverkning är inte möjligt. Det omfattas inte av de kriterierna. Första gången han hörde ordet black mass var i oktober eller november 2019.

Kommunen skriver inte i tillsynsrapporter vad de sett på anläggningen. Att det stod rimligt paketerade avfallsbalar på en avfallsanläggning var inget de skulle skriva upp i en rapport. Han såg inte de säckarna som det stod black mass på, men de kollade inte på säckarna så noga. På en anläggning som har en bred anmälan om material så är det inte en stor förändring i en sådan verksamhet om det kommer in

flera säckar. Det skulle kunna vara vanliga bygg- och rivsäckar. De gick bara förbi säckarna på transportvägarna i området. Han minns inte om han såg att det stod Urecycle på säckarna. Vart LMAG fått avfallet ifrån är mindre intressant för kommunen utan de är intresserade av att LMAG bedriver den verksamhet som de sagt att de ska göra.

En journalist började ställa frågor och det som hade uppdagats i Kumla. Han såg bilder i tidningen och förstod att det var sådana säckar som också stod hos LMAG. Då åkte han dit på ett oanmält besök den 12 december. Han sa att han ville kolla själv på området. Han kollade säckarna och tyckte inte det stämde. Han tog upp materialet och det var inte ett homogent material, det var bitar i det som han inte trodde att det skulle vara. Han frågade Morgan om det var black mass men han visste inte det. Han sa åt dem att de fick lov att stänga anläggningen och då stängde Morgan direkt. Själv trodde han att det var järnsand i säckarna, eftersom det stod så i saldorapporten. Det var först senare som han såg att det stod "plats Härminge" i rapporten. Han hade begärt ut saldorapporten vid tidigare tillfälle. Saldorapporten var en utskrift från företagets vågssystem om de fraktioner som fanns på området. I rapporten stod det järnsand. Han förutsatte att det var Eskilstunas rapport helt och hållet.

När de gäller anmälan som gjordes den 5 september, anmälan nummer tre, så hade Anders Holmqvist sagt att de ville gå över till masshantering. De skulle komma med en ny anmälan men det var mest en uppdatering av ansökan. Det de skulle lägga till i anmälan var anläggningsmassor. Black mass kan inte inrymmas där. Det nämndes inte att det fanns black mass på anläggningen. Tillsynsbesöket den 22 november var inte med anledning av anmälan utan det var ett planerat besök sedan långt i förväg. Anders Holmqvist nämnde vid ett tillsynsbesök att de hade ett projekt på gång om återvinning av metaller, men det var inte aktuellt på Eskilstuna anläggningen utan det var bara information om vad de mer arbetade med. Han var där i juli på tillsynsbesök, men han vet inte varför han inte minns säckarna. I april

var det inga säckar där, i juni kanske det var det. Men i november hade strukturen på anläggningen ändrats totalt. Därför begärde han in material och handlingar efteråt. Det kan stämma att det kommit in säckar i september. Han tror han frågade Anders Holmqvist per telefon om varför de inte nämnt black mass i sin anmälan den 5 september. Han skulle inte ha frågat innan eftersom det inte var ett material som går att anmäla. Hantering av farligt avfall är alltid tillståndspliktigt så det vore inte aktuellt i en anmälan. Det kändes som LMAG hade koll på det de gjorde, egenkontrollprogrammet såg bra ut. Han gjorde aldrig stickprov. Han misstänkte inte att de tog in farligt avfall på det sättet som det visade sig att de gjorde.

När kommunen anmälde försvårande av miljökontroll var grunden saldorapporten. När de bad att få utdrag om allt material på fastigheten förutsatte de att det var det materialet som fanns på fastigheten. Under besöket i november hade det varit enkelt för LMAG att peka ut att det var black mass i säckarna. Han hade förväntat sig att LMAG skulle göra det. Han har aldrig haft problem med att få information av bolaget tidigare. Det är tillståndspliktig verksamhet så om de upptäckt black mass där tidigare hade LMAG fått söka tillstånd eller transportera bort massan. De fick senare veta att black mass grävts ned på anläggningen. De konstaterade att det som låg på ytan i Eskilstuna var nästan ett större problem. Det nedgrävda materialet var mer säkert just då än det som låg på ytan. Materialet på ytan höll på att gå sönder och där var spridningsrisken större.

Anders Holmqvist har hela tiden vetat att zinkhalten varit hög. Han har nämnt flera gånger att syftet med materialet var att ha hög zinkhalt. Att materialet hade hög zinkhalt var det inga tveksamheter om. Det är verksamhetens ägares ansvar att veta att hög zinkhalt är farligt avfall. Han har fått höra att Pier och Morgan inte hade en aning om vilket material det var som de jobbade med. Anders Holmqvist har uttryckt att han blivit lurad om klassificeringen. Dock är det väl en fråga om man kan bli lurad när man vet materialets innehåll.

När det uppdagades i december 2019 att det fanns farligt avfall i form av black mass på anläggningen tog Anders Holmqvist kontakt med Urecycle för att lämna tillbaka materialet. I Lagersberg vidtogs de åtgärder som de blivit förelagda om. Från det att kommunen stängde anläggningen har det varit omfattande kommunikation för att hantera materialet och få bort det från anläggningen. Anders Holmqvist var intresserad av att vara behjälplig.

Ulrica Ronquist

Hon är utbildad biolog med inriktning miljö. Hon har även en masterutbildning i miljö och ekologi. Nu är hon anställd som miljöskyddshandläggare på miljökontoret i Örebro. När hon började på miljökontoret hade hon en kollega som hade uppmärksammat ett sorteringsverk på Härminge. Kollegan hade tagit bilder och gjort ett ärende. När hon själv tog över ärendet gjorde hon inget direkt. Men i augusti 2019 åkte de förbi för att se om sorteringsverket fanns kvar. Det stod kvar på platsen. Det fanns många jordhögar och så stod det vita säckar märkta med black mass. De tog bilder, noterade skräp i massorna och att det var hål i vissa säckar. Det var säckar över hela fastigheten. De bestämde sig för att utreda om det pågick verksamhet på fastigheten för det hade de inte fått information om. Hon skrev ett brev till fastighetsägaren Bert Nilsson angående om han kände till verksamheten. Anders Holmqvist ringde då upp henne. Anders Holmqvist ville reda ut det hela. Han berättade att hans barndomsvän Stefan Ek bedrev en jordsorteringsverksamhet på platsen. Hon sa att hon trodde att den verksamheten var anmälningspliktig och att hon ville veta mer för att göra bedömningen. Efter diskussion om mängder och koder kom de fram till att JS Bygg behövde anmäla verksamheten. Anders Holmqvist sa att han skulle höra av sig igen om anmälan. Efter samtalet skickade hon en e-post till Anders Holmqvist om vad de ville ha in för uppgifter och skickade med en anmälningsblankett.

De bestämde sig för att anmäla misstanke om brott för att JS Bygg bedrivit verksamhet utan föregående anmälan. Hon hade ytterligare samtal med Anders

Holmqvist eftersom han hade några frågor om vad som skulle stå gällande produktionen och hur specifika de behövde vara. Anmälan kom sedan in och den granskades. Hon skrev beslut om försiktighetsmått och att de skulle bedriva verksamheten enligt anmälan. Den som anmälde var JS Bygg men den som skrivit under anmälan var nog både Stefan Ek och Anders Holmqvist. Innan anmälan kom in hade hon inte kontakt med Stefan Ek. Hon kontrollerade inte någon fullmakt. I anmälan stod att JS Bygg sökte och hennes beslut var riktat till JS Bygg. De har ingen rutin att kontrollera fullmakt. Men beslut m.m. går till den som ansökt och skulle det vara något fel med att Anders Holmqvist skrivit under så skulle JS Bygg ha reagerat.

Efter de varit på platsen sökte de på internet för att ta reda på vad black mass var. De hittade inget de reagerade på när de sökte på black mass. Det enda som kom upp var ett rock-band med namnet Black Mass. Hon tänkte aldrig på att fråga Stefan Ek och JS Bygg om vad black mass var. Hon och hennes kollegor antog att det var själva produkten från jordsorteringsverksamheten som företaget kallade black mass. Hon släppte det därför.

Hon blev sedan kontaktad efter polisanmälan och tog då prover på massan. Proverna skickades till ett labb som hade ett provpaket för analys av metaller. När de fick svaren var det väldigt höga halter av zink, nickel och koppar. De var över gränsvärdena för mindre känslig markanvändning. De arbetar utifrån känslig markanvändning för bostäder och mindre känslig markanvändning för industrier. JS Bygg hade anmält att de skulle sortera jord, ta in jord som de skulle förfina och sedan skicka tillbaka för anläggningsändamål. Anläggningsändamål handlade om att göra husgrunder och markberedning.

När de fått provsvaren hörde de av sig till polisen pratade med chefen och bestämde att lägga förbud på verksamheten och utreda massorna mer. De tog prov på jordhögarna och säckarna. När de fick tillbaka svaret stod det att det var

jordhögarna som hade höga halter av metaller. De trodde då först att det låg jord med höga zinkhalter på marken. Hon kontaktade Stefan Öman som var VD i JS Bygg. Hon sa vad proverna visade och att det kunde vara osäkert att vistas på fastigheten samt att kommunen skulle lägga förbud att vistas på platsen. Kommunen förelade JS Bygg att komma in med information om jordhögarna. De la även till om säckarna i beslutet men fokus var på jordhögarna. Under samtalet frågade Stefan Öman om det var jordhögarna eller säckarna och då sa hon jordhögarna.

Kommunen tog ett prov på en jordhög, ett prov från säckarna och ett prov från vatten. De misstänkte att något var fel och tog kompletterande prov från säckarna som visade liknande halter och då drog de slutsatsen att något blandats ihop. Hon e-postade med Stefan Ek om materialet och frågade vad det var för material och om det var en produkt från jordsorteringen. Han sa att de mellanlagrade massorna, att det inte kom från deras verksamhet och att det skulle till Eskilstuna. Hon frågade inte hur mycket det var. Hon frågade hur de kontrollerade att materialet var kvar i säckarna. Stefan Ek sa att de samlat ihop det som ramlat ut och lagt i en mindre hög vid infarten. Konversationen var från november 2019. De fick en skrivelse i december som var svar på föreläggandet och då fick de bekräftat att det var batterikross. De fick förbud att bedriva verksamhet, att föra in och ut material. Det blev fullt stopp eftersom de inte ville att materialet skulle tillkomma eller försvinna innan de fått veta vad det var. Hon fick inte veta att något grävts ned. Det fick hon veta först när hon kontrollerade förundersökningen.

Under julen pratade hon och Stefan Öhman om varningsskyltar och presenningar över black mass. Hennes uppfattning var att det diskuterades efter att JS Bygg svarat på föreläggandet. Materialet ligger kvar eftersom kommunen inte lyckats hitta någon som vill ta ansvar för materialet. Kommunen riktade sig först till JS Bygg som överklagade och sedan gick i konkurs, så det blev aldrig prövat. De har diskuterat på kontoret vem som kan vara ansvarig. De ville göra en längre ansvarsutredning. De anser nu att Urecycle ska ta bort säckarna men de har

överklagat beslutet, sen kommer de vända sig till konkursboet angående det som är nedgrävt. När de började trodde de att det som fanns stod i säckar på mark. Materialet har då en viss fördröjning. Hon hade kontakt med parterna fram till januari. Därefter har hennes chef tagit över kontakten med alla parterna.

Daniel Karlsson

Han har ett transportföretag sedan 20 år tillbaka, ett åkeri med lastbilar. Han kör fasta uppdrag i hela Sverige. Han har tillstånd att köra farligt avfall. Han har 16 lastbilar och 25 anställda. Anders Holmqvist kontaktade honom per telefon i slutet av april eller början av maj. Han berättade om sitt företag och att de hade säckar som stod i Karlskoga med något som kallades black mass som behövde förflyttas från Karlskoga till Örebro. Anders Holmqvist sa att det var återvunnet material som kallades för black mass. Ordet black mass kom in tidigt. Svartsand är den svenska benämningen för black mass och han är inte säker på vilket av de orden som användes.

Han sa att det stod på en återvinningsanläggning och att det började bli fullt. Det skulle vidare till Tyskland och de kunde bara ta emot lite varje vecka så de behövde flytta på det för mellanlagring till Örebro. Det vägde ungefär 800–900 ton. Han tyckte inte det lät konstigt, han vet att det är vanligt att flytta på material för att det står i vägen. Anders Holmqvist berättade att det var återvunnet material. Eftersom det kom från Urecycle så förstod han att det var lite värre grejor men det var tveksamt om det klassades som farligt avfall. Det var inte riktigt klarlagt. Det fanns farliga ämnen i det men inte av så hög koncentration.

Han såg inget problem i att transportera materialet oavsett för det var välpaketerat och kom från en anläggning han vet sysslade med sådant. Han kontrollerade inte handlingarna, han litade på avsändaren som har ett avsändaransvar. Han hade kört även om det var farligt avfall eftersom han har tillstånd. Han körde från Karlskoga till Härminge och sedan även till Eskilstuna. Det blev nästan 900 ton till Örebro och

270 ton till Eskilstuna. De körde till LMAG:s anläggning i Eskilstuna förutom ett lass som gick till Torshälla. Han körde inte själv. Avlastningen i Härminge sköttes genom en hjullastare som lastade av det. Anders Holmqvist uppgav att Stefan Ek skulle vara där och lossa men om Stefan Ek var där personligen eller om det var någon annan vet han inte. I Eskilstuna var det en entreprenör som tog emot och lastade av. Till Eskilstuna åkte de i slutet av september.

Mikael Sundström

Han har ett entreprenadföretag i Torshälla som heter Mikael Sundströms AB. Han körde jordmaterial till LMAG. Anders Holmqvist och han började arbeta tillsammans senhösten 2018. Han och Anders Holmqvist fungerade bra ihop. De hade tänkt ingå ett samarbete med varandra. De skissade på att han skulle bli delägare i Anders Holmqvist bolag.

Han hjälpte Anders Holmqvist med transporten. Han kom inte i kontakt med de vita säckarna förrän under slutet när det blev platsbrist på LMAG. Då hade han ett stort tält som var 30 meter långt som han ställde in 22 pallar i för att lagerhålla åt LMAG. Han vet inte vad de vägde, men kanske runt ett ton styck. De vita säckarna har han sett stå utanför LMAG. Han hade ingen uppfattning om vad det var i säckarna. När han tog emot säckarna pratade Anders Holmqvist om att de skulle på destruktion till Norge och att han väntade på ett tillstånd. Han fick ingen information om hur det skulle förvaras, det var en slump att han ställde säckarna i tältet. Vissa av säckarna var i dåligt skick. Han tejpad igen någon som det var hål i. Hans firma har inte tillstånd att förvara farligt avfall.

Vid ett tillfälle under en helg hjälpte han Anders Holmqvist att lossa säckar ute på LMAG och ställa av säckarna från lastbilar som kom dit. Det var han och Runar som arbetar hos honom, men inga anställda på LMAG.

Han såg i tidningen att det var likadana säckar som han hade i tältet. Han ringde miljökontoret och sa att han hade sådana säckar och att han inte visste om att det var farligt. Kommunen kom direkt och spärrade av tältet. Tältet är avspärrat i väntan på hur säckarna ska transporteras bort, men hur det ska hanteras vet han inte.

Pier Berg

Han har arbetat som maskinist och sorterare på LMAG. Han började i juli eller augusti 2018. Han hade i stort sätt samma arbetsuppgifter hela tiden och Anders Holmqvist var hans chef. Han har sett de vita säckarna. Först kom säckarna i oktober 2018 och det andra tillfället måste ha varit i sommaren 2019. När de första säckarna kom 2018 var det över tio stycken anställda som arbetade på anläggningen med dem. Han var med och lastade av säckarna när de kom första svängen 2018. Han fick veta att det var järnsand. Han antog att det var sand från gjuterier. De lastade av säckarna och ställde dem på backen. De täckte inte över dem, det hade de inga instruktioner om att göra eftersom det var sand. Påsarna var förslutna även om några säckar var i dåligt skick. Några säckar gick sönder när de lastade av dem. När säckarna gick sönder gjorde de en avfallshög där de la trasiga säckar, pallar och järnsanden som de skyfflade upp. De gjorde det med maskin och med spade för hand. Högen blev liggande på sidan och det var inget väderskydd på den. När det regnade blev det blött. Det var mycket nederbörd så det var ganska mycket vatten på anläggningen även runt säckarna och avfallshögarna. De fick instruktioner först när miljöinspektör Aronsson sa att de skulle täcka säckarna ordentligt. Det var kanske förra året i oktober.

Platschefen Sten Nilsson slutade i somras. Pier Berg hoppade in och hjälpte till och registrerade material som kom in. Anders Holmqvist skickade in handlingarna till kommunen. Han kände inte till Härminge. Han fick veta att det var metaller i materialet, det heter ju järnsand. Det skulle återvinnas men det skulle inte de göra utan det skulle skickas till Tyskland eller Polen. Det var inget konstigt att det skulle

skickas vidare. Han känner inte till att det skickades vidare. Det var strul med någon fabrik.

Han mötte upp polisen på anläggningen för att de skulle hämta datorerna men just den natten hade det varit inbrott på anläggningen och alla datorer och tv-apparaten var stulna och allt var uppbrutet. Inbrottet uppdagades när han träffade polisen vid anläggningen.

Det som var i säckarna benämndes järnsand och det är han hundra procent säker på. Det kan inte ha benämnts som metallsand. Han var med på den vanliga inspektioner med Aronsson. Säckarna med järnsanden fanns uppställda och han antar att Aronsson såg säckarna. Han frågade och de svarade att det var järnsand i säckarna. Aronsson reagerade inte och ville inte ha analyser av materialet. Morgan Skantz arbetade där samtidigt och han var också maskinist.

Morgan Skantz

Han började i maj 2018 på LMAG och han var anställd som maskinist. Han har arbetat som maskinist hela tiden. Hans arbetsuppgifter har bestått i sortering av material. Hans chef var Anders Holmqvist. Under 2018 var det ca 15 anställda på LMAG, men 2019 var de bara fem stycken kvar. Det var han, Pier, Anders Holmqvist och Stefan Nilsson.

Hösten 2018 kom han i kontakt med de vita säckarna för första gången. De kom dit med vanliga lastbilar. Han vet inte vem som sa det, men han fick höra att det var järnsand. Säckarna kom från Örebro eller Karlskoga, han vet inte exakt. Det stod inte black mass på säckarna eller Urecycle. Det stod bara vikten på säckarna. Eftersom han arbetat på gjuteri själv så var det likt det materialet han använde där. Han tyckte inte det var något konstigt. De flyttade säckar hit och dit och några säckar gick sönder. Det som rann ut och de säckar som gick sönder sopade de ihop och la på asfalten i en hög. Det har legat där sedan dess. Säckarna var inte av bra

kvalité. De fick ingen information om att de skulle vara försiktiga. De täckte säckarna först när miljöinspektören David Aronsson sa att de skulle täckas. Innan var det inte klassat som miljöfarligt. Han blev chockad själv när han fick veta att det var miljöfarligt eftersom han var miljöansvarig på anläggningen. De hade en gul container där ställde de in annat material som var miljöfarligt som bensin och oljor.

Han fick veta att materialet skulle lagras hos dem och sedan gå till Tyskland eller Polen. Det var inget konstigt, de har kört annat material till Tyskland förut. Han vet att det grävdes ner säckar sommaren 2019 på anläggningen. Han vet inte vilka som grävde ner det. Tanken slog honom inte att det var konstigt att gräva ner det trots att det skulle till Tyskland och Polen. Det var för att göra plats. Han trodde det var järnsand. Han var inte med när det grävdes ner men han vet att det gjordes eftersom alla pratade om det på anläggningen. Han har varit hos läkare och nu görs det en utredning om han har fått Kol utifrån att han hanterat massan.

Han har sett sms:et om att de skulle trola bort lite säckar. Han frågade Anders Holmqvist om det skulle trollas bort men han minns inte vad han svarade. Han kan inte svara på om någon anställd på eget bevåg grävt ned säckarna. De brukar inte gräva ner annat material på anläggningen utan att de fyllt på sankmark. Det är aldrig okej att gräva ner avfall.

Stefan Öhman

Han var VD i JS Bygg och fastigheter. Han blev VD ungefär 2015–2016. Han utvecklade organisationen och såg till att alla enheter pratade med varandra. Stefan Ek startade bolaget, i början satt han i grävmaskin. När organisationen blev så stor som den var innan konkursen var Stefan Eks roll att ta in jobb, skriva avtal, projektleda och arbetsleda. Den 24 oktober genomfördes en teknisk undersökning på Härminge och förhör med anställda där. Han var på platsen när förhör hölls. Verksamheten på Härminge var att sortera jord så att man fick fram matjord som

skulle kunna säljas. De vita säckarna var ditställda, de skulle lagerhållas och sedan hämtas. Stefan Ek hade ansvaret för verksamheten på Härminge.

Vad han själv visste om säckarna var att LMAG frågat om de fick lagerhålla säckarna där eftersom de hade fullt på sin egen mark. Han var inte med i den diskussionen. Han sa till polisen att de vita säckarna kom från Karlskoga. Han hade fått höra att det kommit från ett värmeverk, han trodde det var en restprodukt från att de eldat. Han vet inte vem som sa att de kom från värmeverket i Karlskoga. De fick en förfrågan från kommunen där de skulle redogöra för vad de gjorde på tomten. Han vet bara att de fick brevet. Om han minns rätt var brevet inte skickat direkt till dem. Han tror det var skickat till bonden som hade marken först, sedan kom det till Stefan Ek som gav det till Anders Holmqvist. Han vet inte hur Anders Holmqvist kom in i bilden med kommunen, de hade inte den kontakten. Han tog del av anmälningshandlingen om verksamheten på Härminge som lämnades till kommunen. Han tror han tog del av handlingen före den 24 oktober. Han kände till att säckarna hade kommit och att de skulle komma innan sommaren. När säckarna kom hade han inte fått information om att det kunde röra sig om ett miljöfarligt avfall. Vad han vet fick de inte veta att det rörde sig om batterikross. Han vet inte om Anders Holmqvist sa vad det var för material. Han var kontakt nummer två bakom Stefan Eks kontakt med LMAG. Han hade kontakt med LMAG, men det som skedde ute visste han inte. LMAG föreföll kunniga.

Stefan Ek var ansvarig på Härminge eftersom Stefan Öhman inte kan sortera jord personligen. Stefan Ek vet och kan det, det är ett projekt i bolaget. Det ska finnas ett avtal med LMAG som han skickade till miljökontoret. Det stod i avtalet något om att det skulle lagerhållas under en viss period. Han reagerade inte på avtalet. Han vet inte när avtalet upprättades. Han vet inte vem han fick avtal från eller när. Det skulle i varje fall placeras in bland företagets alla andra avtal. Om säckarna kom innan sommaren såg han avtalet först under hösten. Han har ingen uppfattning om hur de vita säckarna hanterades.

Han pratade med Stefan och Anders när de fick förfrågan från kommunen. Han begärde då att få avtalet och han fick det. Han utgick ifrån att det fanns ett avtal. Det var inte i samband med ansökan om miljöfarlig verksamhet. Han hade inte avtalet men begärde in det från Stefan och Anders. Avtalet fanns inte på kontoret. De flesta avtalen finns på kontoret i pärmar, men om avtalet inte skrivs på kontoret finns en tid däremellan innan det hamnar på kontoret. Han hade ingen anledning att ifrågasätta att Stefan Ek skrev under avtalet, det var självklart att han skrivit under eftersom han och Anders Holmqvist upprättat det. Han funderade inte på volymen som framgick av avtalet.

När han kom till Härminge den 24 oktober pågick verksamheten. De skar sönder säckar som tömdes. De tömde säckarna i containern. Han vet inte vad meningen var med detta. Han fick inte veta att det skulle grävas ner. Första gången han fick veta att det grävts ner var i media. De flesta projekten hade Stefan gjort, även deras projektchef Patrik tog något jobb och skrev något avtal. Det innebär att hitta någon som vill köpa en tjänst. Han vet att det kontrollerades att det var en verksamhet som de fick bedriva men han vet inte hur verksamheten med säckarna kontrollerades eftersom Stefan höll i det.

När han kom i kontakt med LMAG var de redan aktiva i JS Bygg. Stefan Ek och Anders Holmqvist hade redan arbetat ihop en längre tid. LMAG:s roll var, från hans perspektiv, att hålla koll på vad man fick och inte fick göra. LMAG hjälpte dem att skriva ansökan till kommunen. Han kan inte svara på varför black mass inte togs upp i anmälan. Om LMAG fyller i ett dokument till kommunen har LMAG bättre kunskap om det än han. Det var ett återvinningsföretag som frågat om de fick ställa säckarna på Härminge.

JS Bygg var på Hjortsberga och skulle göra en hårdgjord yta där. Han vet inte hur länge det projektet pågick. De hade nog åtminstone en grävmaskin på plats. Han vet inte om de hade personal på plats men deras praktikant Max kan ha arbetat på

gården. Bromans gård var Stefan Eks projekt så det var han som hade koll på personalen där. Han visste inte att säckarna skulle till Bromans gård.

Efter det att polisen varit på Härminge frågade han Anders Holmqvist vad detta var för massa och om det var så farligt som det påstods. Han fick till svar att det var ett icke miljöfarligt återvunnet material. JS Bygg fick ytterligare påstötningar från miljökontoret och han förde då en diskussion med dem om hur de kommit fram till att det var miljöfarligt. Miljökontoret sa att de hade tagit prover och att ingen fick vara på området. Miljökontoret sa att de jobbade på att ta bort det. Ett förslag var att täcka över det. Enligt miljökontoret kunde det laka ur. De fick sent, i november eller december, tillstånd att gå in på tomten och täcka över allt. Han hade kontakt med Ulrica Ronquist. Skyltar och betongsuggor var miljökontorets idé som han minns det. Han gjorde skyltarna och han och Stefan Ek åkte dit och satte upp skyltarna.

Innan JS Bygg gick i konkurs fanns det en plan på hur materialet skulle tas bort. De jobbade mot LMAG som jobbade mot Urecycle i Karlskoga. Anders Holmqvist hade fixat med transporter. Anders Holmqvist hade dialog med Urecycle som skulle se till att materialet kom till återvinning. Han förmedlade till konkursförvaltaren att kedjan var färdig, men det blev inte av. Anledningen till konkursen var att de hade en dålig likviditet, de hade brottats med det hela året. Efter sommaren fick de inte betalt av kunder avseende flera miljoner kronor. Sedan kom detta och när det kom ut i media förlorade de massa jobb. I stort sätt alla jobb var att göra husgrunder. Det var jobb från två miljoner till 22 miljoner kronor. Jordsorteringen fick även stryk eftersom miljökontoret blandat ihop två olika prover. Han överklagade föreläggandet mot JS Bygg eftersom det var felriktat. Han pratade med LMAG, de hade dialogen om att det vara ett icke miljöfarligt material och han ringde Urecycle som sa samma sak. Han ringde till en man på miljökontoret i Karlskoga som sa att han också tyckte att det hela var en storm i ett vattenglas och hjälpte honom

överklaga Örebros beslut. Han vet inte om JS Bygg hade tillstånd att mellanlagra icke farligt avfall.

Madelene Andersson

Hon har varit anställd i två år på JS Bygg. Först var hon lastbilschaufför och sedan blev hon transportledare. Som transportledare delade hon ut jobb på de chaufförer som arbetade. Stefan Ek var hennes närmaste chef. Den 24 oktober när polisen kom höll de på att skära upp de vita säckarna och hällde ut innehållet i flak som de skulle köra iväg till Hjortsberga. De hade kört bort sådant material tidigare till Hjortsberga. Hon körde själv åtta fulla lass dit. Varje lass innebar 16 ton massa, vilket motsvarar vad bilen kunde ta i vikt. Det var två chaufförer till som körde med massan till Hjortsberga den dagen, Molly och Johan. Kanske Johan körde fyra lass men hur många lass Molly körde minns hon inte. Även deras bilar lastades med 16 ton vid varje tillfälle.

Hon visste att massan var lite högre miljöfarlig, men hon visste inte att det var en restprodukt från batterier. Stefan Ek sa att det var jord men med lite högre halter av något. Det skulle sorteras upp. Hon fattade det som att massan inte var så farlig men att den skulle blandas ut med annat så den inte blev så farlig. Hon vet inte om man brukade göra på det viset. Det var inte sagt att det var förorenat. Hon tror Stefan eller Patrik berättade att det var lite högre halter av något i materialet och de kallade massan för svartsand. Hon visste att det kom från Karlskoga och uppfattade att det kom från värmeverket. Det var Stefan Ek som sa vart de skulle köra svartsanden. Säckarna kom till Härminge under våren 2019. Hon tror de började köra massan efter semestern och fram till den 24 oktober då polisen kom. På Hjortsberga på Bromans gård tippade de av lasten på gårdet. Stefan Ek var den hon vände sig till när det gällde detta. Hon har inte hört från någon att det kunde varit farligt. Om det varit farligt hade ingen på JS Bygg hanterat materialet. Hon tror inte Stefan Ek heller skulle ha utsatt sig själv eller sin familj för det.

Patrice Helsing

Hon är lastbilschaufför och arbetade på JS Bygg under fem år. Där körde hon grusbil med kärra. Hon slutade där under 2019. På slutet av sin anställning tog hon även över som transportledare. Hon fick beställningar och styrde ut det på de andra lastbilarna. Hon hade kontroll på de körningar som gjordes. Hon har varit på Härminge och på Hjortsberga på Bromans gård. På Härminge hade de jordsortering. På Bromans gård körde de förorenat schakt om skulle sorteras om för att få ner värdena i massorna. På Bromans gård tippade de frakten på gården. Det blev regn och rusk och de körde fast med lastbilarna. De skulle därför göras en hård yta som de kunde backa in på.

I början av 2019 var det en annan transportledare, Johan Ek. Arbetsledare ringde och sa vart de skulle köra och vad som skulle tippas. Stefan Ek och de i ledningen var projektledare. Några på JS Bygg arbetade på Bromans gård. Max Sjödin gjorde sin praktik där. Han satt i grävmaskin och tog emot schakten. Det var han som grävde ur så de kunde göra byggvägen in på gårdet. Det var Stefan Broman som talade om vad Max Sjödin skulle göra på Bromansgård. De vita säckarna på Hjortsberga såg hon första gången under vintern 2018/2019. När de flyttade dit en grävmaskin såg de vita säckar vid skogen, men det var inget de reagerade över. På Härminge var det i maj 2019 som säckarna kom dit. På Hjortsberga skar de sönder säckarna och grävde ner innehållet som skulle användas som fyllnadsmassa. Säckarna på Härminge stod där länge, men sedan fick hon höra att de också blivit nedgrävda. Hon fick en beställning per telefon från Anders Holmqvist. Han ringde och undrade om de kunde köra ner 3–4 kubik svartsand till en granne till honom i Kumla. Johan Strömberg körde den lasten med kranbilen och han körde väl ned 2–3 kubik. Hon är säker på att Anders Holmqvist sa att det var svartsand. Hon skrev faktura på 1500 kr till Anders Holmqvist granne i Kumla.

Hon har inte hanterat säckarna i Härminge. Endast de 3–4 kubiken till Kumla har hon varit med att dirigera därifrån. Hon visste inte vad det var i säckarna men de

kallade det för svartsand och hon uppfattade att det var restprodukter från ett stålverk. Det pratades om att det var bra bärighet, att det kunde grävas ned och att det skulle säljas. JS Bygg fick betalt för att ta emot det säckarna. Stefan Ek berättade att de skickade en faktura till LMAG för att ta emot det. Det måste varit Johan Ek som sa att massan skulle köras till Hjortsberga. Alla förorenade massor skulle köras till Bromans gård och annat skulle någon annanstans. Redovisningen skulle de som fakturerade ha. De förorenade massorna fick hon redovisa till Anders Holmqvist veckovis på hur många ton de kört dit. Han sa att han skulle ha redovisningen till kommunen. Hon vet att det grävdes ner material på Bromans gård och på Härminge. På Bromansgård såg hon det själv, men inte på Härminge. Stefan Ek berättade för henne att det grävdes ner där. Han sa de hade grävt ner där det var våtmark så att det ska bli hårt och packat. Max Sjödin, Arvid Ek och Anders Holmqvist var med. Då visste man inte att det var något konstigt med detta.

JS Bygg tog alltid prov på schaktmassorna vid deras byggen. Om det var förorenad massa så skulle schakten skickas till Atleverken eller Sakab.

Johan Strömberg

Han var anställd som lastbilschaufför hos JS Bygg. Han var anställd augusti 2018 fram tills konkursen i januari 2020. Han har även arbetat med markarbeten och ställt grunder. Han har kört den svarta massan, dels under våren 2019, dels när polisen kom ut i höstas. Han fick inte veta vad det var för massa och han undrade inte över det heller. Han trodde det var vanlig jord. I maj 2019 körde han två laster till gården vid Hällabrottet, Bromans gård på Hjortsberga. Den andra gången han körde dit massa var i oktober 2019 när polisen kom till Härminge. Vid Hällabrottet tippade han av det på en åker. Han pratade med polisen när de kom till Härminge. Då lastade de massan på flak för att köra till Hjortsberga. Den dagen var det två laster. Han körde också fyra säckar till en privatperson på Lövstagatan i Kumla. Han fick en order om att köra ut det dit men vem som gav den orden minns han inte. Han körde det lasset från Härminge. Den gången lastade han säckarna med kran. Han

var själv då och lastade. Först när han läste i tidningen fick han vet vad det var i säckarna. Han ställde inga frågor till sin arbetsgivare om vad det var i säckarna. Han körde ingen annanstans mer än till Bromans gård i Hällabrottet (Hjortsberga) och till Lövstagatan i Kumla. Han fick först veta att de skulle ha jordsortering på Bromans gård. Jorden var inte helt ren innan och skulle sorteras om där, i varje fall antog han att det var så.

Max Sjödin

Han gick på gymnasiet och studerade för att bli grävmaskinist. Han skulle ta studenten våren 2019. Han gjorde sin praktik hos JS Bygg. Han var praktikant från vintern 2018 fram till studenten. Han körde grävmaskin både på Härminge och på Bromansgård i Hjortsberga. På Bromans gård gjorde han en infart och en vändplan och han dikade också ur diken. Stefan Ek var hans handledare, men på Bromans gård pratade han mest med Stefan Broman. Första gången han såg de vita säckarna var på Bromans gård. De grävde ner materialet på vändplanen på gårdet och även på garageuppfarten. Han grävde inte ner det på något annat ställe på Bromans gård. Massan grävdes också ner i Härminge. När de grävde ner säckarna i Härminge tog det nog en halv dag och det var nog den dagen då Anders Holmqvist var med och grävde ner säckar. Han är helt säker på att Anders Holmqvist var med på Härminge och skar säckar som de grävde ner. Stefan Eks son Arvid Ek var också med. Han och Arvid Ek är vänner. Han vet inte hur många säckar som grävdes ner. På Bromans gård på Hjortsberga grävde de ut först, fyllde med svartsand och lade grus på. Det har varit tyst om varför svartsanden skulle användas. De höll upp säckarna med maskinen skar hål i säckarna. Hans uppgift var att köra grävmaskinen. Stefan Broman och hans svärfar var med. Inget sades om att det var farligt. Samma sak gjorde de på Härminge. Han har svårt att uppskatta hur många säckar som grävdes ned. Det grävdes ner för att få mer plats åt nya säckar.

På Bromans gård var det Stefan Broman som sa åt honom vad som skulle göras. När han var på Bromans gård träffade han Stefan Broman mest på kvällar eller

innan denne åkte till jobbet. Stefan Broman talade om vad han skulle göra och pekade ut platser och diken där han skulle gräva. Vilket material som skulle användas bestämde Stefan Broman. Han vet inte var idén kom från början om att massan skulle grävas ner. Han trodde det rörde sig om mjuk sand.

Stefan Svanborg

Han arbetade på LMAG i Eskilstuna i drygt ett år, från januari 2018 till maj 2019. Han arbetade allmänt på gården med sortering. Han skulle börja arbeta som chaufför med körning men det blev inte så mycket sånt. Han såg de vita säckarna på gården i Eskilstuna. De tyckte att de stod i vägen och de ville att de skulle flyttas. De fick flytta runt på säckarna eftersom de tog plats från övrig verksamhet. Han tror inte något grävdes ned på Lagersberg när han var där. De pratade aldrig om vad som fanns i säckarna, men det var ett material som var som järnsand. Han hade ingen större koll på vad järnsand var. De får inte hantera farligt avfall på gården och det var Anders Holmqvist väldigt strikt med.

Han köpte en pool som skulle grävas ned på tomten och behövde material för att lägga i botten. Han hörde med Anders Holmqvist om det gick att fixa något bra material och det svarade han att han skulle fixa. Det kan ha varit han som frågade om säckarna gick att använda, men det kan också ha varit Anders Holmqvist. Det kan även ha varit så att det inte var tal om typ av material alls. Han hade dock en messenger-konversation med Anders Holmqvist efter leveransen där denne nämnde järnsand. Anders Holmqvist frågade om det kommit i slutet av juni. Han fick numret till JS Bygg från Anders Holmqvist. Han vet inte vilka som bestämde vilket material som skulle komma till honom.

JS Bygg kom med vita säckar i en kranbil. Eftersom han hade frågat Anders Holmqvist så utgick han från att det inte var något farligt material. Han fick betala 1 500 kr för lasten. Om det var för materialet eller för transporten vet han inte.

Säckar tömdes i poolgropen. Nu har Kumla kommun krävt att han ska sanera tomten.

Johanna Elfving

Hon arbetar som enhetschef på miljökontoret i Örebro på miljöskyddsavdelningen. För att följa upp ett ärende åkte inspektörer till plats i Härminge där de noterade ett sorteringsverk som inte var anmält. Ett sorteringsverk är anmälningspliktigt. Kommunen hade i övrigt inte någon kännedom om verksamheten på platsen. På grund av resursbrist dröjde det länge innan de gjorde något ytterligare i ärendet. Första gången det upptäcktes att det fanns verksamhet på Härminge var den 27 april 2018. De var där för andra gången den 4 juli 2019. Efter att de kontaktat fastighetsägaren blev de kontaktade av Anders Holmqvist som ville anmäla verksamheten. I detta fall berättade Anders Holmqvist att han företrädde JS Bygg och fastigheter. När de tittade i diariet såg de att de skickat anmälningsblanketten till fel mejladress. Hon minns att Ulrica Ronquist e-postade anmälningsblanketten även till Stefan Ek. Anders Holmqvist ringde den 9 juli och då skickades troligen blanketten ut. Den 21 augusti hörde Anders Holmqvist av sig igen och ville gå igenom ansökan. Om man hör av sig för att gå igenom ansökan är det för att man vill säkerställa att man fyllt i rätt saker. Det behöver inte ha med kunskapsnivån att göra på den som ansökt.

Hon har inte noterat om någon tagit fullmakt från Anders Holmqvist. De har ingen rutin om fullmakter utan arbetar utifrån det som uppges när anmälaren hör av sig. Det är ovanligt att någon anmäler något för skojs skull eller åt någon annan fast den inte vill. Bolaget fick som svar försiktighetsmått och fick betala för handläggningen. Om det inte varit rätt bolag som sökt så hade de säkert protesterat mot fakturan. De har alltså inte sett något behov av att med t.ex. krav på fullmakt säkerställa att det är rätt person som lämnat in en anmälan. Om de skulle ha förelagt ett bolag något och där det visar sig att någon annan hittat på allt i anmälan så skulle de upphäva beslutet. Den anmälan som gjordes för JS Byggs räkning avsåg

jordsortering dvs. att de tar in jordfraktioner som sorteras upp i olika fraktionsdelar som ska används för olika ändamål. Vid sådan jordsortering ska det inte finnas några föroreningar. I anmälan anges att man använder helt rena massor som kallas MRR (mindre än ringa risk). Under handläggningstiden av ärendet hade kommunen ingen mer kontakt med JS Bygg innan beslutet fattades. Beslutet skickades till Stefan Ek som bekräftat att beslutet var mottaget.

Kommunens anställda som var ute på Härminge vid det andra tillfället såg de vita säckarna. Verksamhetsutövaren har ansvar för att anmäla den verksamhet som sker på platsen och ansvarar för hela verksamheten. När de var där så såg de inget konstigt alls eftersom de uppfattade att det var jordsäckar vilka som helst. De fattade inga misstankar. De förlitade sig på att det som stod i anmälan var riktigt och att den som bedrev verksamheten anmält det som också bedrevs på platsen. De kontaktades sedan av polisen som sa att de skulle ta egna prover, vilket de gjorde. När de fick svar på proverna så såg de att det var ett avfall som de klassade som farligt avfall. De bedömde att avfallet skulle bort från platsen eftersom verksamheten inte stämde med anmälan om att det skulle vara helt rena massor som man hanterade där. De förelade med vitesföreläggande JS Bygg att transportera bort avfallet. Det gick inte så bra eftersom JS Bygg gick i konkurs och vitesföreläggandet därmed föll mot det bolaget. De utredde olika alternativ för att ta hand om detta. De hade en dialog med Jukka-Pekka Väänänen om att lämna material utomlands och om Naturvårdsverket kunde ta på sig kostnader. De kom ingen vart och det resulterade i att de i mars beslutar om att vitesförelägga Urecycle.

Det var bara genom polisen som kommunen fick veta att materialet fanns nedgrävt. Det var ingen annan som informerade kommunen om det. De hade visserligen fått en hel del samtal från allmänheten som sa att det fanns massor som var nedgrävda. Men tipsen var inte så tydliga att de kunnat återfinna någon plats där massorna kunde tänkas vara nedgrävda.

När de fick veta att materialet även var nedgrävt förändrade det saken. Där det grävts ned blev massan mycket mer lättillgänglig eftersom det var fuktigt och blött där och då sprids gifterna snabbare och lättare. Kommunen förbereder nu ett beslut om rättelse på den felandes bekostnad. De gjorde också en åtgärd som innebär att verksamhetsutövare får betala i efterhand. Det kravet kommer riktas mot JS Byggs konkursbo.

Lagstiftningen bygger på att det är verksamhetsutövaren som ska ta eget ansvar för verksamheten. Kommunen blev förda bakom ljuset vad gäller den verksamhet som bedrevs på platsen. Kommunen kan inte reglera en verksamhet och sätta rätt villkor för den om de inte får korrekt och all information. Det beslut som skrevs avseende JS Byggs jordsortering var utifrån den anmälan som var gjord. Beslutet innebar inte så många krav på verksamheten eftersom en sådan verksamhet inte ger så stor miljöpåverkan. Den valda platsen var en bra plats för jordsortering men en dålig plats för farligt avfall. De som får tillstånd att lagra farligt avfall får mycket regler kring det.

Kommunen hade önskemål om att massorna skulle skyltas upp och de fick ligga på några gånger innan det hände. De påminde om detta i telefonsamtal. Det var Ulrica Ronquist som ringde och hon själv satt bredvid och hörde samtalet. Örebro kommun har inte fått någon plan eller instruktion från vare sig JS Bygg, LMAG eller Urecycle om att transportera bort massorna. Örebro kommun har valt att rikta krav mot verksamhetsutövaren att vidta åtgärder för sanering av fastigheten m.m. Kumla kommun har valt att sanera på fastighetsägarens bekostnad. Örebro kommuns strategi innebär att massorna har fått stå kvar länge på åkern. Bedömningen är att det inte är någon fara för boende i området eftersom det är långt till närmaste boende. Däremot är det fara för växt- och djurliv.

Åsa Pettersson

Hon arbetar som miljöchef på Kumla kommun och har gjort det sedan augusti 2018 och dessförinnan som miljöinspektör sedan 2007. Hon har en magisterexamen i biologi och en påbyggnadsutbildning i miljöhälsoskydd. Örebros miljökontor ringde till dem i Kumla och sa att något konstigt grävts ner på en fastighet. Dagen efter kontaktades hon av polisen som sa ungefär samma sak. Samma dag de hörde från polisen gjorde de besök på platsen, Hjortsberga 2:2. De pratade vid tillfället med Annette Broman på platsen och med Stefan Broman på telefon. Stefan Broman sa att JS Bygg inte kört dit några massor nu och att de stora högarna legat där en längre tid. Han sa också att det fanns provtagning på massorna som visade att de var MRR dvs. mindre än ringa risk. Han sa också att de skulle bygga ett stall för fåren på platsen. De var misstänksamma men lite förvirrade kring vad det skulle kunna vara för massor. Det syntes inget uppenbart.

Stefan Broman hade anmält verksamhet enligt tre olika koder enligt miljöprövningsförordningen, kod 9029 – att man ska förbereda avfall, kod 9040 – att samla in och lagra avfall och kod 90110 – att bearbeta och krossa. Det var en C-anmälan och det innebär att det är en anmälningspliktig verksamhet. Man är skyldig att meddela tillsynsmyndigheten att man ska starta en verksamhet innan man startar upp den. Begreppet ”Mindre än ringa risk” är en nivå för prövning av om man vill använda avfall för anläggningsändamål. I anmälan stod det att det var avfall av ”mindre än ringa risk”. De fick också upplysning av Stefan Broman om att det fanns analyser och provtagning som visar att materialet är MRR. Han sa inte att det fanns något annat material.

Den 29 oktober åkte de ut för att ta egna prover. Då pågick brottsplatsundersökning så då kunde de inte komma in på platsen. Den 5 november förbjöds verksamheten och Stefan Broman förelades att komma in med dokumentation om verksamheten. De fick in uppgifter den 21 november bl.a. ett analysprotokoll som inte gick att knyta till någon plats, en rapport från en konsultfirma om betong från en rivning

och en Excel fil med mängder av antal last. De bedömde dokumentationen som bristfällig. Den 28 november fick de sina egna analysvar. De kunde snabbt konstatera att föroreningshalterna motsvarade farligt avfall. De konfronterade Stefan Broman med dessa uppgifter. Den 3 december 2019 hade de ett möte med Stefan Broman på kontoret där hon själv deltog och handläggaren. Vid det tillfället sa Stefan Broman att det var ett återvinningsmaterial och att han hade fått garanterat att det inte var några föroreningar i det av Anders Holmqvist. Han kunde inte uppvisa provtagning, analys eller någon annan dokumentation om vad det var för material och han kunde inte heller förklara varför han inte hade några sådan handlingar. De ställde också frågor om varifrån massorna kom ifrån men det svarade han inte på. Han kunde inte heller visa något avtal med företaget som arbetade på platsen eller tala om vem som var ansvarig om det inte var han själv som var det. De fick ingen uppgift om vilka mängder avfall som hanterades. De bedömde att Stefan Broman hade egenkontrollansvaret. Enligt miljöbalken är det alltid verksamhetsutövaren som har det ansvaret.

Först när en tidning skrev om det fick de förstå varifrån materialet kom ifrån. Det är allvarligt att en verksamhetsutövare anmäler en verksamhet men gör något helt annat. Om Stefan Broman anmält att han skulle hantera massan så hade kommunen satt stopp för en sådan hantering direkt.

Kommunen beslutade om sanering av de förorenade området. De såg det som en oacceptabel miljörisk och materialet behövde tas bort. Kommunen bedömde att Stefan Broman inte skulle klara av ett huvudmannaskap för en sådan sanering. De har en slutnota på den akuta saneringen men saneringen är ännu inte klar på platsen. Det kan inte utesluta att det kan finns mer massa på platsen. Slutnotan som det ser ut nu har landat på 3 173 000 kr. Av detta belopp gick 2 400 000 kr till att betala behandling för svartmassan.

Kristina Eriksson

Hon arbetar på El-kretsen och har arbetat där i snart fem år. Hon är operativt ansvarig och ansvarar för samarbetena mellan deras insamlingsplatser och leverantörer. De har haft ett avtal med Urecycle i flera år. Hon har inte varit i personlig kontakt med LMAG men hon har förstått att Urecycle drev ett projekt tillsammans med det bolaget. Normalt sett kontrollerar inte El-kretsen klassningen av material utan de köper en tjänst och överlämnar det ansvaret till den de köpte tjänsten av. Hon fick kontakt med David Aronsson från Eskilstuna kommun i december 2019. Han ville informera sig om batterihanteringen i Sverige. I december var hon i starten av deras utredning om vad som hänt med batterikrosset hos Urecycle. David Aronsson försökte utreda om black mass skulle klassas som farligt avfall eller inte. Den 16 december hade hon gjort en liten undersökning och ringt några samtal till återvinnare hon kände och frågade hur man klassat det. Hon hade kontakter om det även utanför Sverige. Hon uppfattade att det inte fanns någon enhetlig praxis för hur black mass skulle klassas utan olika koder användes för materialet. Koden, 191006, för icke farligt avfall användes liksom koden för alkaliska batterier, 160604, men också koden för farligt avfall. Vissa klassade alkaliska batterier som farligt avfall. Hon hade tagit reda på att Urecycle klassade black mass med koden 191006 för icke farligt avfall. El-kretsen hade tidigare en annan leverantör som krossade alkaliska batterier, Renova miljö i Göteborg. De slutade 2018, det krossades i Trollhättan och black mass gick då till en deponi. Hon har sett Renovas tillstånd.

Lotta Holmqvist

Hon är gift med Anders Holmqvist. Hennes relation till LMAG är att hon varit styrelsesuppleant, skött bokföringen och arbetat på gården. Hon känner till projektet med black mass i Karlskoga och att det skulle göras en bakteriell behandling på massan. Massan skulle sedan tas emot i Eskilstuna för vidare behandling till Tyskland och Polen. Anders Holmqvist, Stefan Ek, Stefan Broman och Jukka-

Pekka Väänänen var med i projektet. Hon minns inte när projektet om bakteriell behandling började. Hennes uppfattning är att också Stefan Ek var delaktig i projektet. Stefan Broman tillsammans med Anders Holmqvist var ansvariga för projektet. Stefan Broman var den som hade mest kontakt med Jukka-Pekka Väänänen. Stefan Broman har skickat fakturor för sitt arbete till LMAG. Vad hon vet har Anders Holmqvist ingen utbildning i att hantera miljöfarligt avfall. På Sakab arbetade han som säljare. Han har sagt att han inte heller har någon kunskap i att läsa analysrapporter. Hon vet inte vem som gjorde LMAG:s hemsida. En anställd hos LMAG, Joel, kunde säkert hantera vissa miljöfrågor. Anders Holmqvist litade på den som skickade materialet till honom. Hon vet att LMAG tog emot materialet och att de letade efter avsättning för det. Det var Joel som hade kontakter i Tyskland och Polen där de försökte hitta en avyttring för materialet. Joel anställdes hos LMAG i augusti 2018.

Hon vet att black mass är ett icke farligt avfall. Om det inte varit det så hade LMAG inte fått ta emot det. Hon gjorde fakturorna efter instruktioner från Stefan Broman om vilka vikter som skulle anges. Hon uppfattade att det var Stefan Broman som hade den närmsta kontakten med Jukka-Pekka Väänänen. Stefan Broman var inte anställd av LMAG, men de hade ett samarbete med honom. Hon kände inte till att det grävts ner black mass på anläggningen i Lagersberg. Hon har haft kontakt med Pier på LMAG som hon litade på. Hon har även haft kontakt med Morgan Skantz. Med honom har de haft en del arbetsrättsliga problem som de kontaktat jurist för bl.a. har han svårt att följa instruktioner.

Hon vet inte vem som bestämde att det skulle grävas ner black mass på Lagersberg. Hon tror i varje fall inte att det var Anders Holmqvist som gjorde det. Det vore ologiskt om han skulle säga till att det skulle grävas ner när det skulle säljas vidare och de kunnat tjäna pengar på det. Hon vet inte om Morgan eller Pier har grävt ner säckarna. Hon har visat en sms-konversation mellan Morgan Skantz och Anders Holmqvist som hon hittad i en av företagets iPads. I meddelandet raljerar Morgan

och skriver om att han ska skjuta råttor på anläggningen och att han ska trolld bort säckar. Hon skickade det eftersom det var en raljerande och stollig konversation. Man kan inte lita på vad Morgan skrev i detta. Anders Holmqvist skulle aldrig ge en instruktion om att det skulle grävas ned säckar. Anders Holmqvist svar är att de ska trolld bort råttorna. Företaget kan följa de anställdas konversationer via iphone och därför kunde hon se meddelandet.

DOMSKÄL

Relevant miljölagstiftning

Miljöbalken, som trädde i kraft den 1 januari 1999, har som mål att främja en hållbar utveckling så att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god livsmiljö. Balkens regler ska tillämpas vid all verksamhet och alla åtgärder som har betydelse för miljöbalkens mål parallellt med annan lagstiftning som reglerar den aktuella verksamheten. Se prop. 1997/97:45 Miljöbalken Del 1.

Allmänna hänsynsregler

Miljöbalkens andra kapitel innehåller rättsligt bindande principer och allmänna hänsynsregler. Dessa gäller för all verksamhet och alla åtgärder enligt balken. Det innebär bl.a. att alla försiktighetsmått som behövs ska vidtas så fort det finns en risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet, se 2 kap. 2 §. I förarbete anges att kunskapskravet visserligen är allmänt hållet men att det understryker vikten av att låta kunskap föregå handling eller, enkelt uttryckt, vikten av att tänka efter före. I detta sammanhang påpekade lagstiftaren särskilt skyldigheten för verksamhetsutövaren att fortlöpande planera och kontrollera

verksamheten för att motverka eller förebygga olägenheter eller skador samt genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamheten eller åtgärdens påverkan på miljön, se bl.a. 26 kap. 19 § och förordningen (1998:901) om verksamhetsutövarers egenkontroll. De grundläggande hänsynsreglerna framgår av 2 kap. 3 § första meningen som stadgar att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Miljöfarlig verksamhet

I miljöbalkens nionde kapitel återfinns regler om bl.a. miljöfarlig verksamhet och tillstånds- och anmälningsplikt för sådan verksamhet. Vad som avses med miljöfarlig verksamhet framgår av 9 kap. 1 §. Sådan verksamhet är t.ex. användning av mark på ett sätt som kan medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön genom visst utsläpp eller förorening av mark. Med användning av fast egendom avses användning oavsett om den grundas på äganderätt, nyttjanderätt eller annan rättstitel till egendomen och t.o.m. även sådana fall där rättslig grund helt saknas, a. prop. Del 2 s. 107.

Avfall

I miljöbalkens femtonde kapitel återfinns regler om avfall. Med *avfall* avses varje ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med, se 15 kap. 1 §. Vad begreppet *hantera avfall* innebär framgår av 15 kap. 5 §. Att hantera avfall är t.ex. att samla in, transportera, återvinna, bortskaffa eller ta annan fysisk befattning med avfall. Den som innehar avfall ska se till att avfallet hanteras på ett sätt som är godtagbart med hänsyn till människors hälsa och miljön, se 15 kap. 11 §.

Avfallsförordningen

Bestämmelser om avfall och avfallets hantering återfinns i avfallsförordningen (2011:927). Avfall som i förordningens bilaga 4 beskrivs med en avfallskod markerad med en asterisk (*) klassas som farligt avfall. I 13 a och 13 b §§ avfallsförordningen framgår regler kring klassificering av avfall och avfallskoder. I bilaga 4 under kodning 19 framgår kodning för bl.a. avfallshanteringsanläggningar. Av intresse i detta mål är klassificeringskoderna 19 10 05* och 19 10 06.

– ”19 10 05* Andra fraktioner som innehåller farliga ämnen och som enligt 13 b ska anses vara farligt avfall.”

– ”19 10 06 Andra fraktioner än de som anges i 19 10 05*.”

Enligt 36 § krävs det särskilt tillstånd för att yrkesmässigt få transportera avfall.

Enligt 53 § ska särskilda kontroller göras när avfall lämnas till någon annan. För att få lämna avfall som har uppkommit eller hanterats i en yrkesmässig verksamhet till någon annan krävs att den som tar emot avfallet för behandling eller annan hantering har gjort de anmälningar eller har de tillstånd som krävs för hanteringen, och att den som lämnar avfallet har kontrollerat att kravet är uppfyllt.

Straffbestämmelser

Straffbestämmelser m.m. för miljöbrott återfinns i 29 kap. miljöbalken. Av störst intresse där är 1 § första stycket punkten 2 samt andra stycket.

Av 1 § första stycket framgår bl.a. att för miljöbrott döms till böter eller fängelse i högst två år den som med uppsåt eller av oaktsamhet förvarar ett ämne eller hanterar avfall på ett sätt som kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön.

Av 1 § andra stycket framgår att om brottet är grovt, döms för grovt miljöbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen om brottet är grovt

ska särskilt beaktas om det har medfört eller kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

Tingsrättens bedömning

Miljöbalken ställer krav på att alla som bedriver en verksamhet ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet. Lagstiftaren har särskilt poängterat vikten av att kunskap måste gå före handling och att man måste tänka efter före. Den som avser att bedriva en verksamhet måste anmäla den och i förekommande fall söka de tillstånd som krävs för verksamheten. Verksamhetsutövaren måste ta ansvar för vad det är för verksamhet som ska bedrivas eller bedrivs. När det gäller miljöfarlig verksamhet kan man utgå från att den är tillståndspliktig.

Av utredningen i målet framgår att hela alkaliska batterier klassas som icke farligt avfall, se avfallsförordningen bilaga 4 punkt 16 06 04*. Som farligt avfall klassas blybatterier (16 06 01*), nickel-kadmiumbatterier (16 06 02*) och kvicksilverhaltiga batterier (16 06 03*). I bilaga 4 under rubriken avfallstyper står det att olika slags avfall som uppkommer vid en och samma anläggning kan behöva identifieras i olika avfallstyper. På Urecycles anläggning i Karlskoga krossades batterier av olika slag. Innehållet i batterierna som frigjordes vid krossningen blev den restprodukt som kallas för black mass.

Det är genom både åklagarens skriftliga och muntliga bevisning visat att den black mass som är aktuell i detta mål är ett miljöfarligt avfall då massorna innehåller mycket höga halter av tungmetallerna zink och nickel men även mycket höga halter av flera andra tungmetaller. Utifrån miljöbalkens krav på försiktighetsmått och

skyddsåtgärder framstår det för tingsrätten som helt uppenbart att en seriös verksamhetsutövare hade gjort ordentliga analyser av denna massa och vidtagit alla nödvändiga skyddsåtgärder vid hanteringen av avfallet och sett till att rätt klassning av detta hade gjorts. Den testrapport som Jukka-Pekka Väänänen åberopat från ett projekt med black mass från 2014 visar att massan hade höga halter av zink och nickel. Analyser gjordes också i det projekt vid Urecycles anläggning som Jukka-Pekka Väänänen, Anders Holmqvist och Stefan Broman drev tillsammans för att försöka utvinna zink ur massan. Även dessa analyser visade tydligt på att massan innehöll så höga halter av tungmetaller att den var farlig för miljön. Detta noterades också av Anders Holmqvist i meddelande till Stefan Broman där han skrev följande – ”Såg du analysen, katastrof gällande mängden zink!”. Även om han i det fallet avsåg att det inte var tillräckligt hög koncentration av zink visar det på att han var medveten om hur stor andel zink det var i massan. Tingsrätten finner därigenom visat att Jukka-Pekka Väänänen, Anders Holmqvist och Stefan Broman måste varit medvetna om att massan var farlig för miljön. Även hanteringen av massorna genom nedgrävning tyder på att Stefan Broman, Anders Holmqvist liksom Stefan Ek var medvetna om att massorna inte var ett icke farligt avfall. Det kan därvid ifrågasättas varför de annars inte försökte göra ytterligare förtjänst på massorna genom att t.ex. sälja det till liknande anläggningsprojekt som de själva använt det till. Anders Holmqvists och Stefan Bromans tal om att de försökte sälja massorna till olika destruktionsanläggningar i Europa visar också på att de var medvetna om att det var ett farligt avfall som de hanterade. Trots att de borde hanterat massorna som miljöfarligt avfall har de hanterat dessa som icke farligt avfall.

I målet är visat att Jukka-Pekka Väänänen träffat överenskommelse med Anders Holmqvist och Stefan Broman om överlåtelse av det farliga avfallet. Enligt 53 § avfallsförordningen ska särskilda kontroller göras när avfall lämnas till någon annan. Av utredningen i målet framgår att Jukka-Pekka Väänänen, utan att göra erforderlig kontroll, överlät det farliga avfallet till Anders Holmqvist och Stefan Broman som båda saknade laglig rätt att hantera farligt avfall eller annat förorenat

avfall. Jukka-Pekka Väänänen's invändning att han agerade som företrädare för Urecycle fråntar honom inte från personligt ansvar för sitt agerande. Hans agerande möjliggjorde att det farliga avfallet black mass om 1 898 ton olagligen kunde transporteras bort från Urecycles anläggningen i Karlskoga.

Det står helt klart att de miljöfarliga massorna transporterades från Urecycles anläggning i Karlskoga till olika platser i Örebro, Kumla och Eskilstuna där massorna bl.a. förvarades på ett för miljöfarligt avfall felaktigt sätt samt att stora mängder också grävdes ner på fastigheterna. Det ska här noteras att det inte gjorts gällande att Jukka-Pekka Väänänen varit direkt delaktig i hanteringen kring hur det farliga avfallet hanterades efter att det lämnade anläggningen i Karlskoga, men hans agerande möjliggjorde den hanteringen.

Stefan Ek, som bedrev verksamhet i sitt företag JS Bygg, har gjort gällande att han litade på sin vän Anders Holmqvist om att massorna inte var farligt avfall. Genom både hans egna uppgifter och vittnens uppgifter står det klart att han i sitt byggföretag var väl medveten om att olika schaktmassor var tvungna att analyseras och hanteras olika beroende på om det var orena massor eller inte. Det är därför anmärkningsvärt att han inte lät göra någon analys på det avfall han tog emot på Härminge 1:5 i Örebro kommun eller krävde att få se en sådan analys. Genom vad han själv berättat framgår att han medvetet inte iakttagit de försiktighetsmått han varit skyldig att göra enligt miljöbalken. Utifrån utredningen i målet, som Stefan Eks egna uppgifter, hans meddelande till Anders Holmqvist om vad de skulle säga om någon frågade vad de skulle med massorna till samt uppgifter från anställda i JS Bygg, är det klarlagt att Stefan Ek måste varit medveten om att det var farligt avfall som han hanterade. Vid den bedömningen saknar det betydelse om det var hans underskrift på det avtal som påstås vara upprättat mellan honom och Anders Holmqvist liksom vad det stod på de vita säckarna. Av utredningen i målet framgår även att han, genom Anders Holmqvist, anmälde verksamheten med "jordsorteringen" först efter det att kommunen påkallat att sådan anmälan krävdes.

Han hade då redan, mot betalning, tagit emot stora mängder farligt avfall, förvarat det, transporterat det samt skaffat bort stora mängder av det farliga avfallet genom att gräva ner det. Både genom den anmälan som gjordes till Örebro kommun och genom de kontakter han senare hade med kommunen är det visat att han därigenom lämnade oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheten om den verksamhet han bedrev. Anders Holmqvist bidrog också till att myndigheten inte fick riktiga uppgifter om verksamheten. Stefan Ek har även bidragit till att det farliga avfallet transporterades till Stefan Bromans gård Hjortsberga 2:2 i Kumla kommun. Tingsrätten finner det uteslutet att han inte visste om att praktikanten på JS Bygg var sysselsatt på Stefan Bromans gård med att gräva ner det farliga avfallet i olika anläggningsprojekt.

När det gäller Stefan Broman och Anders Holmqvist så har tingsrätten konstaterat att de var medvetna om att de hanterade farligt avfall. De har båda, mot betalning, tagit emot avfallet black mass från Jukka-Pekka Väänänen och låtit detta avfall transporteras till de i målet inblandade fastigheterna. Genom Stefan Bromans egna uppgifter och övrig bevisning i målet är det styrkt att han tagit emot stora mängder av det farliga avfallet på sin gård Hjortsberga 2:2 och där låtit det förvaras utomhus utan väderskydd, bortskaffat det genom att gräva ner det samt också medverkat till att det farliga avfallet grävdes ner på fastigheten Härminge 1:5 i Örebro kommun. Genom åklagarens bevisning framgår också att han lämnat oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheten, Örebro kommun, angående den verksamhet som bedrevs på Hjortsberga 2:2.

Anders Holmqvist har på sitt företag LMAG:s anläggning på Lagersberg 3:1 i Eskilstuna kommun tagit emot stora mängder av det farliga avfallet där han låtit gräva ner det samt låtit det förvaras utomhus utan väderskydd. Även om han själv inte aktivt deltagit i nedgrävningen så framgår det av både den muntliga och den skriftliga bevisningen att han låtit anställda på företaget gräva ner det. Den fråga från en anställd om de under helgen fick arbeta och trola bort några säckar och Anders Holmqvist svar ”gärna alla” kan inte syfta på något annat än att han ville se

att de vita säckarna försvann. Hans förklaringar om att han i den konversationen avsåg att de skulle skjuta av råttorna är inte trovärdig. Av åklagarens bevisning framgår också att Anders Holmqvist lämnat oriktigt uppgifter till tillsynsmyndigheten, Eskilstuna kommun, angående den verksamhet som bedrevs på Lagersberg 3:1. Det framgår också av bevisningen att han varit delaktig i nedgrävningen av massorna på Härminge 1:5 och medverkat till att nedgrävning skett av massorna på Hjortsberga 2:2 samt under en pool på en villatomt i Kumla genom att han gav order om att transportera massor dit.

Av utredningen i målet är även visat att ingen av de tilltalade i sina respektive verksamheter haft tillstånd till att transportera, förvara eller på annat sätt hantera farligt avfall.

Tingsrätten finner att samtliga de tilltalades delaktighet har varit nödvändig för att miljöbrott ska ha kunnat ske i den omfattning som framgår av åtalet. Som tingsrätten också konstaterat har samtliga även varit medvetna om att de hanterat farligt avfall utan att ha tillstånd till det. Av utredningen i målet, och då särskilt NFC:s analyser och Nils Hydéns vittnesmål, framgår att det farliga avfallet hanterats på ett sådant sätt så att lakvattnet från avfallet påvisade så höga pH-värden att vattnet var frätande och visade på extrem förorening av tungmetaller, att föroreningen kunnat sprida sig från massorna samt att hanteringen av massorna medfört eller kunnat medföra påtaglig risk för människors hälsa, djur och växter både på lång och kort sikt. Det framgår också att riskerna för människors hälsa eller miljön förstärkts genom att de helt dominerade ämnena med farliga egenskaper utgjorts av tungmetaller. De tilltalades omfattande hantering med det farliga avfallet har således kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning och innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag. Gärningen ska därför bedömas som grovt miljöbrott och de tilltalade ska var och en dömas för sin delaktighet i brottet på sätt åklagaren gjort gällande. Tingsrätten finner således åtalet styrkt.

Påföljd

Allmänt om straffvärdet

Kriminaliseringen i miljöbalken har ett betydelsefullt syfte och det gäller särskilt svårupptäckt brottslighet. Uppsåttligt felaktig hantering av farliga kemikalier på ett sådant sätt att allvarliga risker kan uppkomma för omgivningen tillhör utan tvekan de brottstyper som är särskilt angelägna att motverka. Grovt miljöbrott är till sin art ett sådant brott att det föreligger presumtion för fängelse. Enligt förarbetena till miljöbalken anges att den som nonchalant väljer att vara mindre noggrann i sin verksamhet och därmed bryter mot regelsystemet måste dömas strängare än den som faktiskt har försökt att rätta sig efter gällande bestämmelser men ändå misslyckats med detta. Det anges också att den måste dömas strängare som gör sig skyldig till ett medvetet risktagande. Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 528 och 529. Påföljden för grovt miljöbrott är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Enligt 29 kap. 14 § miljöbalken kan den som gjort sig skyldig till miljöbrott och som frivilligt avvärjer en miljöskada innan en avsevärd olägenhet uppkommit dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för gärningen. Någon sådan situation förekommer inte i detta mål.

Det grova miljöbrott som de tilltalade nu gjort sig skyldiga till upptäcktes genom en slump och hade således kunnat förbli oupptäckt under mycket lång tid. Det har rört sig om felaktig hantering av ofattbart stora mängder av miljöfarligt avfall som hanterats på ett mycket miljöfarligt sätt, dels genom att det förvarats utomhus utan väderskydd samt att det i stora mängder grävts ner på olika platser i landet. Hanteringen har skett under lång tid, varit systematisk och skett i organiserad form för ekonomisk vinnings skull. Därtill har tillsynsmyndigheterna vilseletts. Genom hanteringen har människor utsatts för direkt fara då de hanterat det farliga avfallet. Hanteringen har medfört skador och kunnat medföra skador av stor omfattning både på kort och lång sikt på både människors hälsa, djur och växter. Det ska även

tilläggas att alla mängder av det farligt avfallet black mass ännu inte har sanerats och att det också är oklart om alla mängder farligt avfall återfunnits.

Anders Holmqvist

Anders Holmqvist förekommer under tre avsnitt i belastningsregistret. De brott han dömts för gäller hastighetsöverträdelser. Av frivårdens yttrande framgår att han lever under till synes ordnade sociala förhållanden.

Anders Holmqvist har gjort sig skyldig till grovt miljöbrott bl.a. genom att han uppsåtligen hanterat stora mängder miljöfarligt avfall på ett mycket miljöfarligt sätt. Han har tillsammans med Stefan Broman planerat och organiserat hanteringen av avfallet och därigenom sett till att stora mängder av det mycket farliga avfallet hanterats felaktigt och bl.a. grävts ner på flera fastigheter i landet. Han har varit särskilt drivande i att få med Stefan Ek i hanteringen och vilselett flera tillsynsmyndigheter genom att lämna felaktiga uppgifter om verksamheter. Han har försökt dölja hanteringen av det farliga avfallet i sin egen verksamhet LMAG och dessutom låtit anställda på företaget hantera avfallet. Han har även möjliggjort att avfallet grävts ner på en villatomt i Kumla. Han har gjort ett medvetet risktagande avseende den skada detta kunnat förorsaka på människors hälsa, djur och växter. Vad gäller straffvärdet hänvisas i övrigt till vad som anges ovan gällande straffvärdet. Tingsrätten finner att hans delaktighet i brottet bör bestämmas till fyra års fängelse.

Stefan Broman

Stefan Broman förekommer under ett avsnitt i belastningsregistret avseende en hastighetsöverträdelse. Av frivårdens yttrande framgår att han lever under till synes ordnade sociala förhållanden.

Stefan Broman har gjort sig skyldig till grovt miljöbrott bl.a. genom att han uppsåtligen hanterat stora mängder miljöfarligt avfall på ett mycket miljöfarligt sätt. Han har tillsammans med Anders Holmqvist planerat och organiserat hanteringen av avfallet och därigenom sett till att stora mängder av det mycket farliga avfallet hanterats felaktigt och bl.a. grävts ner på flera fastigheter i landet. Han har gjort ett medvetet risktagande avseende den skada detta kunnat förorsaka på människors hälsa, djur och växter. Vad gäller straffvärdet hänvisas i övrigt till vad som anges ovan gällande straffvärdet. Tingsrätten finner att Stefan Bromans delaktighet i brottet bör bestämmas till tre års fängelse.

Stefan Ek

Stefan Ek förekommer under två avsnitt i belastningsregistret avseende olika trafikbrott. Av frivårdens yttrande framgår att han lever under till synes ordnade sociala förhållanden.

Stefan Ek har gjort sig skyldig till grovt miljöbrott genom att han bl.a. uppsåtligen hanterat stora mängder miljöfarligt avfall på ett mycket miljöfarligt sätt. Någon annan påföljd än fängelse kan inte komma i fråga. Tingsrätten finner att hans delaktighet i brottet bör bestämmas till ett års fängelse.

Jukka-Pekka Väänänen

Jukka-Pekka Väänänen förekommer under sex avsnitt i belastningsregistret bl.a. olika trafikbrott och bokföringsbrott. Av frivårdens yttrande framgår att han lever under till synes ordnade sociala förhållanden.

Han har gjort sig skyldig till grovt miljöbrott bl.a. genom att han uppsåtligen överlåtit det farliga avfallet till Anders Holmqvist och Stefan Broman trots att ingen av dem hade någon laglig möjlighet att hantera det. Han har därigenom varit

delaktig och möjliggjort att så stora mängder av det farliga avfallet hanterats på ett miljöfarligt sätt. Någon annan påföljd än fängelse kan inte komma ifråga. Tingsrätten finner att hans delaktighet i brottet bör bestämmas till ett års fängelse.

Näringsförbud

Anders Holmqvist, Stefan Broman, Jukka-Pekka Väänänen och Stefan Ek ska alla dömas för grovt miljöbrott som begåtts inom ramen för deras respektive näringsverksamhet. För grovt miljöbrott är inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader och näringsförbud är därför påkallat från allmän synpunkt, eftersom det inte finns några särskilda skäl som talar emot det.

Anders Holmqvist, Stefan Broman, Jukka-Pekka Väänänen och Stefan Ek ska alla meddelas näringsförbud – Anders Holmqvist i fem år, Stefan Broman i tre år, Jukka-Pekka Väänänen i tre år och Stefan Ek i tre år. Näringsförbudet för samtliga ska gälla från den dag då domen vinner laga kraft.

Ersättning till försvararna

Av de ingivna kostnadsräkningarna framgår att försvararna lagt ner ett stort arbete för att ta tillvara sina klienters rätt. Målet har omfattat flera tilltalade, varav några varit frihetsberövade. Processmaterialet har varit omfattande och av komplicerad beskaffenhet. Huvudförhandlingen har pågått i flera dagar med en sammanlagd förhandlingstid om knappt 27 timmar. Tingsrätten finner att dessa omständigheter motiverar att försvararna lagt ner omfattande tid för arbete på sitt försvar av sina klienter. Vad de offentliga försvararna sammanlagt har begärt i arvode får anses skäligt och ska utgå.

Beträffande samtliga tilltalade föreligger förutsättningar för att låta staten stå för kostnaderna för försvararna.

ÖREBRO TINGSRÄTT

DOM
2020-05-29

B 6630-19

Rotel 7

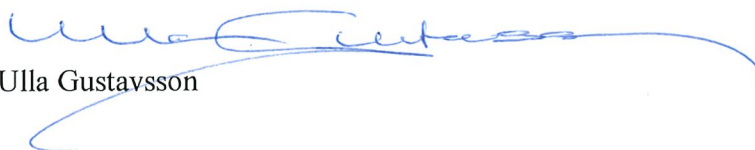
Brottsofferfond

De tilltalade ska var och en betala den enligt lag föreskrivna avgift om 800 kronor till brottsofferfonden.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2

Överklagande ska ges in till tingsrätten, med hänsyn till mellankommande helgdagar, senast den 22 juni 2020. Det ska vara ställt till Göta hovrätt.

På tingsrätten vägnar

Ulla Gustavsson

Avräkningsunderlag för Anders Holmqvist, Stefan Broman och Stefan Ek bifogas.

Underlaget avser

Person-/samordningsnummer/födelseid 19731122-6638	Datum för dom/beslut 2020-05-29
Efternamn Broman	Förnamn STEFAN Jan-Erik

Personen har under en sammanhängande tid av minst 24 timmar varit frihetsberövad* i Sverige eller utomlands med anledning av brott som prövats i målet eller som påföljden avser. Frihetsberövandet har ägt rum under nedan angivna tider.

*på sätt som avses i 2 § lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande

Frihetsberövad

Frihetsberövandet hävt/upphört/avbrutet
(lämna tomt för ett frihetsberövande som pågår)

2020-01-27	2020-05-08
------------	------------

Samtidig verkställighet av påföljd i annat mål

- Kriminalvården har underrättat domstolen om att personen har påbörjat verkställighet eller har verkställt påföljd i annat mål under den tid som han eller hon varit berövad friheten (2–4 §§ förordning (2019:96) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande).

Tidigare frihetsberövanden av betydelse för avräkningen

- Domstolen har i avgörandet helt eller delvis undanröjt påföljden i tidigare dom, beslut eller strafföreläggande, och det finns uppgifter om frihetsberövanden i tidigare meddelade domar, beslut eller avräkningsunderlag som har betydelse för avräkningen.

Observera: När domstolen lämnar domen/beslutet eller domsbeviset till Kriminalvården ska tidigare domar/beslut med eventuella avräkningsunderlag och avräkningsunderlag enligt 12 a § strafföreläggandekungörelsen bifogas, om det finns uppgifter där som har betydelse för avräkningen (3 § 4 förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

Underskrift

Namnförtydligande

Underlaget avser

Person-/samordningsnummer/födelseid 19710213-6699	Datum för dom/beslut 2020-05-29
Efternamn Ek	Förnamn Lars STEFAN

Personen har under en sammanhängande tid av minst 24 timmar varit frihetsberövad* i Sverige eller utomlands med anledning av brott som prövats i målet eller som påföljden avser. Frihetsberövandet har ägt rum under nedan angivna tider.

*på sätt som avses i 2 § lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande

Frihetsberövad

Frihetsberövandet hävt/uppört/avbrutet
(lämna tomt för ett frihetsberövande som pågår)

2020-01-27	2020-03-12
------------	------------

Samtidig verkställighet av påföljd i annat mål

- Kriminalvården har underrättat domstolen om att personen har påbörjat verkställighet eller har verkställt påföljd i annat mål under den tid som han eller hon varit berövad friheten (2–4 §§ förordning (2019:96) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande).

Tidigare frihetsberövanden av betydelse för avräkningen

- Domstolen har i avgörandet helt eller delvis undanröjt påföljden i tidigare dom, beslut eller strafföreläggande, och det finns uppgifter om frihetsberövanden i tidigare meddelade domar, beslut eller avräkningsunderlag som har betydelse för avräkningen.

Observera: När domstolen lämnar domen/beslutet eller domsbeviset till Kriminalvården ska tidigare domar/beslut med eventuella avräkningsunderlag och avräkningsunderlag enligt 12 a § strafföreläggandekungörelsen bifogas, om det finns uppgifter där som har betydelse för avräkningen (3 § 4 förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

Underskrift

Namnförtydligande

Underlaget avser

Person-/samordningsnummer/födelseid 19700425-6652	Datum för dom/beslut 2020-05-29
Efternamn Holmqvist	Förnamn Per ANDERS

Personen har under en sammanhängande tid av minst 24 timmar varit frihetsberövad* i Sverige eller utomlands med anledning av brott som prövats i målet eller som påföljden avser. Frihetsberövandet har ägt rum under nedan angivna tider.

*på sätt som avses i 2 § lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande

Frihetsberövad

Frihetsberövandet hävt/upphört/avbrutet
(lämna tomt för ett frihetsberövande som pågår)

2020-01-27	2020-05-08
------------	------------

Samtidig verkställighet av påföljd i annat mål

- Kriminalvården har underrättat domstolen om att personen har påbörjat verkställighet eller har verkställt påföljd i annat mål under den tid som han eller hon varit berövad friheten (2–4 §§ förordning (2019:96) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande).

Tidigare frihetsberövanden av betydelse för avräkningen

- Domstolen har i avgörandet helt eller delvis undanröjt påföljden i tidigare dom, beslut eller strafföreläggande, och det finns uppgifter om frihetsberövanden i tidigare meddelade domar, beslut eller avräkningsunderlag som har betydelse för avräkningen.

Observera: När domstolen lämnar domen/beslutet eller domsbeviset till Kriminalvården ska tidigare domar/beslut med eventuella avräkningsunderlag och avräkningsunderlag enligt 12 a § strafföreläggandekungörelsen bifogas, om det finns uppgifter där som har betydelse för avräkningen (3 § 4 förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

Underskrift

Namnförtydligande

Ange dessa uppgifter vid kontakt med myndigheten

ÅKLAGARBUNDEN

Örebro tingsrätt
Allmänna målenheten, Rotel 7
Box 383
701 47 ÖREBRO

ÖREBRO TINGSRÄTT
Rotel 7

INKOM: 2020-04-08
MÅLNR: B 6630-19
AKTBIL: 112

TR mål: B 6630-19
Handl.: MILJ

1	Tilltalad: efternamn och alla förnamn		Tilltalsnamn	Yrke/titel
	Broman, Stefan Jan-Erik		Stefan	
	Personnr	Medborgare i	Telefon	Tolkbehov
	19731122-6638	Sverige		
	Adress			
	Hjortsberga 101 692 92 KUMLA			
	Offentlig försvarare/ombud Hahn, Andreas, Advokatfirman Glimstedt Örebro HB, Järntorgsgatan 12, 703 61 ÖREBRO			
Frihetsberövande m.m. - Anhållen i frånvaro 2020-01-24, Gripen 2020-01-27, Häktad 2020-01-30.				
Delgivningsuppgifter				
2	Tilltalad: efternamn och alla förnamn		Tilltalsnamn	Yrke/titel
	Ek, Lars Stefan		Stefan	
	Personnr	Medborgare i	Telefon	Tolkbehov
	19710213-6699	Sverige		
	Adress			
	Frälsegården Härminge 424 705 94 ÖREBRO			
	Offentlig försvarare/ombud Olors, Emil, Advokatbyrå Thomas Bodström AB, Nygatan 15, 702 11 ÖREBRO			
Frihetsberövande m.m. - Anhållen i frånvaro 2020-01-24, Gripen 2020-01-27, Häktad 2020-01-30, Frigiven 2020-03-12.				
Delgivningsuppgifter				
3	Tilltalad: efternamn och alla förnamn		Tilltalsnamn	Yrke/titel
	Holmqvist, Per Anders		Anders	
	Personnr	Medborgare i	Telefon	Tolkbehov
	19700425-6652	Sverige		
	Adress			
	Västra Drottninggatan 18 692 33 KUMLA			
	Offentlig försvarare/ombud Dersand Holmberg, Gunilla, Holmbergs Advokatbyrå AB, Box 78, 191 21 SOLLENTUNA			
Frihetsberövande m.m. - Anhållen i frånvaro 2020-01-24, Gripen 2020-01-27, Häktad 2020-01-30.				
Delgivningsuppgifter				

4	Tilltalad: efternamn och alla förnamn		Tilltalsnamn	Yrke/titel
	Väänänen, Jukka-Pekka			
	Personnr	Medborgare i	Telefon	Tolkbehov
	19680328-9294	Sverige		
	Adress			
	VÄSTRA LILLGÄRDSVÄGEN 13 961 50 BODEN			
Offentlig försvarare/ombud				
Asklund, Gabrielle, Advokatfirman Serce & Partners AB, Norra Hamngatan 36, 411 06 GÖTEBORG				
Frihetsberövande m.m.				
Delgivningsuppgifter				

Ansvaryrkanden m.m.

GROVT MILJÖBROTT (5000-K1396867-19 Stefan Broman, Stefan Ek, Anders Holmqvist och Jukka-Pekka Väänänen) (5000-K940488-19 Stefan Ek) (5000-K22304-20 Anders Holmqvist)

Gärning

Stefan Broman, Stefan Ek, Anders Holmqvist och Jukka-Pekka Väänänen har, uppsåtligt, tillsammans och i samförstånd samt var för sig, under tiden januari 2018 – 31 december 2019 inom Örebro och Södermanlands län hanterat stora mängder farligt avfall på ett sätt som kunnat medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur och växter i en omfattning som inte är av ringa betydelse.

Avfallet har bestått av 1 898 (ettusen åttahundra nittoåtta) ton svart massa, så kallad "black mass" som uppkommit genom krossning av batterier vid *Urecycle Battery Materials OY Filial i Sverige*, i bolagets verksamhet i Karlskoga kommun. "Black mass" har varit att beteckna som farligt avfall då materialet innehållit mycket höga halter av tungmetallerna zink och nickel. Materialet har även innehållit mycket höga halter av flera andra tungmetaller.

Lakvatten från den hanterade massan har påvisat så höga pH-värden att vattnet ansetts frätande, visat på extrem förorening av tungmetaller samt att föroreningen kunnat sprida sig från massan.

Omfattningen av den hantering som skett samt det sätt på vilket massan hanterats har medfört eller kunnat medföra en påtaglig risk för människors hälsa, djur och växter både på kort och lång sikt.

Ingen av de tilltalade har, för respektive verksamhet tillstånd att transportera, förvara eller på annat sätt hantera farligt avfall.

De tilltalade har samtliga lämnat oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheterna angående de verksamheter de bedrivit samt angående verksamhetens hantering av det farliga avfallet alternativt har de utelämnat information om detsamma. Anders Holmqvist har även medverkat till att oriktiga uppgifter lämnats respektive utelämnats för andra verksamheter än den egna.

Urecycle Battery Materials OY Filial i Sverige, Karlskoga kommun

Jukka-Pekka Väänänen har varit delägare, vice verkställande direktör samt sälj- och marknadschef i Urecycle Battery Materials OY Filial i Sverige och har i den egenskapen, genom överenskommelse med Stefan Broman och Anders Holmqvist överlåtit det farliga avfallet till dem trots att ingen av dessa haft någon laglig möjlighet att hantera farligt avfall eller annat förorenat avfall.

LMAG Sverige AB, Lagersberg 3:1 Eskilstuna kommun

Anders Holmqvist har varit ägare av och ensam styrelseledamot för LMAG Sverige AB. Holmqvist har i den egenskapen, tillsammans med Stefan Broman, mot betalning mottagit avfallet från Jukka-Pekka Väänänen. Holmqvist har låtit transportera avfallet till fastigheter i Kumla, Örebro och Eskilstuna kommuner där stora mängder avfall förvarats utomhus utan väderskydd. Han har vidare medverkat till att stora mängder farligt avfall bortskaffats genom nedgrävning på fastigheterna Hjortsberga 2:2 i Kumla kommun, Härminge 1:5 i Örebro kommun, Lagersberg 3:1 i Eskilstuna kommun samt på en villatomt på Lövstagatan i Kumla kommun.

Stefan Broman med enskild firma, Bromans gård, Hjortsberga 2:2, Kumla kommun

Stefan Broman med enskild firma, Bromans gård har tillsammans med Anders Holmqvist, mot betalning tagit emot avfallet från Jukka-Pekka Väänänen. Broman har vidare medverkat till att avfallet transporterats till olika fastigheter i Örebro, Kumla och Eskilstuna kommuner. Broman har på sin fastighet Hjortsberga 2:2 i Kumla kommun mottagit stora mängder av avfallet och där bortskaffat detsamma genom att gräva ned det. Broman har även medverkat till att avfall bortskaffats genom att gräva ned det på fastigheten Härminge 1:5 i Örebro kommun.

JS Bygg & Fastigheter AB, Härminge 1:5, Örebro kommun

Stefan Ek har varit delägare och styrelseledamot i aktiebolaget JS Bygg & Fastigheter AB och i den egenskapen haft ansvaret för hanteringen av det aktuella avfallet vid bolagets anläggning på fastigheten Härminge 1:5, Örebro kommun. Ek har därvid, mot betalning tagit emot stora mängder farligt avfall, förvarat, transporterat samt bortskaffat stora mängder av avfallet genom att gräva ned det. Ek har vidare medverkat till att stora mängder avfall, bortskaffats genom nedgrävning på fastigheten Hjortsberga 2:2 i Kumla kommun.

Grovt brott

Hantering av avfallet har för samtliga tilltalade innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag med avseende på människors hälsa, djur och växter. Hanteringen upptäcktes av en slump och hade kunnat förbli oupptäckt under lång tid.

Förvaringen av avfallet utomhus utan väderskydd samt bortskaffande av detsamma genom att gräva ned det har medfört skador och kunnat medföra skador av stor omfattning både på kort och lång sikt.

Brottet har omfattat stora mängder farligt avfall, har skett systematiskt och under lång tid.

Lagrum

29 kap 1 § 1 st 2 p och 2 st miljöbalken (1998:808)

Särskilda yrkanden

TALAN OM NÄRINGSFÖRBUD PÅ GRUND AV BROTT

1. Jag yrkar att **Jukka-Pekka Väänänen** skall åläggas näringsförbud under tre (3) år på grund av ovan angivet brott. Näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt då brottet är begånget i näringsverksamhet och det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex (6) månader för detsamma.
2. Jag yrkar att **Anders Holmqvist** skall åläggas näringsförbud under fem (5) år på grund av ovan angivet brott. Näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt då brottet är begånget i näringsverksamhet och det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex (6) månader för detsamma.
3. Jag yrkar att **Stefan Broman** skall åläggas näringsförbud under tre (3) år på grund av ovan angivet brott. Näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt då brottet är begånget i näringsverksamhet och det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex (6) månader för detsamma.
4. Jag yrkar att **Stefan Ek** skall åläggas näringsförbud under tre (3) år på grund av ovan angivet brott. Näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt då brottet är begånget i näringsverksamhet och det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex (6) månader för detsamma.

Bevisning

Muntlig bevisning

Förhör med tilltalade

1. Förhör med tilltalade **Jukka-Pekka Väänänen**, som förnekat brott
2. Förhör med tilltalade **Stefan Ek**, som förnekat brott
3. Förhör med tilltalade **Stefan Broman**, som förnekat brott
4. Förhör med tilltalade **Anders Holmqvist**, som förnekat brott

Förhör med vittnen

1. Vittnesförhör med **Martin Seeger**, VD för branschföreningen El-kretsen i Sverige AB. Seeger skall höras om de avtal och de kontakter han haft med *Urecycle Battery Materials OY Filial i Sverige* och Jukka-Pekka Väänänen angående mottagande av batterier och avyttring av "black mass" samt den betalning som utgått för detta. Med förhöret skall styrkas att Väänänen förespeglat El-kretsen att batterimassa överlämnats för transport till zinksmältverk i Polen samt att El-kretsen betalat för omhändertagandet.
2. Vittnesförhör med **Nils Hydén**, forensiska specialist vid Nationellt forensiskt centrum (NFC). Hydén skall höras om de undersökningar som utförts av NFC samt de bedömningar och analyser som gjorts av de övriga tekniska undersökningar som utförts i ärendet. Med förhöret skall styrkas att "black mass" utgjort farligt avfall samt att det funnits risker för människor, djur och växter på det sätt som avfallet hanterats.
3. Vittnesförhör med **Ulrika Hagelin**, handläggare för gränsöverskridande avfallstransporter vid Naturvårdsverket. Hagelin skall höras om sina kontakter med andra länder angående klassning av "black mass" för att styrka att dessa uppgett att avfallet skall klassas som farligt avfall samt innebörden av förkortningen "TFS".
4. Vittnesförhör med **Peter Ivarsson**, produktionschef vid *Urecycle Battery Materials OY* anläggning i Karlskoga. Ivarsson skall höras om ett projekt/försök med "black mass" som bedrivits på anläggningen under år 2017 – 2018 efter beslut av Väänänen för att styrka att Broman och Holmqvist varit väl bekanta med sammansättningen av "black mass".
5. Vittnesförhör med **Patrik Fjällman**, administrationsansvarig vid *Urecycle Battery Materials OY* anläggning i Karlskoga. Fjällman skall höras om avyttring av "black mass" från anläggningen under i åtalet aktuell tid. Med förhöret skall styrkas att Stefan Broman varit aktiv i fråga om hämtning av "black mass" från Karlskoga.

6. Vittnesförhör med miljöinspektör **Emma Anting Paulsson**, Karlskoga kommun. Anting Paulsson skall höras om sina kontakter med med *Urecycle Battery Materials OY* och Jukka-Pekka Väänänen för att styrka att han lämnat oriktiga uppgifter, alternativt utelämnat uppgifter om hanteringen av ”black mass”.
7. Vittnesförhör med miljöinspektör **David Aronsson**, Eskilstuna kommun. Aronsson skall höras om sina kontakter med Holmqvist och *LMAG Sverige AB* för att styrka att Holmqvist angivit oriktiga uppgifter skriftligen och muntligen till honom alternativt utelämnat uppgifter om verksamheten.
8. Vittnesförhör med miljöinspektör **Ulrica Ronqvist**, Örebro kommun angående hennes kontakter med företaget *JS Bygg & Fastigheter AB* för att styrka att verksamheten på Härminge 1:1 inte anmälts till kommunen, att hon kontaktats av Anders Holmqvist som uppgivit sig hjälpa Stefan Ek samt att felaktiga uppgifter uppgivits från Holmqvist muntligen och skriftligen samt att Stefan Ek varit medveten om detta.
9. Vittnesförhör med **Daniel Karlsson**, DK Transport AB. Karlsson skall höras om de transporter av ”black mass” han utfört åt *LMAG Sverige AB* för att styrka att han inte upplysts om att transporten utgjorts av farligt avfall samt hans vetskap om till vilka platser avfallet körts och hur lastning gått till.
10. Vittnesförhör med **Mikael Sundström**, Micke Sundströms AB, Torshälla. Sundström skall höras om omständigheterna runt hans mottagande av 32 ton ”black mass” för att styrka att han inte fått någon relevant information av Anders Holmqvist om innehållet i säckarna.
11. Vittnesförhör med **Pier Berg**, anställd vid *LMAG Sverige AB* anläggning i Eskilstuna. Berg skall höras om hanteringen av ”black mass” på platsen för att styrka att Anders Holmqvist uppgett för honom att säckarna innehöll ”järnsand” samt att det inte krävdes några särskilda åtgärder vid förvaringen.
12. Vittnesförhör med **Morgan Skantz**, anställd vid *LMAG Sverige AB* anläggning i Eskilstuna. Skantz skall höras om sin vetskap om hanteringen av ”black mass” på anläggningen för att styrka att en stor mängd av massan grävts ned samt att Anders Holmqvist uppgett att materialet utgjordes av Järnsand.
13. Vittnesförhör med **Stefan Öhman**, VD för *JS Bygg & Fastigheter AB*. Öhman skall höras om sin kännedom om hanteringen av ”black mass”

på fastigheten Härminge 1:5 för att styrka att han inte erhållit korrekta uppgifter om detsamma av Anders Holmqvist och Stefan Ek.

14. Vittnesförhör med **Madelene Andersson**, anställd vid *JS Bygg & Fastigheter AB*. Andersson skall höras om sin vetskap av hanteringen av "black mass" på fastigheterna Härminge 1:5 och Hjortsberga 2:2 samt de transporter som har skett från och mellan fastigheterna för att styrka att transporter skett samt att personalen inte informerats om risken med massan.
15. Vittnesförhör med **Patrice Helsing**, tidigare anställd vid *JS Bygg & Fastigheter AB*. Helsing skall höras om sin vetskap om hanteringen av "black mass" på fastigheterna Härminge 1:5 och Hjortsberga 2:2 för att styrka att ingen information lämnats om massans egenskaper, att "black mass" grävts ned på fastigheterna samt sin kunskap om att massa grävts ned på en villatomt i Kumla.
16. Vittnesförhör med **Johan Strömberg**, anställd vid *JS Bygg & Fastigheter AB*. Strömberg skall höras om sin vetskap om hanteringen av "black mass" och för att styrka att "black mass" körts till en villatomt i Kumla.
17. Vittnesförhör med **Max Sjödin**, praktikant vid *JS Bygg & Fastigheter AB*. Sjödin skall höras om sitt arbete med "black mass" på fastigheterna Härminge 1:5 och Hjortsberga 2:2 för att styrka att "black mass" bortskaffats genom att grävas ned på bägge fastigheterna.
18. Vittnesförhör med **Stefan Svanborg**, tidigare anställd vid *LMAG Sverige AB*. Svanborg skall höras om den "black mass" som han fick levererat till sin villatomt i Kumla för att styrka att Anders Holmqvist förmedlat detta från *JS Bygg & Fastigheter* samt att han betalat 1 500 kr för leveransen.
19. Vittnesförhör med **Johanna Elving**, miljöchef Örebro kommun. Elving skall höras om kommunens kontakter med bolaget och Anders Holmqvist med anledning av att Holmqvist företrätt *JS Bygg & Fastigheter AB* i ingiven verksamhetsanmälan och därvid lämnat felaktiga uppgifter alternativt utelämnat relevanta uppgifter för att styrka att detta allvarligt försvårat tillsynsmyndighetens arbete.
20. Vittnesförhör med **Åsa Pettersson**, miljöchef Kumla kommun. Pettersson skall höras om kommunens kontakter med Stefan Broman före "black mass" upptäcktes på fastigheten Hjortsberga 2:2 och vilka uppgifter som Broman lämnat till dem alternativt utelämnat vid frågor om verksamheten. Med förhöret skall styrkas att Stefan Broman lämnat

oriktiga uppgifter i verksamhetsanmälan till kommunen samt underlåtit att informera om den verkliga verksamheten samt att detta allvarligt försvårat tillsynsmyndighetens arbete.

Skriftlig bevisning

1. Handlingar från Naturvårdsverkets hemsida (huvudprotokoll s. 226-302 samt tilläggsprotokoll 8, s. 38-39). Handlingarna åberopas för att styrka att information om hantering av avfall och farligt avfall har funnits lätt tillgänglig för de tilltalade.
2. Handlingar från Eskilstuna, Karlskoga, Kumla och Örebro kommuns hemsidor (huvudprotokoll s 303-337). Handlingarna åberopas för att styrka att information om hantering av avfall och farligt avfall har funnits lätt tillgängligt för de tilltalade.
3. Utdrag från *LMAG Sverige AB* hemsida (Tilläggsprotokoll 2, s. 116-132) för att styrka att bolaget uppger sig att ha goda kunskaper om avfallshantering samt att man inte hanterar farligt avfall.
4. Utdrag från *Urecycle Battery Materials OY* hemsida (Tilläggsprotokoll 8, s. 3 – 30) för att styrka att bolaget haft god kunskap om innehållet i ”black mass” samt att man uppgivit sig ha goda kunskaper om hur hanteringen borde ske.
5. Projekthandlingar (huvudprotokoll s. 368-371) för att styrka att *Urecycle Battery Materials OY* och Ekokem (tidigare Sakab) under år 2016 drivit ett projekt där avsikten varit att återvinna zink och mangan från ”black mass”.
6. Projekthandlingar (huvudprotokoll s. 359-361) för att styrka att Stefan Broman och Anders Holmqvist under år 2017 drivit ett projekt på *Urecycle Battery Materials OY* i Karlskoga med avseende på att nå en hög koncentration av zink i ”black mass”.
7. Handling från El-Kretsen, Martin Seeger (huvudprotokoll s. 376-377) för att styrka att *Urecycle Battery Materials OY* erhållit betalning för hantering av ”black mass”.
8. Vägledning om järnsand, Länsstyrelsen i Västerbotten (huvudprotokoll s. 387-389) för att styrka att ”black mass” inte är detsamma och inte kan jämföras med järnsand.

9. PM angående och utdrag från telefontömningar (huvudprotokoll s. 420-528) för att styrka att Jukka-Pekka Väänänen, Stefan Ek, Stefan Broman och Anders Holmqvist haft kontakt med varandra och diskuterat det aktuella hanteringen av "black mass".
10. Avtal daterat 1 maj 2019 (huvudprotokoll s. 533-534) mellan *LMAG Sverige AB* och *JS Bygg & Fastigheter AB* för att styrka att Stefan Ek borde ha varit medveten om vad för material som skulle hanteras på Härminge 1:5.
11. Avtal, översatt (huvudprotokoll s. 545-550) mellan *Urecycle Battery Materials OY* och *LMAG Sverige AB* för att styrka att Anders Holmqvist och Jukka-Pekka Väänänen varit medvetna om att avfallet haft höga halter tungmetaller samt att Holmqvist erbjudits betalning för mottagandet.
12. Sammanställning, (Tilläggsprotokoll 7, s. 1-2 och tilläggsprotokoll i K22304-20 s. 1-48). Med sammanställningen skall visas transporter och transporterade mängder av "black mass" till respektive fastighet.
13. Sakkunnigutlåtande från Nationellt forensiskt centrum (NFC) (Tilläggsprotokoll 7, s. 13 – 109 samt tilläggsprotokoll 8, s. 31-37). Med utlåtandet skall styrkas att "black mass" är farligt avfall, att massan från Karlskoga återfunnits på flera platser i Örebro och Södermanlands län, att "järnsand" är något helt annat samt att hanteringen av "black mass" inneburit allvarliga risker i stor omfattning för människors hälsa och i miljön.
14. Tjänsteanteckning (Huvudprotokoll s. 397-398) med uppgifter inhämtade från Arbets- och miljömedicin, Regionsjukhuset i Örebro för att styrka att tolv (12) av polisens personal, tekniker och utredare som exponerats för "black mass" varit föremål för medicinsk kontroll.
15. Tekniskt undersökningsprotokoll *Urecycle Battery Materials OY*, Magasinsvägen 5, Karlskoga (Tilläggsprotokoll 6 A, s. 5-17) för att styrka omfattningen av "black mass" hanteringen samt att den "black mass" som återfunnits på olika platser härrör från anläggningen i Karlskoga.
16. Tekniskt undersökningsprotokoll från fastigheten Härminge 1:5, Örebro (tilläggsprotokoll 6 A, s.18-57) för att styrka hanteringen av "black mass" samt att massa grävts ned på fastigheten.

17. Tekniskt undersökningsprotokoll från fastigheten Hjortsberga 2:2, Kumla (tilläggsprotokoll 6 A, s. 58-75) för att styrka hanteringen av "black mass" samt att massa grävts ned på fastigheten.
18. Tekniskt undersökningsprotokoll från fastigheten Lagersberg 3:1, Eskilstuna (tilläggsprotokoll 6 B, s. 23-41) för att styrka hanteringen av "black mass" på fastigheten.
19. Tekniskt undersökningsprotokoll 200313 från fastigheten Lagersberg 3:1, Eskilstuna (K22304-20, tilläggsprotokoll s. 276-275) för att styrka att "black mass" grävts ned på fastigheten.
20. Polisanmälan och handlingar från Karlskoga kommun (Tilläggsprotokoll 1, s. 1-34 och 101-112) för att styrka att Jukka-Pekka Väänänen för kommunen uppgivit att verksamheten med batterikrossning inte genererat något farligt avfall samt att verksamheten underlåtit att analysera avfallet som uppkommit och att utföra en korrekt klassning av avfallet med utgångspunkt från sådan analys.
21. Polisanmälan och handlingar från Eskilstuna kommun i K22304-20 (Tilläggsprotokoll 2, s. 2-64) för att styrka att felaktiga uppgifter om det farliga avfallet lämnats till tillsynsmyndigheten.
22. Tillståndsansökan 170426, LMAG Sverige AB, Eskilstuna kommun (Tilläggsprotokoll 2, s. 141-169) för att styrka att Anders Holmqvist varit väl medveten om gällande regler för avfallshantering.
23. Anmälan om utökad verksamhet 190925, LMAG Sverige AB, samt Egenkontrollprogram och Saldorapport ingivet till Eskilstuna kommun (Tilläggsprotokoll 2, s. 345-430) för att styrka att Anders Holmqvist varit väl insatt i gällande regler för avfallshantering samt att han lämnat oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheten.
24. Polisanmälan, med bilagor avseende *Stefan Broman med enskild firma Bromans gård* från Kumla kommun, (Tilläggsprotokoll 3, s. 2-73) för att styrka att Broman ingivit verksamhetsanmälan i juni 2018 till kommunen med av LMAG Sverige AB upprättat Egenkontrollprogram utvisande att verksamheten inte skulle innebära hantering av något förorenat avfall samt att man haft en organisation för att kontrollera detta. Vidare framgår att Stefan Broman lämnat felaktiga uppgifter till tillsynsmyndigheten om verksamheten samt att kommunen, på grund av hanteringen av "black mass" sanerat på fastigheten Hjortsberga 2:2.

25. Mejlkonversation (Tilläggsprotokoll 5 A, s. 211-212) för att styrka att Stefan Broman varit aktiv angående hämtning av "black mass" från *Urecycle Battery Materials OY*, Karlskoga i september 2019.
26. Polisanmälan, med bilagor avseende *JS Bygg & Fastigheter AB*, Stefan Ek, från Örebro kommun (Tilläggsprotokoll 4, s. 1-33) För att styrka att tillsynsmyndigheten i juli 2019 polisanmält att företaget bedrivit verksamhet utan föreskriven verksamhetsanmälan och först därefter upptäckt att "black mass" hanterats på fastigheten Härminge 1:5 samt att sådan hantering av farligt avfall inte varit tillåten.
27. Handlingar från Örebro kommun angående polisanmälan 190731 om otillåten miljöverksamhet (K940488-19) (Tilläggsprotokoll 4, s. 124-125 och 128-132) för att styrka att det varit Anders Holmqvist som kontaktat kommunen angående verksamhetsanmälan för *JS Bygg & Fastigheter AB* samt ingivit och undertecknat anmälan 190820.
28. Mejlkonversation mellan miljökontoret i Örebro, Ulrica Ronqvist och Stefan Ek 191111-191118 (Huvudprotokoll K940488-19, s. 120-123) för att styrka att Stefan Ek lämnat oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheten angående hanteringen av "black mass" på fastigheten Härminge 1:5.
29. Faktura utställd av Patrice Helsing, *JS Bygg & Fastigheter AB* (Tilläggsprotokoll 5 A, s. 100) för att styrka att "black mass" transporterats till en villafastighet i Kumla kommun.

Handläggning

Beräknad tidsåtgång för förhandlingen: 5 - 6 dagar

Beräknad tidsåtgång för förhör: Misstänkta 4 tim, vittnen 10 tim

Förslag till huvudförhandlingsplan bifogas: se bilaga

Hänvisning till handlingar kommer att begäras i samband med sakframställan då handlingar från tex myndigheters hemsidor i huvudprotokollet endast kommer att gås igenom kortfattat.

Behov av teknisk utrustning i rätten: Åklagaren har med egen dator

Följande personalia bör inhämtas: personutredning

BILAGA

Förslag preliminär huvudförhandlingsplan

DAG 1 09:00 – 16:00	DAG 2 09:00 – 16:15
inledning	09:00 – 10:30 forts sakframst försvar
09:30 - 10:30 Sakframställan åkl	10:30 – 10:45 Paus
10:30 - 10:45 Paus	10:45 - 11:45 Förhör tilltalad 1
10:45 - 11:45 forts sakframställan åkl	11:45 – 13:00 Lunch
11:45 - 13:00 Lunch	13:00 – 14:00 Förhör tilltalad 2
13:00 - 14:30 forts sakframställan	14:00 – 14:15 Paus
14:30 - 14:45 Paus	14:15 – 15:15 Förhör tilltalad 3
14:45 - 16:00 Sakframställan försvar	15:15 – 16:15 Förhör tilltalad 4

DAG 3 09:00 -16:00	DAG 4 09:00 – 16:00
Vittnesförhör	Vittnesförhör
09:00 – 09:30 Martin Seeger (video)	9:00 – 09:20 Daniel Karlsson
09:30 – 11:15 Nils Hydén	09:20 – 09:35 Mikael Sundström
10:30 – 10:45 Paus	09:40 – 10:00 Pier Berg
11:15 – 11:30 Ulrica Hagelin (video)	10:00 – 10:20 Morgan Skantz
11:30 – 12:45 Lunch	10:20 – 10:35 Paus
12:45 – 13:05 Peter Ivarsson	10:40 – 11:00 Stefan Öhman
13:05 – 13:25 Patrik Fjällman	11:00 – 11:30 Madelene Andersson
13:30 – 14:15 E Anting Paulsson (video)	11:30 – 12:45 Lunch
14:15 – 14:30 Paus	12:45 – 13:10 Patrice Helsing
14:30 – 15:15 David Aronsson (video)	13:10 – 13:25 Johan Strömberg
15:15 – 15:45 Ulrica Ronqvist	13:30 – 14:00 Max Sjödin
	14:00 – 14:15 Stefan Svanborg
	14:15 – 14:30 Paus
	14:30 – 15:00 Johanna Elving
	15:00 – 15:30 Åsa Pettersson

DAG 5 09:30 – 16:00	DAG 6
Slutanföranden, personalia etc	RESERVDAG
09:30 – 10:30 Åkl slutanförande	
10:30 – 10:45 Paus	
Därefter slutanförande 1 – 4, försvar	
11:45 – 13:00 Lunch	
13:00 forts slutanförande försvar	

Ytterligare deltagande per video kan diskuteras

Hur man överklagar

Dom i brottmål, tingsrätt

TR-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis.

Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att målsäganden ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

När krävs det prövningstillstånd?

Brottmålsdelen

I brottmålsdelen behövs prövningstillstånd i två olika fall:

- Den åtalade har dömts enbart till böter.
- Den åtalade har frikänts från ett brott som inte har mer än 6 månaders fängelse i straffskalan.

Skadeståndsdelen

Det krävs prövningstillstånd för att hovrätten ska pröva en begäran om skadestånd. Undantag kan gälla när en dom överklagas i brottmålsdelen, och det är kopplat en begäran om skadestånd till brottet. Då krävs inte prövningstillstånd för skadeståndsdelen om

- det inte krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen eller om
- hovrätten meddelar prövningstillstånd i brottmålsdelen.

Beslut i övriga frågor

I de mål där det krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen (se ovan), krävs det också prövningstillstånd för sådana beslut som bara får överklagas i samband med att domen överklagas. Beslut som kan överklagas särskilt kräver inte prövningstillstånd.

När får man prövningstillstånd?

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.